

Bryssel, 12. joulukuuta 2022
(OR. en)

13205/1/22
REV 1

LIMITE

COPEN 343
DROIPEN 135
EVAL 23
JAI 1280
EUROJUST 93
EJN 38
CATS 61

ILMOITUS

Lähettäjä:	Neuvoston pääsihteeristö
Vastaanottaja:	Valtuuskunnat
Asia:	Yhdeksäs keskinäinen arviointikierros – vapauden menetystä tai rajoittamista koskevien oikeudellisten välineiden vastavuoroinen tunnustaminen – lopullinen kertomus

Poliisiyhteistyötä ja oikeudellista yhteistyötä rikosasioissa käsittelevä koordinoitukomitea (CATS) päätti 21. marraskuuta 2018 pitämässään kokouksessa 5. joulukuuta 1997 hyväksytyn yhteisen toiminnan 97/827/YOS 2 artiklan mukaisesti, että yhdeksännellä keskinäisellä arviointikierroksella keskitytään vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen.

Koska vastavuoroista tunnustamista koskevia oikeudellisia välineitä on monenlaisia ja niillä on laaja soveltamisala, CATS:n kokouksessa 12. helmikuuta 2019 sovittiin, että arvioinnissa keskityttäisiin seuraaviin vastavuoroisen tunnustamisen välineisiin:

- puitepäättös 2002/584/YOS eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä, jäljempänä 'eurooppalainen pidätysmääräys',
- puitepäättös 2008/909/YOS vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta rikosasioissa annettuihin tuomioihin, joissa määrätään vapausrangaistus tai vapauden menetyksen käsittävä toimenpide, niiden täytäntöön panemiseksi Euroopan unionissa, jäljempänä 'vapausrangaistukset',

- puitepäättös 2008/947/YOS vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta tuomioihin ja valvontapäätöksiin valvontatoimenpiteiden ja vaihtoehtoisten seuraamusten valvomiseksi, jäljempänä 'valvontatoimenpiteet ja vaihtoehtoiset toimenpiteet',
- puitepäättös 2009/829/YOS vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta valvontatoimia koskeviin päätöksiin Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tutkintavankeuden vaihtoehtona, jäljempänä 'eurooppalainen valvontamääräys'.

Neuvoston pääsihteeristö laati puheenjohtajavaltion puolesta ehdotuksen yhdeksännen keskinäisen arviointikierroksen lopulliseksi kertomukseksi tarkasteltuaan perusteellisesti ja vertailevasti kaikkia aiemmin hyväksyttyjä kertomuksia kustakin jäsenvaltiosta, erityisesti niiden keskeisiä huomioita, tärkeimpiä päätelmiä ja suosituksia. Ehdotuksessa tehdään yhteenveto yhdeksännen keskinäisen arviointikierroksen tuloksista ja arvioidaan niitä, jotta voidaan luoda yleiskuva tämän arviointikierroksen kohteena olevien oikeudellisten välineiden käytön tehostamiseksi toteutettavista kansallisen ja EU:n tason toimenpiteistä.

Puheenjohtajavaltio esitteli alustavan ehdotuksen lopulliseksi kertomukseksi rikosoikeusyhteistyöryhmän kokouksessa 28. lokakuuta 2022. Useat jäsenvaltiot ja Eurojust lähettivät kirjallisia kannanottoja, jotka otettiin huomioon tekstiä tarkistettaessa. Huomattavien – myös rakenteellisten – muutosten vuoksi toinen ehdotus lopulliseksi kertomukseksi ei sisällä muutosmerkintöjä. Puheenjohtajavaltio aikoo esitellä rikosoikeusyhteistyöryhmän kokouksessa 20. joulukuuta 2022 edellä mainitun, tämän asiakirjan liitteessä olevan, ehdotuksen kertomukseksi ja keskustella siitä.

**YHDEKSÄS KESKINÄINEN ARVIOINTIKIERROS – VAPAUDEN MENETYSTÄ TAI
RAJOITTAMISTA KOSKEVIEN OIKEUDELLISTEN VÄLINEIDEN
VASTAVUORONIN TUNNUSTAMINEN – EHDOTUS LOPULLISEKSI
KERTOMUKSEKSI**

Sisällys

1.	YHTEENVETO	6
2.	JOHDANTO	9
3.	Puitepäättös 2002/584/YOS	12
3.1.	Oikeasuhteisuuden periaate	12
3.2.	Vastaajan poissa ollessa annetut tuomiot	16
3.3.	Kieltäytymisperusteet	20
3.3.1.	Harkinnanvaraiset ja ehdottomat kieltäytymisperusteet	20
3.3.2.	Kaksoisrangaistavuus	22
3.3.3.	Ne bis in idem -periaate	24
3.4.	Vankeusolosuhteet	26
3.5.	Kääntämiseen liittyvät kysymykset	30
3.6.	Määräajat	32
4.	Puitepäättös 2008/909/YOS	35
4.1.	Kieltäytymisperusteet	35
4.2.	Vankeusolosuhteisiin liittyvät kysymykset	35
4.3.	Sosiaalisen kuntoutuksen arvioiminen	36
4.4.	Tietojen antaminen tuomitulle, hänen mielipiteensä ja suostumuksensa siirtoon	40
4.4.1.	Tilanne tuomion antaneessa jäsenvaltiossa	40
4.4.2.	Tilanne täytäntöönpanojäsenvaltiossa	43
4.5.	Mukauttaminen ja osittainen tunnustaminen	45

4.5.1.	Mukauttaminen	45
4.5.2.	Osittainen tunnustaminen.....	48
4.6.	Kääntämiseen liittyvät kysymykset	51
4.7.	Määräajat.....	54
5.	PUITEPÄÄTÖSTEN 2002/584/YOS ja 2008/909/YOS VÄLISET YHTEYDET.....	56
6.	PUITEPÄÄTÖKSET 2008/947/YOS JA 2009/829/YOS	62
6.1.	Soveltamisen laiminlyönti.....	62
6.2.	Puitepääätös 2008/947/YOS	65
6.3.	Puitepääätös 2009/829/YOS	67
7.	HORISONTAALISET KYSYMYKSET	70
	Keskusviranomaisen ja suorat yhteydet	70
7.1.1.	Puitepääätöksen 2002/584/YOS mukaiset keskusviranomaisen ja suorat yhteydet	70
7.1.2.	Puitepääätöksen 2008/909/YOS mukaiset keskusviranomaisen ja suorat yhteydet	72
7.1.3.	Puitepääätösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS mukaiset keskusviranomaiset ja suorat yhteydet	73
7.2.	Toimivaltaisten viranomaisten erikoistuminen.....	73
7.3.	Yhteistyö ja tietojenvaihto.....	75
7.4.	Etsityn tai tuomitun henkilön kauttakuljetus	79
7.5.	Yhteistyö Eurojustin ja EJN:n kanssa.....	81
7.6.	Koulutus	85
7.7.	Tilastot.....	90

1. YHTEENVETO

Yhdeksännellä keskinäisellä arviointikierroksella käsiteltiin neljää vapauden menetystä tai rajoittamista koskevaa vastavuoroisen tunnustamisen välinettä rikosoikeudellisen yhteistyön alalla. Lopullinen kertomus sisältää jäsenvaltioille sekä EU:n toimielimille ja virastoille osoitettuja keskeisiä suosituksia, joilla pyritään tehostamaan arviointien kohteena olevien välineiden soveltamista. Kierroksella ei korostettu erityistä tarvetta EU:n tason lainsäädännölle.

Eurooppalaista pidätysmääräystä koskevaan puitepäätökseen 2002/584/YOS ja vapausrangaistuksia koskevaan puitepäätökseen 2008/909/YOS perustuva oikeudellinen yhteistyö jäsenvaltioiden välillä toimii käytännössä hyvin. Joillakin keskeisillä aloilla on kuitenkin parantamisen varaa. Koska näillä kahdella välineellä on melko monimutkainen toiminnallinen suhde ja keskinäinen täydentävyys, tätä erityistä yhteyttä käsittelevillä suosituksilla pyritään selkeyttämään tilannetta kaikkialla EU:ssa.

Eurooppalaista pidätysmääräystä koskevaa **puitepäätöstä 2002/584/YOS** käsiteltiin neljännellä keskinäisellä arviointikierroksella, jonka loppuraportti hyväksyttiin vuonna 2009¹. Kun otetaan huomioon tämän välineen merkitys ja toistuva käyttö sekä Euroopan unionin tuomioistuimelle esitettyjen ennakkoratkaisupyyntöjen jatkuvasti kasvava määrä, nyt kyseessä olevan arvioinnin kohteeksi valittiin joitakin keskeisiä aiheita.

Kieltäytymisperusteiden osalta arviointi osoitti, että jotkin puitepäätöksessä harkinnanvaraisiksi määritellyt kieltäytymisperusteet määritellään useissa jäsenvaltioissa ehdottomiksi kansallisessa lainsäädännössä. Tämä lähestymistapa vähentää tosiasiallisesti täytäntöönpanijoiden eurooppalaisten pidätysmääräysten määrää ja haittaa keskinäiseen luottamukseen perustuvan rikosoikeudellisen yhteistyön moitteetonta toimintaa.

¹ ST 8302/4/2009.

Eurooppalaista pidätysmääräystä koskevan Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön (tuomio C-665/20 PPU, annettu 29.4.2021) mukaisesti täytäntöönpanosta vastaavalla oikeusviranomaisella on itsellään oltava harkintavaltaa sen suhteen, onko eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpano tarkoituksenmukaista vai ei harkinnanvaraiset kieltäytymisperusteet huomioon ottaen. Rikkomusmenettelyjen aloittamisen jälkeen jotkin jäsenvaltiot ovat aloittaneet lainsäädäntönsä tarkistamisen, jolla on vaikutusta muun muassa kieltäytymisperusteita koskeviin säännöksiin.

Oikeasuhteisuuden periaatteen soveltamiseen liittyvien toistuvien ongelmien osalta on syytä huomata, että tilanne on parantunut huomattavasti neljännen keskinäisen arviointikierron tuloksiin verrattuna. Joissakin jäsenvaltioissa oikeasuhteisuuden arviointi tehdään kuitenkin edelleen täytäntöönpanoviranomaisten toimesta. Tämä lähestymistapa voi johtaa sellaisen uuden luovuttamisesta kieltäytymistä koskevan perusteen luomiseen, joka ei ole puitepäättöksen 2002/584/YOS mukainen ja joka on ristiriidassa vastavuoroisen tunnustamisen ja keskinäisen luottamuksen periaatteiden kanssa.

Useimmissa jäsenvaltioissa täytäntöönpanoviranomaiset suorittavat Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön² mukaisesti epäinhimillisen tai halventavan kohtelun riskiä koskevan erityisen arvioinnin. Koska edellä mainittua Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ei sovelleta jäsenvaltioissa yhdenmukaisesti tai johdonmukaisesti, useat arviointiryhmät katsoivat, että asiaa koskevaa Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä on tarpeen selventää EU:n tasolla. Arvioinnit osoittivat myös, että vankeusolosuhteisiin liittyvistä ongelmista, kuten tilanahtaudesta, kärsivät jäsenvaltiot ovat tehneet tai harkitsevat aloitteita tilanteen parantamiseksi. Arviointien yhteydessä korostettiin, että tapauksissa, joissa luovuttamismenettelyt keskeytetään tai lopetetaan *Aranyosi ja Căldăraru* -asian mukaisen vankeusolosuhteita koskevan kaksivaiheisen testin vuoksi, jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten olisi pyrittävä välttämään rankaisemattomuutta.

Muun muassa **vapausrangaistuksia koskevan puitepäättöksen 2008/909/YOS** osalta tarkasteltiin sosiaalisen kuntoutuksen arviointia, sillä sen tulisi olla yksi mekanismin tavoitteista. Tämän edun on kuitenkin oltava tasapainossa sen edun kanssa, joka oikeusjärjestelmällä on panna rangaistus tosiasiallisesti täytäntöön yhdessä jäsenvaltiossa.

² C-404/15 *Aranyosi ja Căldăraru*, C-220/18 *ML* ja C-128/18 *Dorobantu*.

Arvioinnit osoittivat myös, että useimmissa jäsenvaltioissa tuomion osittainen tunnustaminen ja mukauttaminen eivät aiheuta suuria haasteita tämän puitepäätöksen soveltamiselle. Ongelmia aiheuttavat kuitenkin oikeusjärjestelmien väliset erot, kuten joidenkin toimenpiteiden yhteensopimattomuus täytäntöönpanojäsenvaltion lainsäädännön kanssa; erilaiset perusteet ja menetelmät, joita kukin jäsenvaltio käyttää lopullisen tuomion laskemiseen; sekä yhteenlaskuperiaatteen soveltaminen määrätyille seuraamuksille. On korostettava, että useilla jäsenvaltioilla on vaikeuksia noudattaa tässä puitepäätöksessä asetettuja määräaikoja, minkä vuoksi jäsenvaltioiden olisi pyrittävä nopeuttamaan päätöksentekoprosessiaan.

Yhdeksäs keskinäinen arviointikierros vahvisti, että **puitepäätösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS** soveltaminen on hyvin puutteellista kun kyseessä ovat ilman vapaudenmenetystä toteutettavat toimet oikeudenkäyntiä edeltävissä ja sen jälkeisissä rikosoikeudellisen menettelyn vaiheissa. Tälle tunnistettiin useita yhteisiä syitä: tietoisuuden ja tietämyksen puute oikeusalan toimijoiden keskuudessa, menettelyjen haasteellisuus ja kesto sekä sellaisten tapausten vähäinen määrä, joilla on rajatylittäviä vaikutuksia. **Puitepäätöksen 2008/947/YOS** soveltamatta jättäminen johtuu tarkemmin sanottuna pääasiassa siitä, että sovellettavien valvontatoimenpiteiden ja vaihtoehtoisten toimenpiteiden luonteessa ja kestossa on merkittäviä eroja kansallisten järjestelmien välillä. **Puitepäätöksen 2009/829/YOS** harvakseltaan soveltaminen liittyy useimmiten vaikeuksiin tunnistaa tapaukset, joissa eurooppalaisen valvontamääräyksen antaminen olisi tehokasta ja tarkoituksenmukaista, koska se ei välttämättä ole rikosoikeudellisen menettelyn mukaista. Suosituksilla pyritään lisäämään tietoisuutta näistä kahdesta puitepäätöksestä sekä antamaan oikeusalan toimijoille ohjausta ja välineitä niiden soveltamiseen, jotta niiden käyttöä voidaan edistää ja tehostaa.

Yhteistyö Eurojustin ja Euroopan rikosoikeudellisen verkoston (EJN) kanssa voi edistää merkittävästi tehokasta rikosoikeudellista yhteistyötä kaikkialla EU:ssa, erityisesti monimutkaisissa tapauksissa, joilla on rajatylittäviä vaikutuksia, tai kun tarvitaan tietoja muiden jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten tai niissä sovellettavien sääntöjen määrittämiseksi. Yhdeksännen keskinäisen arviointikierroksen tuloksista käy kuitenkin ilmi, että Eurojustin ja EJN:n tarjoaman avun laajempi käyttö kaikissa jäsenvaltioissa edistäisi merkittävästi tapausten helpompaa ja nopeampaa ratkaisemista ja voisi tehostaa entisestään rajatylittävää oikeudellista yhteistyötä EU:ssa.

2. JOHDANTO

Tampereella vuonna 1999 kokoontunut Eurooppa-neuvosto hyväksyi vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen EU:n oikeudellisen yhteistyön kulmakiveksi. Neuvosto korosti muun muassa tarvetta tehostaa vastavuoroista tunnustamista koskevien oikeudellisten välineiden täytäntöönpanoa 7. joulukuuta 2018 antamissaan päätelmissä ”Edistetään vastavuoroista tunnustamista lisäämällä keskinäistä luottamusta”. Lisäksi neuvosto oli päätelmissään ”Eurooppalainen pidätysmääräys ja luovuttamismenettelyt – tämänhetkiset haasteet ja jatkotoimet” yhtä mieltä muun muassa siitä, että on parannettava puitepäättöksen 2002/584/YOS saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä ja sen käytännön soveltamista, käsiteltävä menettelyn tiettyjä näkökohtia pidätysmääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa ja täytäntöönpanojäsenvaltiossa sekä tehostettava eurooppalaisen pidätysmääräyksen luovuttamismenettelyjä kriisiaikoina. Lopuksi neuvosto kehotti joulukuussa 2019 säilöönnotolle vaihtoehtoisista toimenpiteistä antamissaan päätelmissä komissiota tehostamaan edelleen valvontatoimenpiteitä ja vaihtoehtoisia seuraamuksia koskevan EU:n puitepäättöksen (2008/947/YOS) ja eurooppalaista valvontamääräystä koskevan EU:n puitepäättöksen (2009/829/YOS) täytäntöönpanoa ottaen huomioon yhdeksännellä keskinäisellä arviointikierroksella kerätyt tiedot.

Koska vastavuoroista tunnustamista koskevia oikeudellisia välineitä on monenlaisia ja niillä on laaja soveltamisala, CATSin kokouksessa 12. helmikuuta 2019 sovittiin, että arvioinnissa keskityttäisiin seuraaviin vastavuoroisen tunnustamisen välineisiin:

- puitepäättös 2002/584/YOS eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä, jäljempänä ’eurooppalainen pidätysmääräys’,
- puitepäättös 2008/909/YOS vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta rikosasioissa annettuihin tuomioihin, joissa määrätään vapausrangaistus tai vapauden menetyksen käsittävä toimenpide, niiden täytäntöön panemiseksi Euroopan unionissa, jäljempänä ’vapausrangaistukset’,

- puitepäättös 2008/947/YOS vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta tuomioihin ja valvontapäätöksiin valvontatoimenpiteiden ja vaihtoehtoisten seuraamusten valvomiseksi, jäljempänä 'valvontatoimenpiteet ja vaihtoehtoiset toimenpiteet',
- puitepäättös 2009/829/YOS vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta valvontatoimia koskeviin päätöksiin Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tutkintavankeuden vaihtoehtona, jäljempänä 'eurooppalainen valvontamääräys'.

Edellä mainitussa CATS:n kokouksessa sovittiin myös, että arvioinnissa keskityttäisiin ainoastaan tällaisten välineiden sellaisiin erityisiin näkökohtiin, joihin on jäsenvaltioiden mielestä syytä kiinnittää erityistä huomiota (ks. tarkemmin asiak. 6333/19), ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevan puitepäättöksen 2002/584/YOS ja vapausrangaistuksia koskevan puitepäättöksen 2008/909/YOS välisiin oikeudellisiin ja toiminnallisiin yhteyksiin.

Valvontatoimenpiteitä ja vaihtoehtoisia toimenpiteitä koskevan puitepäättöksen 2008/947/YOS ja eurooppalaista valvontamääräystä koskevan puitepäättöksen 2009/829/YOS osalta päätettiin, että on suoritettava yleisluonteisempi arviointi, jossa olisi pyrittävä selvittämään syyt, miksi näitä kahta puitepäättöstä sovelletaan vain epäsäännöllisesti.

Pandemian vuoksi ei ollut mahdollista noudattaa CATS:n 13. toukokuuta 2019 hyväksymää jäsenvaltioita koskevaa vierailujärjestystä, koska useita arviointikäyntejä lykättiin toistuvasti, mikä viivästytti merkittävästi yhdeksännen arviointikierroksen loppuun saattamista. Marraskuussa 2019 aloitetut arviointikäynnit saatiin näin ollen päätökseen vasta huhtikuussa 2022. Puheenjohtajavaltio laati luettelon arvioinneissa mukana olevista asiantuntijoista 5. joulukuuta 1997 hyväksytyn yhteisen toiminnan 97/827/YOS 3 artiklan mukaisesti. Luettelo perustui jäsenvaltioiden nimeämiin asiantuntijoihin, joilla on merkittävää käytännön tietoa arvioinnin kohteena olevasta alasta.

Arviointiryhmät koostuivat kolmesta kansallisesta asiantuntijasta, joita avustivat yksi tai useampi neuvoston pääsihteeristön työntekijä sekä useissa tapauksissa tarkkailijat (Euroopan komissiosta ja Eurojustista).

Yhdeksännen keskinäisen arviointikierroksen pyrkimys oli tuoda lisäarvoa antamalla tilaisuus tarkastella arviointikäynneillä paitsi oikeudellisia kysymyksiä myös – ja etenkin – asiaankuuluvia käytännöllisiä ja toiminnallisia näkökohtia, jotka liittyvät siihen, miten oikeusalan toimijat panevat näitä välineitä täytäntöön rajatylittävissä rikosoikeudellisissa menettelyissä.

Tässä neuvoston pääsihteeristön puheenjohtajavaltion puolesta laatimassa ehdotuksessa kertomukseksi esitetään yhteenveto yksittäisten maakohtaisten kertomusten keskeisistä huomioista, päätelmistä ja suosituksista sekä esitetään suosituksia jäsenvaltioille ja EU:n toimielimille ja elimille ottaen huomioon suositukset, jotka on määritetty merkittävimmiksi ja/tai toistuvimmiksi perustuen arvioitujen 27 jäsenvaltion kertomuksiin, joissa määritettiin puutteita ja parannusta vaativia aloja. Lisäksi kertomuksessa korostetaan joitakin tällä keskinäisellä arviointikierroksella havaittuja jäsenvaltioiden kesken jaettaviksi soveltuvia hyviä käytäntöjä, joilla voidaan varmistaa vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen tehokkaampi ja johdonmukaisempi soveltaminen rikosoikeudellisten menettelyjen kaikissa vaiheissa eri puolilla unionia.

Yleisesti ottaen tällä harjoituksella pyritään edistämään tämän säädöspaketin johdonmukaista, tehokasta ja koko potentiaalia hyödyntävää täytäntöönpanoa ja parantamaan jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten keskinäistä luottamusta, ja siten varmistamaan rajatylittävän rikosoikeudellisen yhteistyön parempi toimivuus vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella.

3. PUITEPÄÄTÖS 2002/584/YOS

3.1. Oikeasuhteisuuden periaate

Oikeasuhteisuuden periaate, joka on tehokkaan yhteistyön keskeinen tekijä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella, on rikosoikeuden yleinen periaate, jota ei nimenomaisesti mainita kaikkien jäsenvaltioiden lainsäädännössä ja joka joissakin niissä perustuu maan perustuslakiin, pääasiassa oikeusvaltioperiaatteeseen sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojeluun.

Yleisesti katsottuna oikeasuhteisuuden periaate edellyttää, että tasapainotetaan kaikenlainen yksilön oikeuksiin puuttuminen rikosoikeudellisessa menettelyssä ja rikoksentekijöiden paljastamista ja kiinniottoa koskevat yhteiskunnan edut. Käytännössä siinä edellytetään, että vangitseminen rajoitetaan tapauksiin, joissa on kyse vakavista rikoksista. Kun otetaan huomioon eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanon seuraukset etsityn henkilön vapaudelle ja vapaan liikkuvuuden rajoitukset, pidätysmääräyksen antavien oikeusviranomaisten on tärkeää ottaa huomioon useita tekijöitä sen arvioimiseksi, onko eurooppalaisen pidätysmääräyksen antaminen perusteltua.

Oikeasuhteisuuden periaate on vakiintunut EU:n oikeusjärjestelmässä, Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa sekä kansallisissa järjestelmissä. Puitepäätöksen 2002/584/YOS 2 artiklan 1 kohdassa kuitenkin vahvistetaan ainoastaan kynnysarvot eurooppalaisen pidätysmääräyksen antamiselle. Siinä säädetään, että eurooppalainen pidätysmääräys syytetoimia varten voidaan antaa ainoastaan sellaisista teoista, joista pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan voi seurata vapausrangaistus tai vapauden menetyksen käsittävä turvaamistoimenpide, jonka enimmäiskesto on vähintään 12 kuukautta, ja että eurooppalainen pidätysmääräys rangaistuksen täytäntöönpanoa varten voidaan antaa ainoastaan vähintään neljän kuukauden vankeusrangaistuksista.

Oikeasuhteisuuden periaatetta koskeva yhteisymmärrys esitetään eurooppalaisen pidätysmääräyksen antamista ja täytäntöönpanoa koskevassa Euroopan komission käsikirjassa, joka sisältää laajoja selvityksiä oikeasuhteisuudesta ja perusteista, joita pidätysmääräyksen antavien viranomaisten on sovellettava seuraavilta osin: rikoksen vakavuus, todennäköinen rangaistus, henkilön vangitsemisen todennäköisyys luovuttamisen jälkeen ja uhrin edut.

Toimiessaan pidätysmääräyksen antavana jäsenvaltiona useimmat jäsenvaltiot harkitsevat, onko eurooppalaisen pidätysmääräyksen antamisen sijasta mahdollista käyttää muita rikosoikeudellisen yhteistyön välineitä, jotka ovat yhtä lailla tehokkaita, mutta eivät yhtä pakottavia kuin eurooppalainen pidätysmääräys, erityisesti jos luovuttamista pyydetään tutkimuksen aikana epäillyn tai syytetyn kuulemista varten eikä vielä syytteenpanoa tai vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa varten. Tällaisessa tapauksessa voitaisiin antaa eurooppalainen tutkintamääräys epäillyn tai syytetyn kuulemiseksi videoyhteyden välityksellä tai väliaikaisen siirron toteuttamiseksi. Tällä on keskeinen rooli eurooppalaisen pidätysmääräyksen väärinkäytön estämisessä tapauksissa, joissa on käytettävissä vähemmän haitallisia vaihtoehtoja sen varmistamiseksi, että ulkomailla oleva syytetty osallistuu rikosoikeudelliseen menettelyyn pidätysmääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa, ja joissa vangitseminen ei ole ehdottoman välttämätöntä.

Koska puitepäätöksessä 2002/584/YOS ei ole oikeudellista määritelmää eikä yhtenäistä mallia kaikille lainkäyttöalueille, jäsenvaltiot soveltavat oikeasuhteisuuden periaatetta eri tavoin ja eurooppalaisten pidätysmääräysten oikeasuhteisuuden arvioinnissa käytössä olevat kriteerit poikkeavat toisistaan eri jäsenvaltioissa. Yleisimpiä kriteerejä ovat muun muassa rikoksen vakavuus, rikoksen tekemisestä kulunut aika, aiheutunut vahinko, uhrin edut, todennäköinen rangaistus, asianomaisen henkilön ikä ja käytös sekä muut tapaukseen liittyvät olosuhteet. Yhdessä arvointikertomuksessa korostetaan toista oikeasuhteisuuden näkökohtaa eli sitä, että eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanoon liittyvät taloudelliset kustannukset eivät ole vähäpätöisiä ja että niiden olisi oltava oikeassa suhteessa rikoksen vakavuuteen. Jotkin jäsenvaltiot ovat laatineet kansallisia käsikirjoja tai ohjeita oikeasuhteisuuden arvioinnin helpottamiseksi.

Kuten useissa yhdeksannen kierroksen arviointikertomuksissa todetaan, oikeasuhteisuuden tarkistamisen olisi oltava yksinomaan pidätysmääräyksen antaneen valtion tehtävä. Itse asiassa vain harva jäsenvaltio arvioi oikeasuhteisuutta eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanon yhteydessä. Muutaman jäsenvaltion viranomaiset ovat kuitenkin sitä mieltä, että jäsenvaltioiden pidätysmääräyksiä antavat viranomaiset eivät aina arvioi oikeasuhteisuutta oikein ennen kuin ne antavat eurooppalaisia pidätysmääräyksiä, jotka vaikuttavat suhteettomilta rikoksen vakavuuteen nähden. Ne myös arvioivat oikeasuhteisuutta täytäntöönpanoviranomaisina toimiessaan ja joissakin tapauksissa, jos ne katsovat, että pidätysmääräys ei ole perusteltavissa rikoksen vakavuudella, ehdottavat eurooppalaisen pidätysmääräyksen peruuttamista tai kieltäytyvät sen täytäntöönpanosta.

Nämä jäsenvaltiot tekevät kuitenkin tällaisia arviointeja hyvin harvoin. Kuten asianomaisissa kertomuksissa korostetaan, tämä lähestymistapa voi johtaa sellaisen uuden luovuttamisesta kieltäytymistä koskevan perusteen luomiseen, joka ei ole puitepäätöksen 2002/584/YOS mukainen ja joka on myös ristiriidassa vastavuoroisen tunnustamisen ja keskinäisen luottamuksen periaatteiden kanssa.

Eurooppalaisen pidätysmääräyksen ja eurooppalaisen tutkintamääräyksen välinen valinta voi vaikeutua kieltäytymisperusteiden vuoksi eurooppalaisen tutkintamääräyksen osalta, esimerkiksi jos täytäntöönpanojäsenvaltio ei hyväksy videoneuvottelujen käyttöä epäiltyjen tai syytettyjen kuulustelua varten.

On myös otettava huomioon, että Irlanti ja Tanska eivät ole eurooppalaisen tutkintamääräyksen osapuolia. Jos näiden jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset eivät käytä eurooppalaista pidätysmääräystä, niiden olisi näin ollen pyydettävä ja annettava oikeusapua rikosasioissa muiden välineiden, kuten keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen ja asiaankuuluvien EU:n välineiden, kuten keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä 29. toukokuuta 2000 tehdyn yleissopimuksen, mukaisesti.

Tätä taustaa vasten voitiin havaita merkittävää parannusta verrattuna neljännen keskinäisen arviointikierroksen tuloksiin, joissa oikeasuhteisuus oli vakava ongelma. Useimmissa jäsenvaltioissa oikeasuhteisuuden periaate on nyt pantu täytäntöön tyydyttävästi. Muutamien jäsenvaltioiden lähestymistapa todettiin tältä osin hyväksi käytännöksi ja vain muutamaa jäsenvaltiota kehoitettiin edistämään edelleen oikeasuhteisuuden periaatteen soveltamista eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa kansallisissa menettelyissään.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioita kannustetaan varmistamaan, että niiden toimivaltaiset viranomaiset, jotka toimivat pidätysmääräyksen antavina viranomaisina eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä, suorittavat aina oikeasuhteisuuden arvioinnin arvioimalla huolellisesti kunkin tapauksen olosuhteet, jotta voidaan päättää, onko eurooppalaisen pidätysmääräyksen antamisen sijasta mahdollista käyttää muita vähemmän haitallisia oikeudellisen yhteistyön välineitä.*
- *Jäsenvaltioita kehoitetaan varmistamaan, että niiden toimivaltaiset viranomaiset, jotka toimivat täytäntöönpanoviranomaisina eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä, eivät pidä pyynnön esittäneen jäsenvaltion antamien eurooppalaisten pidätysmääräysten oikeasuhteisuuden puutetta eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta kieltäytymisen perusteena.*

3.2. Vastaajan poissa ollessa annetut tuomiot

Puitepäätöksessä 2009/299/YOS, jolla muutetaan puitepäätöstä 2002/584/YOS muun muassa lisäämällä siihen 4 a artikla, säädetään vastaajan poissa ollessa annettuja tuomioita koskevasta harkinnanvaraisesta kieltäytymisperusteesta sekä neljästä poikkeuksesta, joiden nojalla eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ei voida kieltäytyä, koska etsityn henkilön oletetaan olleen tietoinen oikeudenkäynnistä.

Joissakin jäsenvaltioissa kansallisessa lainsäädännössä ei sallita vastaajan poissa ollessa annettuja tuomioita tai niille asetetaan tiettyjä ehtoja, mikä rajoittaa tällaisen tuomion antamisen mahdollisuuden poikkeustapauksiin. Näiden jäsenvaltioiden on kuitenkin täytäntöönpanojäsenvaltiona toimiessaan ollut käsiteltävä tapauksia, joissa määräyksen antaneessa valtiossa tuomioita on annettu vastaajan poissa ollessa. Yleisesti ottaen yhdeksäs keskinäinen arviointikierros osoitti, ettei tämä näytä estävän puitepäätöksen 2002/584/YOS 4 a artiklan soveltamista.

Lisäksi edellytykset tuomioiden antamiselle silloin, kun etsitty henkilö ei ole läsnä oikeudenkäynnissä, ja perusteet, joiden mukaan tuomio luokitellaan vastaajan poissa ollessa annetuksi tuomioksi, vaihtelevat huomattavasti eri jäsenvaltioissa. Muutamissa jäsenvaltioissa katsotaan asiaa koskevan kansallisen lainsäädännön mukaisesti, että haasteen vastaajalle tiedoksi antamiseen riittää tiedoksiannon toimittaminen määrättyyn osoitteeseen edellyttämättä, että asianomainen henkilö saa haasteen henkilökohtaisesti ja että hän on tietoinen oikeudenkäynnistä.

Yhdeksännellä keskinäisellä arviointikierroksella suurimmassa osassa jäsenvaltioita ei tuotu esiin merkittäviä ongelmia vastaajan poissa ollessa annettujen tuomioiden osalta. Useimmissa jäsenvaltioissa esiintyy kuitenkin joitakin toistuvia vaikeuksia, jotka liittyvät seuraaviin:

- a) Eurooppalaisen pidätysmääräyksen lomakkeen d kohdan käyttö ja tulkinta, etenkin puitepäättöksen 2009/299/YOS voimaantuloa edeltävän version käyttö tai virheelliset, puutteelliset tai ristiriitaiset tiedot voimassa olevassa eurooppalaisen pidätysmääräyksen lomakkeessa. Useimmat jäsenvaltiot huomauttivat, että saadun eurooppalaisen pidätysmääräyksen sisällöstä ei useinkaan käy selvästi ilmi, voidaanko puitepäättöksen 4 a artiklan mukaisia kieltäytymisperusteita soveltaa, esimerkiksi siksi, että asianomaista ruutua ei ole rastitettu tai koska annetut tiedot eivät ole riittäviä.
- b) Vastaajan poissa ollessa annetun tuomion käsitteen ja sen ominaispiirteiden tulkintaerot: tuomion syytesidonnaisuus, lainvoimainen tuomio, muutoksenhakumahdollisuus jne. Jäsenvaltioiden erilaiset oikeudelliset vaatimukset, jotka koskevat tuomioiden tiedoksi antamista ja kutsua oikeudenkäyntimenettelyyn, voivat vaikeuttaa tunnustamismenettelyä. Osa jäsenvaltioiden oikeusalan toimijoista ja myös arviointiryhmistä katsoi, että olisi hyödyllistä luoda EU:n tasolla yhteisiä käytäntöjä, jotka koskevat vastaajan poissa ollessa annettujen tuomioiden käsittelyä eurooppalaista pidätysmääräystä koskevien menettelyjen yhteydessä.
- c) Erot puitepäättöksen 2009/299/YOS saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä jäsenvaltioissa ja erityisesti kieltäytymisperusteiden ehdoton tai harkinnanvarainen luonne. Muutamat jäsenvaltiot ovat saattaneet vastaajan poissa ollessa annettua tuomiota koskevan kieltäytymisperusteen osaksi kansallista lainsäädäntöään ehdottomana, kun taas puitepäättöksen 2002/584/YOS 4 a artiklassa siitä säädetään harkinnanvaraisena kieltäytymisperusteena.

Edellä esitetystä johtuen täytäntöönpanoviranomaiset pyytävät usein lisätietoja pidätysmääräyksen antaneelta jäsenvaltiolta puitepäätöksen 2002/584/YOS 15 artiklan mukaisesti saadakseen puuttuvat tiedot vastaajan poissa ollessa noudatettavista menettelyistä kyseisissä jäsenvaltioissa sekä saadakseen selkeän tiedon etsityn henkilön läsnäolosta rikosoikeudenkäynnissä. Tällaisia tietoja ovat haasteen toimittamistapa sekä se, oliko henkilö läsnä kuulemisessa, edustiko henkilöä puolustusasianajaja, onko vastaajan poissa ollessa annettu tuomio lainvoimainen ja onko vastaajalla oikeus uuteen oikeudenkäyntiin. Muutamat jäsenvaltiot pyytävät myös asiaa koskevia kansallisia päätöksiä pidätysmääräyksen antaneelta valtiolta.

Kuten joidenkin jäsenvaltioiden viranomaiset huomauttivat, puitepäätöksen 2009/299/YOS antamisen jälkeen sekä erityisesti Euroopan unionin tuomioistuimen antamien tuomioiden *Tupikas*³, *Zdziaszek*⁴ ja *Ardic*⁵ jälkeen lisätietopyyntöjen määrä on lisääntynyt, erityisesti tapauksissa, joissa eurooppalainen pidätysmääräys perustuu useampaan kuin yhteen oikeudelliseen päätökseen. Joissakin tapauksissa tämä oli myös syynä puitepäätöksen 2002/584/YOS 17 artiklassa säädettyjen määräaikojen noudattamatta jättämiseen tai eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä kieltäytymisten määrän kasvuun.

Osa kieltäytymisistä näyttää koskevan Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti tapauksia, joissa pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä ei sallita uudelleenkäsittelyä. Joissakin kertomuksissa todettiin, että ottaen huomioon edellä mainitun oikeuskäytännön erilaiset tulkinnat, EU:n tason ohjeet olisivat hyödyllisiä yhdenmukaisen lähestymistavan varmistamiseksi.

Lisätietopyynnöt voivat olla aikaa vieviä ja johtaa menettelyn viivästymiseen ja/tai määräaikojen noudattamatta jättämiseen. Näin ollen olisi erittäin hyödyllistä, jos pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion vastaajan poissa ollessa annetun tuomion yhteydessä antamat tiedot, jotka koskevat tuomitun tietoisuutta oikeudenkäynnistä ja muita merkityksellisiä seikkoja, olisivat laajemmat ja täsmällisemmät sekä olisivat saatavilla alusta alkaen, jotta vältettäisiin lisätietopyyntöjen tarve.

³ Tuomio 10.8.2017, *Openbaar Ministerie v. Tadas Tupikas*, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628.

⁴ Tuomio 10.8.2017, *Openbaar Ministerie v. Sławomir Andrzej Zdziaszek*, C-271/17 PPU, EU:C:2017:629.

⁵ Tuomio 22.12.2017, *Samet Ardic*, C-571/17 PPU, EU:C:2017:1026.

Tilanne voi olla monimutkaisempi silloin, kun lainvoimainen päätös tehdään useissa oikeusasteissa käytyjen oikeudenkäyntien jälkeen eikä henkilö ole ollut läsnä rikosoikeudellisten menettelyjen kaikissa vaiheissa. Edellä mainitun vastaajan poissa ollessa annettuja tuomioita koskevan Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa on tärkeää ottaa huomioon syytetyn läsnäolo kaikissa rikosoikeudenkäynneissä; jotkin jäsenvaltiot ovat mukauttaneet lainsäädäntöään noudattaakseen näiden tuomioiden vaatimuksia, kun taas toisten jäsenvaltioiden tarvetta tehdä samoin korostettiin asiaa koskevissa arviointikertomuksissa.

SUOSITUKSET

- *Pidätysmääräyksen antaneiden jäsenvaltioiden viranomaisten olisi annettava eurooppalaisen pidätysmääräyksen lomakkeen d kohdassa selkeät ja kattavat tiedot aina, kun puitepäätöksen 2002/584/YOS 4 a artiklaa sovelletaan vastaajan poissa ollessa annettujen tuomioiden seurauksena, erityisesti tiedot vastaajan poissa ollessa tapahtuvaa oikeudenkäyntiä koskevasta kansallisesta järjestelmästä ja tavasta, jolla etsitylle henkilölle ilmoitettiin oikeudenkäynnistä.*
- *Euroopan komissiota pyydetään harkitsemaan ohjeiden antamista siitä, miten vastaajan poissa ollessa annettuja tuomioita olisi käsiteltävä, jotta puitepäätöksen 2002/584/YOS 4 a artiklan tulkinta ja soveltaminen voitaisiin yhdenmukaistaa kaikkialla unionissa asiaa koskevan Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti, tarvittaessa sen jälkeen, kun asiasta on keskusteltu toimivaltaisissa neuvoston elimissä.*
- *Euroopan oikeudellista verkostoa (EJN) pyydetään harkitsemaan yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa erityisten tietojen sisällyttämistä verkkosivustolleen kansallisista lainsäädännöistä ja jäsenvaltioiden prosessuaalisista vaikutuksista, jotka liittyvät vastaajan poissa ollessa annettuihin tuomioihin .*

3.3. Kieltäytymisperusteet

3.3.1. Harkinnanvaraiset ja ehdottomat kieltäytymisperusteet

Puitepäätöksen 2002/584/YOS 3 artiklassa säädetään kolmesta ehdottomasta eurooppalaisen pidätysmääräyksen kieltäytymisperusteesta, joiden nojalla täytäntöönpanosta vastaavien oikeusviranomaisten on kieltäydyttävä luovuttamasta etsittyä henkilöä pidätysmääräyksen antaneeseen valtioon. Tällaisia ehdottomia kieltäytymisperusteita ovat armahdus, *ne bis in idem* -periaate ja rikosoikeudellisen vastuun ulkopuolelle jättäminen iän vuoksi.

Puitepäätöksen 4 artiklassa säädetään seitsemästä harkinnanvaraisesta kieltäytymisperusteesta, joiden perusteella täytäntöönpanosta vastaavat oikeusviranomaiset voivat kieltäytyä luovuttamisesta. Puitepäätöksen 2002/584/YOS saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä on tältä osin kuitenkin eroja. Useissa jäsenvaltioissa jotkin puitepäätöksessä harkinnanvaraisiksi määritellyt täytäntöönpanosta kieltäytymisen perusteet ovat ehdottomia kansallisessa lainsäädännössä. Yhden jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä, jolla puitepäätös 2002/584/YOS saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä, ei tehdä eroa ehdottomien ja harkinnanvaraisten kieltäytymisperusteiden välillä.

Jotkin arviointeihin eurooppalaisen pidätysmääräyksen neljännen arviointikierroksen mukaisesti osallistuneet asiantuntijaryhmät arvostelivat näitä käytäntöjä ja korostivat muun muassa sitä, että ne vievät täytäntöönpanosta vastaavilta oikeusviranomaisilta mahdollisuuden arvioida kieltäytymisperusteiden soveltamista tapauskohtaisesti, jos puitepäätöksessä on katsottu tällaisten perusteiden olevan harkinnanvaraisia. He korostivat, että eurooppalaista pidätysmääräystä koskevan Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön (tuomio C-665/20 PPU, annettu 29.4.2021) mukaisesti jäsenvaltioilla olisi oltava tietty harkintavalta sen määrittämiseksi, onko eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta kieltäydyttävä. Tämän harkintavallan käyttäminen ei kuitenkaan kuulu lainsäätäjälle, vaan tiettyä tapausta tutkivalle oikeusviranomaiselle.

Näin ollen ne katsoivat, että kaikkien jäsenvaltioiden kansallinen lainsäädäntö olisi yhdenmukaistettava puitepäätöksen 2002/584/YOS kanssa ehdottomien ja harkinnanvaraisten kieltäytymisperusteiden osalta eli lainsäädännön olisi oltava johdonmukaista kaikkialla EU:ssa.

Muutamissa jäsenvaltioissa kansallisessa lainsäädännössä säädetään kieltäytymisperusteesta, josta ei säädetä puitepääöksessä 2002/584/YOS, mikä saattaa loukata SEU-sopimuksen 6 artiklassa vahvistettuja perusoikeuksia. Näin voi tapahtua esimerkiksi silloin, jos tuomio on annettu sellaisen menettelyn aikana, jossa perusihmisoikeuksia ja perusvapauksia on loukattu, tai jos henkilö on tuomittu sukupuolen, rodun, uskonnon, etnisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, poliittisen vakaumuksen tai sukupuolisen suuntautumisen perusteella.

Jotkin jäsenvaltiot rajoittavat mahdollisuutta luovuttaa kansalaisiaan ja asukkaitaan tai asettavat luovuttamiselle tiettyjä edellytyksiä (kuten etsityn henkilön suostumus tai pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion antama tae palauttamisesta), joista ei säädetä puitepääöksessä 2002/584/YOS. Asiantuntijaryhmät suosittivat, että kyseiset jäsenvaltiot tarkastelevat tätä mahdollisuutta uudelleen ja katsoivat, että tällaisissa tapauksissa kansallinen lainsäädäntö ei ole puitepääöksen 2002/584/YOS mukainen.

Arviointiryhmät totesivat, että tämä lähestymistapa laajentaa puitepääöksen 2002/584/YOS soveltamisalaa, vähentää tosiasiallisesti täytäntöönpanojen eurooppalaisten pidätysmääräysten määrää ja on ilmeinen este keskinäiseen luottamukseen perustuvan rikosoikeudellisen yhteistyön moitteettomalle toiminnalle. Ne korostivat myös lähestymistavan epäjohtonmukaisuutta Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa, jonka mukaan täytäntöönpanosta vastaavat oikeusviranomaiset voivat lähtökohtaisesti kieltäytyä tällaisen eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta ainoastaan eurooppalaista pidätysmääräystä koskevassa puitepääöksessä tyhjentävästi lueteltujen kieltäytymisperusteiden perusteella. Eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanon tulee niin ikään olla säännönmukaista, kun taas sen täytäntöönpanosta kieltäytyminen on tarkoitettu tiukasti tulkittavaksi poikkeukseksi (C-354/20 PPU ja C-412/20 PPU).

Yhdessä jäsenvaltiossa kansalaisuus on ehdoton peruste vapausrangaistuksen täytäntöönpanemiseksi annetun eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta kieltäytymiselle, kun taas oleskelu on harkinnanvarainen kieltäytymisperuste, jolloin kansalaisia ja maassa asuvia kohdellaan eri tavalla. Asianomainen arviointiryhmä katsoi, että tämä on ristiriidassa puitepääöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 6 kohdan kanssa, jossa säädetään, että sekä kansalaisuus että oleskeluasema ovat harkinnanvaraisia kieltäytymisperusteita. On korostettava, että joissakin jäsenvaltioissa on valmisteilla lainsäädäntöä, joka koskee muun muassa kieltäytymisperusteita mutta ei rajoitu niihin, rikkomusmenettelyjen aloittamisen jälkeen.

3.3.2. Kaksoisrangaistavuus

Yleinen kieltäytymisperuste on kaksoisrangaistavuus, josta säädetään puitepäätöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 1 kohdassa harkinnanvaraisena kieltäytymisperusteena. Jos eurooppalainen pidätysmääräys annetaan rikoksesta, joka on pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan rikos mutta ei täytäntöönpanojäsenvaltion lainsäädännön mukaan, luovuttamisesta voidaan kieltäytyä, paitsi jos rikos on mainittu puitepäätöksen 2002/584/YOS 2 artiklan 2 kohdassa kaksoisrangaistavuuden tutkinnasta vapautettujen 32 rikoksen luettelossa.

Yleisimmät rikkomukset, jotka johtavat luovuttamisesta kieltäytymiseen kaksoisrangaistavuuden puuttumisen vuoksi, ovat pikkurikokset, huumausainerikokset ja liikennesrikkomukset, alaikäisen kaappaukset jne. Jotkin jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet, että niillä ei ole tai on vain harvoin vaikeuksia kaksoisrangaistavuuden suhteen, mutta useissa jäsenvaltioissa pidätysmääräyksen antaneiden viranomaisten eurooppalaisen pidätysmääräyksen lomakkeessa esittämä rikoksen kuvaus aiheuttaa toistuvan ongelman.

Lomakkeessa olevia tietoja pidetään usein riittämättöminä sen määrittämiseksi, onko teko täytäntöönpanojäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaan rikos. Täytäntöönpanoviranomaisten on määritettävä, täyttääkö teko kansallisen lainsäädännön mukaisen rikoksen olennaiset tunnusmerkistöt ja voitaisiinko siitä määrätä rikosoikeudellinen seuraamus, jos se tapahtuisi niiden alueella. Jos näin on, niiden olisi voitava verrata eurooppalaisen pidätysmääräyksen lomakkeen e kohdassa esitettyä rikoksen tosiasiallista kuvausta vastaavan rikoksen kansallisen rikosoikeuden erityissäännöksen mukaiseen tosiasialliseen kuvaukseen.

Toisinaan lomakkeesta kuitenkin puuttuu merkityksellisiä tietoja, kuten yksityiskohtainen kuvaus väitetyn rikoksen, josta henkilö on tuomittu, tunnusmerkistöstä, rikoksen tosiseikoista ja olosuhteista, mukaan lukien rikoksen tekoaika ja -paikka, tai etsityn henkilön väitetyn osallisuuden taso. Jos edellä mainittuja tietoja puuttuu ja kaksoisrangaistavuuden tarkistaminen on tarpeen, täytäntöönpanoviranomaiset voivat pyytää lisätietoja puitepäätöksen 2002/584/YOS 15 artiklan mukaisesti luovuttamista koskevan päätöksen helpottamiseksi.

Suppeampi kuvaus tosiseikoista riittää, kun on kyse puitepäättöksen 2002/584/YOS 2 artiklassa tarkoitetuista 32 rikoksesta, joiden osalta ei ole tarpeen tutkia kaksoisrangaistavuutta. Yksi jäsenvaltio on kuitenkin ilmoittanut, että jotkin täytäntöönpanojäsenvaltiot tarkistavat edelleen kaksoisrangaistavuuden myös niin sanottujen luettelorikosten kohdalla, mikä ei ole puitepäättöksen 2002/584/YOS mukaista.

Riittävien tietojen puutteeseen liittyvät haasteet voivat myös aiheuttaa ongelmia, jos tapaukseen liittyy useita vaihtoehtoisia rikoksia. Kaksoisrangaistavuutta ei ehkä esiinny yhdenkään rikoksen osalta, mutta riittävien tietojen puuttuessa on haastavaa määrittää, mitkä rikokset kuuluvat kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen piiriin, sekä panna täytäntöön tuomion muita osia, jotka liittyvät muihin rikoksiin. Tällaisissa tilanteissa täytäntöönpanoviranomaiset pyytävät pidätysmääräyksen antaneelta valtiolta rangaistuksen jakamista osiin. Jos tätä ei hyväksytä, luovuttamisesta kieltäydytään.

Jotta voidaan taata täytäntöönpanoviranomaisten mahdollisuudet ymmärtää tapaus vaivattomasti, eurooppalaisen pidätysmääräyksen antamista ja täytäntöönpanoa koskevan komission käsikirjan liitteessä III on ohjeita eurooppalaisen pidätysmääräyksen lomakkeen, mukaan lukien rikoksen yksityiskohtaista kuvaamista koskevan e kohdan, täyttämiseen. Tällä tavoin täytäntöönpanoviranomainen saa selkeän kuvan tosiseikoista ja pystyy tarvittaessa arvioimaan helposti kaksoisrangaistavuutta ja mahdollisia *ne bis in idem* -tilanteita (ks. seuraava alaluku).

Joidenkin oikeusalan toimijoiden mukaan kaksoisrangaistavuuden perusteella hylättyjen eurooppalaisten pidätysmääräysten määrä on kuitenkin suhteellisen pieni, mikä viittaa siihen, että ongelmat ratkeavat yleensä lisätietojen antamisen avulla, vaikka eurooppalaista pidätysmääräystä koskevat menettelyt voivatkin viivästyä sen vuoksi.

Jotkin jäsenvaltiot huomauttivat, että Eurojust tai asiaankuuluva EJN:n yhteyspiste voi myös auttaa kaksoisrangaistavuuden selvittämisessä.

Erään jäsenvaltion viranomaiset huomauttivat, että jäsenvaltiot näyttävät soveltavan erilaisia käytäntöjä kaksoisrangaistavuuden tarkastamisen ja lakisääteisen vanhentumisajan tarkistamisen välisen yhteyden osalta; joissakin jäsenvaltioissa kaksoisrangaistavuuden tarkistamiseen ei kuulu sen selvittäminen, onko täytäntöönpanojäsenvaltion lainsäädännön mukainen täytäntöönpanon määräaika päättynyt, puitepäättöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 4 kohdan mukaisesti.

Yhden jäsenvaltion viranomaiset huomauttivat, että jotkin jäsenvaltiot tarkastelevat kaksoisrangaistavuutta arvioimalla tapauksen perusteita soveltamalla täysimääräisesti kansallisen lainsäädäntönsä tiettyjä parametreja, ja korostivat, että tämä käytäntö voi heikentää keskinäistä luottamusta sekä vaikuttaa kielteisesti oikeudelliseen yhteistyöhön kaikkialla EU:ssa.

3.3.3. Ne bis in idem -periaate

Joidenkin oikeusalan toimijoiden mukaan puitepäättöksen 2002/584/YOS 3 artiklan 2 kohdassa ehdottomana kieltäytymisperusteena säädetyn *ne bis in idem* -periaatteen nojalla evätyjen eurooppalaisten pidätysmääräysten määrä vaikuttaa melko pieneltä, sillä kieltäytymiset ovat vieläkin vähäisempiä kuin kaksoisrangaistavuuden tapauksessa.

Useimmissa jäsenvaltioissa oikeusviranomaisilla ei ole ollut merkittäviä vaikeuksia *ne bis in idem* -periaatteen suhteen. Mahdollisia haasteita voi kuitenkin aiheuttaa ”samojen tekojen” arviointi. Oikeudelliselta kannalta samojen tekojen käsitettä arvioitaessa voidaan viitata puitepäättöksen 2002/584/YOS 3 artiklan 2 kohdan lisäksi Euroopan unionin tuomioistuimen tuomioihin C-261/09 (Mantello) ja C-665/20 PPU (X – Mandat d’arrêt européen – Ne bis in idem) sekä Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen 54 artiklaan.

Käytännön näkökulmasta tällainen arviointi voi kuitenkin olla ongelmallista, jos pidätysmääräyksen antanut viranomais on toimittanut hyvin vähän tietoja ”samoista teoista”, joiden pohjalta päätös on tehty. Joissakin tapauksissa täytäntöönpanoviranomaisten on pyydettävä lisätietoja tosiseikkojen kuvauksesta (teon luonne, päivämäärä, paikka jne.), jotta voidaan arvioida, onko *ne bis in idem* -periaate sovellettavissa kyseiseen tapaukseen. Näyttää kuitenkin siltä, että näissäkin tapauksissa pyydetyt lisätiedot ratkaisevat yleensä täytäntöönpanoviranomaisten kohtaamat ongelmat, kuten kaksoisrangaistavuuden kohdalla.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että puitepääatöksessä 2002/584/YOS harkinnanvaraisiksi säädetty kieltäytymisperusteet eivät esiinny täytäntöönpanolainsäädännössä ehdottomina. Muita kieltäytymisperusteita kuin ne, joista säädetään edellä mainitussa puitepääatöksessä, ei myöskään pitäisi vahvistaa Euroopan unionin tuomioistuimen asiaa koskevan oikeuskäytännön mukaisesti.*
- *Jäsenvaltioita kannustetaan varmistamaan, että niiden pidätysmääräyksen antaneet toimivaltaiset viranomaiset esittävät eurooppalaisen pidätysmääräyksen lomakkeen e kohdassa yksityiskohtaisen ja selkeän kuvauksen rikoksesta, jotta voidaan helpottaa kaksoisrangaistavuuteen ja ne bis in idem -periaatteeseen perustuvien mahdollisten tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytymisen perusteiden arviointia.*
- *Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että niiden toimivaltaiset täytäntöönpanoviranomaiset eivät tarkista kaksoisrangaistavuutta, jos kyseiset rikokset kuuluvat puitepääatöksen 2002/584/YOS 2 artiklassa tarkoitettuihin 32 rikosryhmään, joiden osalta kaksoisrangaistavuuden tarkistamista ei vaadita.*

3.4. Vankeusolosuhteet

Vaikka muissa, myöhemmin tehdyissä EU:n vastavuoroisen tunnustamisen välineissä mainitaan perusoikeuksien loukkaamisen mahdollinen riski täytäntöönpanosta kieltäytymisen perusteena, puitepäättös 2002/584/YOS ei sisällä erityisesti tätä tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytymisen perustetta, vaan sisältää ainoastaan yleisen viittauksen perusoikeuksiin johdanto-osan 12 kappaleessa ja 1 artiklan 3 kohdassa.

Kun otetaan kuitenkin huomioon, että keskinäisen luottamuksen periaate, joka on oikeudellisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen perustana, ei lähtökohtaisesti poista automaattisesti perusoikeuksien loukkaamisen mahdollista riskiä, vankeusolosuhteet pidätysmääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa ovat keskeisessä asemassa eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä.

Täytäntöönpanosta vastaavat viranomaiset tekevät useimmissa jäsenvaltioissa erityisen arvioinnin Euroopan unionin perusoikeuskirjan 4 artiklassa tarkoitetun epäinhimillisen tai halventavan kohtelun riskistä poikkeuksellisesti ja kaksivaiheisen testin perusteella Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön (C-404/15 *Aranyosi ja Căldăraru*, C-220/18 *ML* ja C-128/18 *Dorobantu*) näkökulmasta ja sen rajojen puitteissa. Järjestelmäriskiä ei tulisi pitää riittävänä; sen sijaan edellytetään, että todellinen altistuminen perusoikeuksien loukkaamisen mahdolliselle riskille on varmistettava kunkin tapauksen erityisolosuhteiden perusteella.

Tässä yhteydessä toimivaltaiset täytäntöönpanoviranomaiset ottavat huomioon luotettavat tiedot pidätysmääräyksen antaneen valtion erityisistä huonoista vankeusolosuhteista tai tiettyjen vankeinhoitolaitosten tai tiettyjen vankiryhmien huonoista vankeusolosuhteista. Nämä tiedot voivat perustua Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen⁶ ja Euroopan unionin tuomioistuimen antamiin tuomioihin; kansainvälisten järjestöjen (YK ja Euroopan neuvosto, erityisesti eurooppalainen komitea kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi) antamiin päätöksiin tai raportteihin; oikeusasiamiehen ja arvovaltaisten ihmisoikeusjärjestöjen (esim. Amnesty International, Human Rights Watch jne.) laatimiin raportteihin; ja kansallisten tuomioistuinten tuomioihin sekä pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion antamiin takeisiin.

- ⁶ *Muṛsić v. Croatia; Sylla ja Nollomont v. Belgia; Torreggiani ja muut v. Italia; Bivolaru ja Moldovan v. Ranska*, jne.

Joissain kertomuksissa todetaan, että toimivaltaiset täytäntöönpanoviranomaiset voivat myös tukeutua useiden EU:n verkostojen ja virastojen (Euroopan oikeudellinen verkosto, Eurojust ja Euroopan unionin perusoikeusvirasto jne.) kautta saatuihin tietoihin ja erityisiin välineisiin, erityisesti hiljaittain päivitettyyn perusoikeusviraston vankeustietokantaan, jonka odotetaan olevan erittäin hyödyllinen väline oikeusviranomaisille vankeusolosuhteita koskevissa kysymyksissä, sekä perusoikeusviraston raporttiin ”Criminal detention conditions in the European Union: rules and reality”, jossa käsitellään valikoidusti pääpiirteissään vankeutta koskevat vähimmäisvaatimukset.

Euroopan unionin tuomioistuin on määritellyt asiassa *Dorobantu* (C-128/18) antamassaan tuomiossa kansallisten oikeusviranomaisten vankeusolosuhteiden osalta huomioon otettavaksi tarkoitetut seikat, joilla viitataan vankilojen tiettyihin fyysisiin näkökohtiin Euroopan ihmisoikeussopimuksessa vahvistettujen normien mukaisesti. Jäsenvaltiot ottavat huomioon myös erilaisia tekijöitä, kuten vangeille suunnattu toiminta (virkistys-, koulutus- ja työtilat), kuntoutusohjelmat, yksityisyys, luonnonvalon saatavuus, oleskelun kesto vankisellissä ja sen ulkopuolella, vankeuden kesto jne.

Tapauksissa, joissa on perusteltua syytä uskoa, että etsitty henkilö saattaa joutua epäinhimillisen tai halventavan vankeinhoidon kohteeksi, täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen pyytää puitepäätöksen 2002/584/YOS 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti tarvittavia lisätietoja tosiasiallisista olosuhteista, joissa asianomainen henkilö on vangittuna pidätysmääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa. Tämä lykkää eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanoa koskevan päätöksen tekemistä siihen saakka, kunnes täytäntöönpanoviranomaiset saavat tietoja ja takeita, jotka auttavat niitä poissulkemaan todellisen riskin epäinhimillisestä tai halventavasta kohtelusta.

Vankeusolosuhteisiin liittyvät näkökohdat voivat johtaa eurooppalaista pidätysmääräystä koskevien menettelyjen viivästymiseen, erityisesti jos pidätysmääräyksen antaneella toimivaltaisella viranomaisella ei ole riittävästi tietoa, jotta se voisi vastata kohtuullisessa ajassa. Näin voi olla silloin, kun toimivalta on hajautettu ja lisätietoja on pyydetty pidätysmääräyksen antaneen valtion oikeusministeriöltä tai vankeinhoitoviranomaisilta. Jos täytäntöönpanoviranomaiset eivät saa pyydettyjä tietoja tai takeita, ne voivat kieltäytyä luovuttamisesta. Käytännössä kieltäytymisiä esiintyy kuitenkin hyvin harvoin.

On korostettava, että jäsenvaltiot eivät sovelle edellä mainittua Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä yhdenmukaisen tulkinnan ja lähestymistavan pohjalta. Useimmat jäsenvaltiot arvioivat viran puolesta, onko olemassa kohtuullisia viitteitä epäinhimillisistä tai halventavista vankeusolosuhteista, riippumatta siitä, antaako asianomainen henkilö suostumuksensa luovuttamiseen vai ei. Yhdessä kertomuksessa arvioitavana oleva jäsenvaltio viittaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa vahvistettuihin oikeuksiin. Toiset jäsenvaltiot arvioivat vankeusolosuhteita pidätysmääräyksen antaneessa valtiossa vain, jos tuomittu tai hänen puolustusasianajajansa pyytää sitä ja/tai jos henkilö on antanut suostumuksensa luovuttamiselle. Useat arviointiryhmät katsoivat, että Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä on tältä osin tarpeen selventää EU:n tasolla.

Kuten joissakin kertomuksissa todetaan, vankilalaitosten laatu epäilemättä vaihtelee eri puolilla EU:ta. Useilta jäsenvaltioilta ei ollut koskaan kysytty vankeusolosuhteista niiden toimissa pidätysmääräyksen antavina viranomaisina. Tällaisia tietoja pyydetään usein muutamista jäsenvaltioista, joiden vankeusolosuhteissa katsotaan olevan vielä parantamisen varaa, erityisesti tilanahtauden osalta. Arvioinnit kuitenkin osoittivat, että jotkin näistä jäsenvaltioista ovat tehneet tai harkitsevat aloitteita tilanteen parantamiseksi, jotta muut jäsenvaltiot eivät voi kieltäytyä luovuttamisesta.

Arviointien yhteydessä korostettiin, että tapauksissa, joissa luovuttamismenettelyt keskeytetään tai lopetetaan kokonaan *Aranyosi ja Căldăraru* -asian mukaisen vankeusolosuhteita koskevan kaksivaiheisen testin vuoksi, jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten olisi pyrittävä välttämään rankaisemattomuutta.

On myös korostettava, että Euroopan unionin tuomioistuimen asiaa koskevan oikeuskäytännön mukaan täytäntöönpanovaltiolla ei ole mahdollisuutta myöntää etsitylle henkilölle laajempia perusoikeuksia kuin mitä unionin oikeudessa säädetään.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioiden olisi eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanovaltioina toimiessaan varmistettava, että niiden eurooppalaista pidätysmääräystä koskeviin menettelyihin osallistuvat tuomarit ja syyttäjät tekevät aloitteen vankeusolosuhteiden arvioimiseksi pidätysmääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa asiaa koskevan Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti tarvittaessa eikä ainoastaan silloin, kun etsitty henkilö (tai hänen asianajajansa) sitä pyytää sekä riippumatta hänen suostumuksestaan.*
- *Kun jäsenvaltiot toimivat täytäntöönpanoviranomaisina eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä, niiden olisi otettava huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö Euroopan ihmisoikeussopimuksen normien mukaisesti tarkastellessaan vankeusolosuhteita, jotka saattavat aiheuttaa epäinhimillisen tai halventavan kohtelun riskin, jotta vältetään se, että korkeammat kansalliset normit johtavat luovuttamisesta kieltäytymiseen.*

3.5. Kääntämiseen liittyvät kysymykset

Jotkin jäsenvaltiot hyväksyvät eurooppalaiset pidätysmääräykset vain omalla virallisella kielellään. Käytäntö kuitenkin osoittaa, että täytäntöönpanovaltion kielelle käännetyn eurooppalaisen pidätysmääräyksen toimittaminen voi joskus olla haastavaa väliaikaisen säilöönoton aikana, erityisesti jäsenvaltioissa, joissa määräajat ovat tiukat, sillä kääntäjän löytäminen lyhyessä ajassa voi olla vaikeaa. Jos pidätysmääräyksen antanut valtio ei toimita käännöstä määräajassa, se voi johtaa eurooppalaista pidätysmääräystä koskevan menettelyn päättämiseen ja etsityn henkilön vapauttamiseen, ellei tuomioistuin päätä kääntää eurooppalaista pidätysmääräystä omalla kustannuksellaan.

Jäsenvaltio voi ilmoittaa puitepäätöksen 2002/584/YOS 8 artiklan 2 kohdan mukaisesti neuvoston pääsihteeristöön tallettavalla lausumalla, että se hyväksyy käännöksen yhdellä tai useammalla muulla Euroopan unionin toimielinten virallisella kielellä. Jotkin jäsenvaltiot soveltavat tätä säännöstä ja hyväksyvät eurooppalaisen pidätysmääräyksen myös muulla kuin omalla kielellään. Tämä on uusi lähestymistapa, jota noudatetaan myös EU:n uusimmissa rikosoikeudellisissa välineissä, kuten eurooppalaista tutkintamääräystä koskevassa direktiivissä tai jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevista päätöksistä annetussa asetuksessa, joissa jäsenvaltioita kannustetaan hyväksymään asiakirjoja useammalla kuin yhdellä kielellä.

Jotkin jäsenvaltiot totesivat, että ne täytäntöönpanovaltiona toimiessaan hyväksyvät eurooppalaisen pidätysmääräyksen käännöksen muulla kuin omalla kielellään kiireellisissä tapauksissa tai vastavuoroisuuden pohjalta. Jälkimmäisessä tapauksessa on mahdollista, että täytäntöönpanojäsenvaltio tunnustaa eurooppalaisen pidätysmääräyksen millä tahansa pidätysmääräyksen antaneen valtion virallisella kielellä, jos kyseinen valtio tunnustaa eurooppalaisen pidätysmääräyksen mainitun täytäntöönpanojäsenvaltion virallisella kielellä. Jotkin asiantuntijaryhmät pitivät tätä mahdollisuutta parhaana käytäntönä.

Joustavia kielijärjestelyjä ja eurooppalaisen pidätysmääräyksen muulla kuin omalla kielellään hyväksyvien jäsenvaltioiden avointa asennetta pidetään hyvänä käytäntönä, jota on syytä soveltaa laajemmin jäsenvaltioissa, koska sen suurena etuna on eurooppalaista pidätysmääräystä koskevien menettelyjen nopeutuminen.

Useat jäsenvaltiot pidätysmääräyksen antavina valtioina toimiessaan kääntävät lähetettävät eurooppalaisen pidätysmääräyksen lomakkeet englanniksi ennen niiden tallentamista SIS-järjestelmään. Myös tätä pidettiin hyvänä käytäntönä, koska se mahdollistaa yleisesti ymmärrettävissä olevan version saatavuuden kaikissa jäsenvaltioissa kaikkina aikoina riippumatta siitä, onko se käännettävä täytäntöönpanojäsenvaltion hyväksytylle kielelle.

Muutaman jäsenvaltion oikeusalan toimijat ilmoittivat, että vaikka oikeudenkäyntien virallinen kieli on kansallinen kieli, he mieluummin vastaanottavat eurooppalaisen pidätysmääräyksen englanniksi, koska täytäntöönpanojäsenvaltion viralliselle kielelle tehty käännökset ovat toisinaan huonolaatuisia. Eurooppalainen pidätysmääräys on siitä huolimatta käännettävä rikosprosessin kielelle ennen kuin asia voidaan saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Tietojenvaihdon yhteydessä jotkin jäsenvaltiot esittävät eurooppalaisia pidätysmääräyksiä koskevia lisätietopyyntöjä tai vastaavat niihin omalla kielellään. Tällaisissa tapauksissa lisätietopyyntö on käännettävä, mikä voi viivästyttää eurooppalaista pidätysmääräystä koskevia menettelyjä.

Jotkin jäsenvaltiot huomauttivat, että lisätietojen pyytäminen voi aiheuttaa ongelmia tiettyjen jäsenvaltioiden kohdalla, koska ne eivät usein käytä laajasti ymmärrettyjä kieliä. Muutamat jäsenvaltiot ottavat yhteyttä muiden jäsenvaltioiden viranomaisiin suorien yhteyksien sijaan keskusviranomaistensa kautta, koska ne eivät käytä luontevasti tiettyjä kieliä. Toiset jäsenvaltiot totesivat, että pidätysmääräyksen antaneen viranomaisen ja täytäntöönpanoviranomaisen välinen yhteydenpito saattaa tapahtua myös muulla kuin kyseessä olevien jäsenvaltioiden virallisella kielellä, ja näissä tapauksissa käytetään yleensä englantia.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioita kannustetaan täytäntöönpanovaltioina toimiessaan harkitsemaan joustavaa lähestymistapaa kielivaatimuksiin ja hyödyntämään enemmän puitepäättöksen 2002/584/YOS 8 artiklan 2 kohtaa, jotta eurooppalaiset pidätysmääräykset hyväksyttäisiin muilla kuin niiden virallisilla kielillä.*

3.6. Määräajat

Jäsenvaltioiden täytäntöönpanoviranomaiset noudattavat yleensä kyseisen puitepäättöksen 17 artiklassa säädettyjä määräaikoja tapauksissa, joissa lisätietoja ei tarvitse pyytää tai ne lähetetään ajoissa.

Jos tarvitaan lisätietoja, jotta toimivaltaiset täytäntöönpanoviranomaiset voivat päättää luovuttamisesta, täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen pyytää puuttuvia tietoja puitepäättöksen 2002/584/YOS 15 artiklan 2 kohdan nojalla. Niiden vastaanottamiselle asetetaan yleensä määräaika, jossa otetaan huomioon tarve noudattaa kyseisen puitepäättöksen 17 artiklassa säädettyjä määräaikoja.

Joissakin jäsenvaltioissa eurooppalaisten pidätysmääräysten käsittely vie kuitenkin paljon aikaa eurooppalaiseen pidätysmääräykseen liittyvien tietojen tutkimisen vuoksi, ja jos lisätietoja ei ole riittävästi tai jos alkuperäisessä pyynnössä esitettyihin kysymyksiin ei ole annettu asianmukaista vastausta, pidätysmääräyksen antaneille viranomaisille saatetaan joutua antamaan muistutuksia. Muut syyt mahdollisiin viivästyksiin liittyvät vastaajan poissa ollessa annettuihin tuomioihin, mikä johtuu pääasiassa tarvittavien ja oikeiden tietojen puuttumisesta, tai tietopyyntöistä, sekä tapauksiin, joissa Euroopan unionin tuomioistuimelle esitetään ennakkoratkaisukysymyksiä.

Näissä tapauksissa, joissa lisätietojen toimittamisen määräaika ei noudateta, puitepäättöksen 2002/584/YOS 17 artiklan 3 kohdassa säädettyt määräajat ylittyvät usein. Joissakin kertomuksissa todettiin, että määräajan noudattamatta jättäminen tai pyydettyjen tietojen toimittamatta jättäminen voi johtaa etsityn henkilön vapauttamiseen tai jopa siihen, että oikeusviranomainen lopulta kieltäytyy panemasta eurooppalaista pidätysmääräystä täytäntöön.

Monissa viivästymistapauksissa täytäntöönpaneva jäsenvaltio antaa tietoja viivästyksen syistä. Useat jäsenvaltiot täytäntöönpanoviranomaisen ominaisuudessa ilmoittivat, että jos ne eivät saa vastausta useista muistutuksista huolimatta, ne ottavat yhteyttä asianomaiseen EJN:n yhteyspisteeseen sekä kiireellisissä tai monimutkaisemmissa tapauksissa niiden kansalliseen Eurojustin jäseneseen saadakseen apua tarvittavien tietojen saamiseen.

Kuten joistakin kertomuksista käy ilmi, eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanoa koskevan päätöksen viivästymisestä ja arvioidusta ajasta, joka sen tekemiseen tarvitaan, ilmoitetaan harvoin spontaanisti pidätysmääräyksen antaneelle valtiolle. Asiantuntijaryhmät katsoivat kuitenkin, että tämä käytäntö ei ole täysin puitepäätöksen 2002/584/YOS mukainen, koska sen 17 artiklan 4 kohdassa säädetään, että jos eurooppalaista pidätysmääräystä ei voida panna täytäntöön 2 tai 3 kohdassa säädetyissä määräajoissa, täytäntöönpanosta vastaavan oikeusviranomaisen on ilmoitettava välittömästi viivästymisestä pidätysmääräyksen antaneelle oikeusviranomaiselle ja perusteltava viivästys.

Joissakin kertomuksissa korostettiin, että on tärkeää löytää tasapaino yhtäältä eurooppalaisen pidätysmääräyksen nopean täytäntöönpanon ja täytäntöönpanoviranomaisten suorittamien tutkimusten perusteellisuuden tarpeen sekä toisaalta pidätysmääräyksen antaneelle viranomaiselle pyyntöön vastaamiseen annettavan riittävän ajan, mukaan lukien mahdollinen muutoksenhakumenettely, välillä.

Kuten yhdessä arviointikertomuksessa todettiin, eurooppalaista pidätysmääräystä koskevia menettelyjä voitaisiin parantaa, jos päätöksen kannalta merkityksellisten lisätietojen toimittamista koskevaa jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä virtaviivaistettaisiin, mikä nopeuttaisi päätöksentekoprosessia ja helpottaisi puitepäätöksen 2002/584/YOS 17 artiklassa säädettyjen määräaikojen noudattamista.

Muutamissa kertomuksissa huomautettiin, että vaikka tuomiot *Tupikas*, *Zdziaszek* ja *Ardic* tarjosivat hyödyllisiä ohjeita puitepäätöksen 2002/584/YOS 4 a artiklan soveltamisalan määrittämiseen, ne lisäsivät sellaisten lisätietojen tarvetta, joita ei nimenomaisesti pyydetä eurooppalaisen pidätysmääräyksen lomakkeessa, mikä on epäilemättä johtanut lisätietopyyntöjen lisääntymiseen ja puitepäätöksen 2002/584/YOS 17 artiklassa säädettyjen määräaikojen noudattamatta jättämiseen.

Jos puitepäätöksen 2002/584/YOS 17 artiklassa säädettyjä määräaikoja ei noudateta, vain harvat jäsenvaltiot ilmoittavat Eurojustille määräaikojen noudattamatta jättämisestä ja viivästyksen syistä. On myös tarpeellista korostaa, että 17 artiklan 7 kohdan mukainen toistuva noudattamatta jättäminen aiheuttaa lisävelvoitteen: jäsenvaltion, joka on toistuvasti kärsinyt jonkin toisen jäsenvaltion viivästyksestä pidätysmääräyksen täytäntöönpanossa, on ilmoitettava siitä neuvostolle tämän puitepäätöksen täytäntöönpanon arvioimiseksi jäsenvaltioiden tasolla.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioiden olisi sekä pidätysmääräyksen antaneena valtiona että täytäntöönpanovaltiona toimiessaan pyrittävä varmistamaan parhaansa mukaan, että niiden päätöksentekoprosessissa ja asiaankuuluvissa menettelyissä noudatetaan puitepääätöksessä 2002/584/YOS vahvistettuja määräaikoja menettelyjen monimutkaisuudesta huolimatta. Tätä varten suositellaan, että jäsenvaltiot pidätysmääräyksen antaneena valtiona toimiessaan toimittavat pyydetyt lisätiedot hyvissä ajoin tarpeettomien viivästysten välttämiseksi.*
- *Kun jäsenvaltiot toimivat puitepääätöksen 2002/584/YOS mukaisena täytäntöönpanojäsenvaltiona on suositeltavaa, että ne ilmoittavat pidätysmääräyksen antaneelle oikeusviranomaiselle ja Eurojustille, jos pyyntöä ei voida panna täytäntöön määräajassa.*

4. PUITEPÄÄTÖS 2008/909/YOS

4.1. Kieltäytymisperusteet

Useissa jäsenvaltioissa kaikki tai jotkin puitepäättöksen 2008/909/YOS 9 artiklassa säädetyistä tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta kieltäytymisen perusteista on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä ehdottomina, vaikka itse puitepäättöksessä kaikki nämä perusteet ovat harkinnanvaraisia. Puitepäättöksen 2002/584/YOS osalta esitetyt huomiot koskevat myös puitepäättöstä 2008/909/YOS.

Useimmissa jäsenvaltioissa käytetyimmät puitepäättöksen 2008/909/YOS mukaiset muissa jäsenvaltioissa annettujen tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta kieltäytymisen perusteet ovat: kaksoisrangaistavuuden puuttuminen; vastaajan poissa ollessa annetut tuomiot; ja rangaistuksesta on suorittamatta alle kuusi kuukautta. Muita usein sovellettavia kieltäytymisperusteita ovat: tuomion antanut viranomainen ei ole toimittanut asianmukaisesti täytettyä todistusta; tuomittu ei ole täytäntöönpanovaltion kansalainen; sosiaalisen kuntoutuksen edistämistä ei ole vahvistettu, koska yhteyttä täytäntöönpanovaltioon ei ole; oikeus panna määrätty rangaistus täytäntöön on vanhentunut. Muita tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytymisen perusteita käytetään harvemmin.

4.2. Vankeusolosuhteisiin liittyvät kysymykset

Kuten eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä, useat jäsenvaltiot, kun ne antavat todistuksen vangin siirtämiseksi toiseen jäsenvaltioon puitepäättöksen 2008/909/YOS nojalla, ottavat huomioon vankeusolosuhteisiin liittyvät perusoikeudet ja arvioivat, ovatko vankeusolosuhteet täytäntöönpanojäsenvaltiossa tyydyttävät. Ne viittaavat tässä yhteydessä Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön (erityisesti tuomioon *Aranyosi ja Căldăraru*) tulkintaohjeena, vaikka tässä oikeuskäytännössä ei viitata puitepäättökseen 2008/909/YOS.

Arvioinnit osoittivat kuitenkin, että käytännössä tapaukset, joissa puitepäättöksen 2008/909/YOS mukaista siirtoa ei ole saatettu päätökseen tai aloitettu täytäntöönpanovaltion epätyytyttävien vankeusolosuhteiden vuoksi, ovat melko harvinaisia.

4.3. Sosiaalisen kuntoutuksen arvioiminen

Puitepäättöksen 2008/909/YOS johdanto-osan 9 kappaleen ja 4 artiklan 2 kohdan mukaan tuomion antaneen valtion toimivaltaisen viranomaisen on oltava vakuuttunut siitä, että rangaistuksen täytäntöönpano täytäntöönpanovaltiossa edistäisi tuomitun sosiaalista kuntoutusta ja menestyksestä yhteiskuntaan sopeuttamista. Tämä arviointi on keskeinen näkökohta puitepäättöksen 2008/909/YOS mukaisissa menettelyissä, koska sen avulla voidaan paremmin saavuttaa rangaistuksen koulutukselliset ja ennalta ehkäisevät tavoitteet.

Kuten joissakin kertomuksissa todetaan, sosiaalista kuntoutusta koskevalle tuomitun edulle olisi annettava riittävä painoarvo sekä tuomion antaneiden viranomaisten toimesta, kun ne päättävät pyydetäänkö rangaistuksen täytäntöönpanon siirtämistä toiseen jäsenvaltioon, että täytäntöönpanoviranomaisten toimesta, kun ne päättävät tällaisen siirron hyväksymisestä. Tämä sosiaalista kuntoutusta koskeva etu on kuitenkin tasapainotettava sen kanssa, että oikeuslaitoksella on etu panna seuraamus tehokkaasti täytäntöön yhdessä jäsenvaltiossa.

Muutamit jäsenvaltiot ovat myös korostaneet uhrien oikeuksien merkitystä puitepäättöksen 2008/909/YOS soveltamisessa. Kyseisen mielipiteen mukaan olisi kiinnitettävä huomiota myös sen varmistamiseen, että vahinkoa kärsineet saavat tosiasiallisesti korvauksen, kun asianomainen henkilö siirretään toiseen jäsenvaltioon, koska käytännössä on todettu, että tietyissä tapauksissa tällainen korvaus lakkaa, kun tuomittu suorittaa rangaistuksensa toisessa jäsenvaltiossa.

Puitepääatöksessä 2008/909/YOS ei määritellä ”sosiaalisen kuntoutuksen” käsitettä. Joissakin jäsenvaltioissa on annettu suuntaviivat erityisistä kriteereistä ennen todistuksen antamista tehtävää sosiaalisen kuntoutuksen näkymien arvioimista varten, kun taas toisissa jäsenvaltioissa on tuomarin tehtävä on arvioida kussakin yksittäistapauksessa, edistääkö siirto sosiaalista kuntoutusta.

Tuomittujen siirtämistä ja vapausrangaistuksia Euroopan unionissa koskevan käsikirjan (2019/C 403/02) mukaan sosiaalisen kuntoutuksen edistämisen arviointi ei välttämättä rajoitu pelkästään maantieteellisen yhteyden luomiseen, vaan sen on perustuttava perusteelliseen tapauskohtaiseen arviointiin.

Yhdeksäs keskinäinen arviointikierros on osoittanut, että suurin osa jäsenvaltioiden viranomaisista arvioi huolellisesti tuomitun sosiaalisen kuntoutuksen näkymiä siinä tapauksessa, että hänet siirretään suorittamaan rangaistusta toiseen jäsenvaltioon, käyttäen tietystä määrin samanlaisia perusteita, vaikkakin käytetyt muuttujat voivat vaihdella. Vaikka useimmissa tapauksissa sosiaalista kuntoutusta todennäköisesti edistetään siirrolla lähtöjäsenvaltioon, apauskohtainen kokonaisarviointi voi olla tarpeen sen varmistamiseksi, että näin todella tapahtuu.

Tässä viitataan useisiin yksittäisen henkilön tilanteeseen liittyviin seikkoihin ja olosuhteisiin, joiden perusteella voidaan kohtuudella päätellä, onko siirto asianmukainen sosiaalisen kuntoutuksen kriteerin kannalta. Useimmissa jäsenvaltioissa kiinnitetään erityistä huomiota täytäntöönpanovaltioon siirrettävien tuomittujen sosiaaliseen ympäristöön eli muun muassa sosiaalisiin, taloudellisiin, kulttuurisiin, kielellisiin ja perhesiteisiin, joita henkilöllä on kyseiseen jäsenvaltioon.

Muita arvioitavia sosiaalista kuntoutusta tukevia seikkoja voivat olla henkilön oleskelun kesto, luonne ja olosuhteet, taloudellinen tilanne, hänen puhumansa kieli sekä mahdollinen työpaikka täytäntöönpanojäsenvaltiossa ja majoituksen saatavuus.

Muutamissa jäsenvaltioissa toimivaltaiset viranomaiset viittaavat muihin perusteisiin, kuten paikkaan, johon henkilöllä on luontaiset siteet, terveystietoihin, suorittamatta olevan rangaistuksen keston ja mahdollisuuden vapautua ennen määräaika. Tuomitun mielipiteellä on yleensä myös huomattava merkitys rangaistuksen siirtämistä koskevan lopullisen päätöksen kannalta.

Kansallisessa asiakirja-aineistossa tai todistuksessa olevat tiedot saattavat olla riittämättömiä sen toteamiseksi, edistäisikö rangaistus tuomitun sosiaalista kuntoutusta ja menestyksekkästä yhteiskuntaan sopeuttamista, minkä vuoksi saatetaan tarvita lisätietoja, erityisesti sen varmistamiseksi, että henkilöllä on yhteyksiä siihen jäsenvaltioon, johon hänet on tarkoitus siirtää.

Tätä varten puitepäätöksen 2008/909/YOS 4 artiklan 3 kohdassa säädetään tuomion antaneen jäsenvaltion mahdollisuudesta kuulla täytäntöönpanojäsenvaltiota ennen todistuksen ja tuomion lähettämistä. Jäsenvaltiot eivät kuitenkaan käytä tätä mahdollisuutta samassa määrin, ja vain muutamat käyttävät sitä säännöllisesti. Eräät jäsenvaltiot kuulevat täytäntöönpanovaltiota vain erityistapauksissa, kuten silloin, kun kuuleminen tai ennalta annettava suostumus on tarpeen.

Vaikka tällainen kuuleminen ei ole pakollista, lukuun ottamatta puitepäätöksen 2008/909/YOS 4 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettuja tapauksia, jotkin asiantuntijaryhmät katsoivat, että täytäntöönpanojäsenvaltion kuuleminen ennakkoon on hyödyllistä, jotta tuomion antanut jäsenvaltio saa kaikki asiaankuuluvat tiedot päättääkseen puitepäätöksen 2008/909/YOS mukaisen todistuksen myöntämisestä. Tämä helpottaa sujuvaa yhteistyötä täytäntöönpanojäsenvaltion kanssa menettelyn myöhemmissä vaiheissa, eikä ainoastaan sosiaalisen kuntoutuksen mahdollisuuden arvioimisessa vaan myös muiden siirtoon liittyvien kysymysten yhteydessä.

Täytäntöönpanoviranomaiset voivat antaa tuomion antaneille viranomaisille puitepäättöksen 2008/909 4 artiklan 4 kohtaan perustuvia perusteltuja lausuntoja, joissa todetaan, että rangaistuksen täytäntöönpano täytäntöönpanovaltiossa ei edistäisi henkilön kuntoutusta ja yhteiskuntaan sopeuttamista. Yhdeksännellä keskinäisellä arviointikierroksella kuitenkin korostettiin, että tällaisia lausuntoja ei anneta kovin usein. On myös huomattava, että jos tällainen lausunto vastaanotetaan, se ei sido tuomion antaneen jäsenvaltion viranomaista eikä aina johda todistuksen peruuttamiseen.

SUOSITUKSET

- *Kaikkia jäsenvaltioita kannustetaan tuomion antaneena jäsenvaltiona toimiessaan varmistamaan, että niiden toimivaltaiset viranomaiset hyödyntävät parhaalla mahdollisella tavalla puitepäättöksen 2008/909/YOS 4 artiklan 3 kohdan tarjoamaa mahdollisuutta kuulla täytäntöönpanojäsenvaltiota asiaankuuluvien tietojen keräämiseksi sellaisen tuomitun sosiaalisen kuntoutuksen todellisista mahdollisuuksista, joka on siirron kohteena puitepäättöksen 2008/909/YOS nojalla.*

4.4. Tietojen antaminen tuomitulle, hänen mielipiteensä ja suostumuksensa siirtoon

Tuomion antanut valtio voi omasta aloitteestaan tai täytäntöönpanovaltion tai tuomitun pyynnöstä panna vireille menettelyn tuomion ja todistuksen lähettämiseksi toiseen jäsenvaltioon puitepäätöksen 2008/909/YOS mukaisesti. Muutamat jäsenvaltiot eivät kuitenkaan aloita tällaista menettelyä, jos tuomittu tai täytäntöönpanovaltio ei pyydä sitä tai aloittavat sen vasta, kun tuomittu suostuu siirtoon.

Arviointikertomuksissa on korostettu, että nämä käytännöt eivät näytä olevan puitepäätöksen 2008/909/YOS hengen mukaisia ja että tuomion antaneiden toimivaltaisten viranomaisten olisi tarvittaessa harkittava tällaisen menettelyn aloittamista viran puolesta tuomitun sosiaalisen kuntoutuksen edistämiseksi.

Yhdessä jäsenvaltiossa on mahdollista hakea vapausrangaistuksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa jo epäillyn kuulemisen yhteydessä tai jopa kuulemisen valmistelun yhteydessä; asiantuntijaryhmä piti tätä hyödyllisenä. He katsoivat, että muissakin jäsenvaltioissa voitaisiin omaksua tämä käytäntö, jossa epäillylle selitettäisiin menettelyn varhaisessa vaiheessa ja asianajajan läsnä ollessa sekä tarvittaessa tulkin avustuksella puitepäätöksen 2008/909/YOS ja oikeusviranomaisten tarjoamia mahdollisuuksia, jolloin hän voi tehdä perustellun päätöksen siitä, hyötyisikö hän siirrosta.

4.4.1. Tilanne tuomion antaneessa jäsenvaltiossa

Arvioinneissa on korostettu, että tuomitut, jotka ovat muun jäsenvaltion kansalaisia tai joiden vakinainen asuinpaikka on muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa heidät on tuomittu, eivät välttämättä ole tietoisia oikeudestaan tulla siirretyiksi suorittamaan rangaistusta valtiossa, jonka kansalaisia he ovat tai jossa heillä on vakinainen asuinpaikka, tai muussa jäsenvaltiossa. Sen vuoksi puitepäätökseen 2008/909/YOS liittyvien menettelyjen aikana useimmissa jäsenvaltioissa asianomaiselle henkilölle kerrotaan tämän pidätettynä ollessa toiseen jäsenvaltioon siirtämisen mahdollisuudesta, siirtämisessä noudatettavista menettelyistä ja siirron oikeudellisista seurauksista, kuten erityissäännöistä.

Useimmissa jäsenvaltioissa tämä tehdään kirjallisesti, lomakkeen tai esitteen muodossa, mutta sitä ei useinkaan ole saatavilla kaikilla EU:n virallisilla kielillä. Kuten useissa kertomuksissa todetaan, tämä olisi suositeltavaa sen varmistamiseksi, että asianomainen henkilö ymmärtää asiaankuuluvat tiedot. Yhdessä jäsenvaltiossa vangeille annetaan tietoja vain suullisesti. Arviointiryhmä korosti, että tämä on riittämätöntä ja että kaikille vangeille olisi ilmoitettava kirjallisesti mahdollisuudesta suorittaa rangaistus toisessa jäsenvaltiossa sekä siihen liittyvistä siirtomenettelyistä.

Samasta syystä korostettiin myös, että on myös aiheellista varmistaa tällaisten tietojen selkeys ja helppo saatavuus, jotta voidaan lisätä vankien ymmärrystä puitepäättöksen 2008/909/YOS tarjoamista mahdollisuuksista, koska he eivät yleensä tunne prosessioikeutta. Yksi arviointiryhmä ehdotti, että kaikkien jäsenvaltioiden vankiloissa oleville vangeille voitaisiin jakaa EU:n standardoitu tiedote kaikilla EU:n kielillä.

Tuomion antaneen jäsenvaltion on noudatettava puitepäättöksen 2008/909/YOS 6 artiklan 3 kohdan mukaista menettelyä, jossa edellytetään, että kaikissa tapauksissa, joissa tuomittu on edelleen kyseisen valtion alueella ja lainvoimainen tuomio on annettu, henkilölle on myös annettava mahdollisuus ilmoittaa hyväksyykö hän siirron, vaikka hänen suostumustaan siihen ei tarvitakaan. Tuomitun mielipiteen ilmaisemiseen käytetty menettely vaihtelee jäsenvaltioittain, ja se voidaan toteuttaa kirjallisesti tai suullisesti; jos tuomitun mielipide kuitenkin annetaan suullisesti, siitä tehdään yleensä kirjallinen todiste. Yhdessä kertomuksessa todettiin, että tuomitulta saatuja tietoja voi usein olla vaikeaa tarkistaa (haastattelut perheen, naapureiden, työnantajan kanssa).

Tuomitun mielipiteellä on tärkeä merkitys päätettäessä todistuksen antamisesta. Tämä lausunto otetaan yleensä asianmukaisesti huomioon yhdessä muiden asiaan liittyvien seikkojen ja oikeudellisten vaatimusten kanssa, vaikka se ei olekaan ratkaiseva siirtoa koskevan päätöksen kannalta.

Puitepäättöksen 2008/909/YOS 6 artiklan 1 kohdan mukaan tuomitun suostumus on saatava, lukuun ottamatta 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja tapauksia eli jos siirron kohteena oleva henkilö on sen jäsenvaltion kansalainen, johon hänet siirrettäisiin, tai jos sovelletaan karkotusmääräystä taikka hän on paennut tai palannut kyseiseen jäsenvaltioon, kun hänet on asetettu syytteeseen tai tuomittu tuomion antaneessa jäsenvaltiossa. Yhdessä jäsenvaltiossa tapauksissa, joissa tuomittu pyytää aloittamaan menettelyn todistuksen lähettämiseksi toiseen jäsenvaltioon, oletetaan, että suostumus siirtoon on erottamaton osa tällaista pyyntöä. Arviointiryhmän mukaan tämä käytäntö näyttää jättävän huomiotta sen, että puitepäättöksessä 2008/909/YOS edellytetään tuomituilta nimenomaista suostumusta siirtoon ja sitä, että heille on ilmoitettu tällaisen suostumuksen oikeudellisista seurauksista.

Joissakin kertomuksissa huomautettiin, että tapauksissa, joissa tuomittu on rangaistuksen täytäntöönpanosta vapauttamisen jälkeen poistettava maasta karkotuspäättöksen tai maasta karkottamista koskevan päätöksen perusteella jäsenvaltioon, jonka kansalainen hän on, todistus lähetetään kansalaisuusjäsenvaltioon riippumatta siitä, hyväksyykö tuomittu siirron vai ei.

Tuomion antaneen toimivaltaisen viranomaisen on puitepäättöksen 2008/909/YOS 6 artiklan 4 kohdan mukaisesti ilmoitettava tuomitulle päätöksestä lähettää tuomio ja todistus täytäntöönpanojäsenvaltiolle kielellä, jota hän ymmärtää, käyttäen puitepäättöksen liitteessä II olevaa vakiolomaketta. Jos tuomittu on täytäntöönpanojäsenvaltiossa silloin, kun tämä päätös tehdään, lomake toimitetaan täytäntöönpanojäsenvaltiolle, jonka on ilmoitettava asiasta tuomitulle.

Vaikka puitepäättöksessä 2008/909/YOS ei säädetä oikeussuojakeinoista rangaistuksen täytäntöönpanon siirtämistä koskevan päätöksen riitauttamiseksi, jotkin jäsenvaltiot säätävät tällaisesta mahdollisuudesta kansallisessa lainsäädännössään.

4.4.2. Tilanne täytäntöönpanojäsenvaltiossa

Jos tuomittu ei ole täytäntöönpanojäsenvaltiossa, täytäntöönpanovaltio tukeutuu useimmiten siihen, että tuomion antanut valtio esittää kirjallisesti tuomitun mielipiteen ehdotetusta siirrosta ja pyydettyä suostumukseen siihen, paitsi jos tuomittua on jo kuultu tuomion antaneessa valtiossa. Muutamat täytäntöönpanojäsenvaltiot pyytävät kuitenkin suoraan kirjallisesti tuomitun mielipidettä ja suostumusta.

Kun tuomittu on täytäntöönpanojäsenvaltiossa, kaikilla jäsenvaltioilla on käytössään menettelyä koskevia järjestelyjä, jotta ne voivat saada tuomitun mielipiteen ja pyydettyä hänen suostumuksensa siirtoon. Useimmissa jäsenvaltioissa tuomittu tai hänen avustamisestaan tai edustamisestaan vastaava henkilö, jos hän on alaikäinen tai oikeussuojan alainen, kutsutaan oikeuden istuntoon esittämään mielipiteensä ja pyydettyä suostumuksensa. Häntä avustaa asianajaja ja tarvittaessa tulkki. Joissakin jäsenvaltioissa tämä menettely toteutetaan kirjallisesti.

Riippumatta siitä, toimiiko jäsenvaltio tuomion antaneena jäsenvaltiona vai täytäntöönpanojäsenvaltiona, sen on ilmoitettava henkilölle kaikista toimivaltaisen viranomaisen tekemistä oikeudellisista päätöksistä käyttäen puitepäätöksen 2008/909/YOS liitteessä II olevaa ilmoituslomaketta. Silloin, kun henkilö on edelleen tuomion antaneessa valtiossa, täytäntöönpanoviranomaiset lähettävät päätöksen hänelle kyseisen valtion toimivaltaisen viranomaisen välityksellä tai suoraan. Puitepäätöksen 2008/909/YOS liitettä II käytetään laajalti jäsenvaltioissa.

Useissa kertomuksissa todetaan, että täytäntöönpanojäsenvaltion vapausrangaistuksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevaa päätöstä voidaan vastustaa muutoksenhaulla.

SUOSITUKSET

- *Kaikkia jäsenvaltioita kannustetaan varmistamaan, että niiden toimivaltaiset viranomaiset ilmoittavat tuomitulle mahdollisuudesta suorittaa rangaistus toisessa jäsenvaltiossa puitepäättöksen 2008/909/YOS mukaisesti sekä siirtoa koskevasta menettelystä ja sen oikeudellisista vaikutuksista yksinkertaisella ja helposti saatavilla olevalla tavalla.*
- *Kaikkia jäsenvaltioita suositellaan varmistamaan, että siirtoa rangaistuksen suorittamiseksi toisessa jäsenvaltiossa koskevat asiaankuuluvat tiedot annetaan siirron kohteena olevalle henkilölle kirjallisesti lomakkeella tai esitteessä, joka on mieluiten saatavilla kaikilla EU:n virallisilla kielillä, jotta asianomainen henkilö ymmärtää nämä tiedot.*

4.5. Mukauttaminen ja osittainen tunnustaminen

Vapausrangaistusten luonne ja kesto vaihtelevat huomattavasti jäsenvaltioittain. Tästä syystä vapausrangaistuksen tunnustaminen ja täytäntöönpano toisessa jäsenvaltiossa puitepäättöksen 2008/909/YOS mukaisesti voi edellyttää rangaistuksen mukauttamista tai sen osittaista tunnustamista puitepäättöksen 2008/909/YOS 8 ja 10 artiklan mukaisesti.

Yhdeksän keskinäisen arviointikierroksen tulosten perusteella voidaan olettaa, että useimmissa jäsenvaltioissa kysymys tuomion osittaisesta tunnustamisesta ja mukauttamisesta ei aiheuta merkittäviä haasteita puitepäättöksen 2008/909/YOS tai vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisessa eikä se ole este niiden rikosaoikeudellista yhteistyötä edistävälle roolille kaikkialla EU:ssa. Arvioinnissa otettiin kuitenkin esiin joitakin jäljempänä kuvattuja kysymyksiä.

4.5.1. Mukauttaminen

On huomattava, että puitepäättöksen 2008/909/YOS järjestelmä perustuu vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen, joten puitepäättöksen 2008/909/YOS 8 artiklan 1 kohdassa säädetään periaatteessa tuomion antaneessa valtiossa määrätyn rangaistuksen jatkamisesta sen luonteen ja keston osalta. Tästä säännöstä poiketen puitepäättöksen 2008/909/YOS 8 artiklan 2 ja 3 kohdassa säädetään rangaistuksen mukauttamisesta kahdessa erityistilanteessa:

- puitepäättöksen 2008/909/YOS 8 artiklan 2 kohdan mukaisesti silloin, kun rangaistus on ristiriidassa täytäntöönpanojäsenvaltion oikeusjärjestelmän kanssa keston osalta, koska se ylittää kyseisenä ajankohtana voimassa olevassa lainsäädännössä samanlaisista rikoksista määrätyn enimmäisrangaistuksen. Täytäntöönpanojäsenvaltio voi mukauttaa rangaistusta määräämällä sen omassa oikeusjärjestelmässä sovellettavan enimmäisrangaistuksen;

- puitepäättöksen 2008/909/YOS 8 artiklan 3 kohdan mukaisesti silloin, kun rangaistus on luonteeltaan täytäntöönpanojäsenvaltion oikeusjärjestelmän vastainen, toimivaltainen täytäntöönpanoviranomainen voi mukauttaa sen rangaistukseen tai toimenpiteeseen, joka parhaiten vastaa tuomion antaneessa jäsenvaltiossa määrättyä vapausrangaistusta.

Vapausrangaistusta ei saa muuttaa sakoksi tai muuksi rahamääräiseksi rangaistukseksi.

Tällaisissa tapauksissa täytäntöönpanoviranomaisten on arvioitava, mikä on puitepäättöksen 2008/909/YOS 8 artiklassa tarkoitettu ”samankaltainen rikos”, jotta voidaan tunnistaa verrattavissa oleva rikos, joka vastaa sisällöltään ja subjektiivisilta ominaisuuksiltaan tuomion antaneessa jäsenvaltiossa tehtyä rikosta ja josta olisi teoriassa voitu määrätä rangaistus vastaavassa tilanteessa niiden omassa rikosoikeusjärjestelmässä.

Puitepäättöksessä 2008/909/YOS ei määritellä ”samankaltaisen rikoksen” käsitettä eikä täsmennetä, mitä pakottavia rikoslainsäädännön säännöksiä olisi sovellettava rangaistuksen määrittämiseen, ja siinä viitataan tältä osin ainoastaan täytäntöönpanovaltion lainsäädäntöön. Yksi asiantuntijaryhmä korosti, että eri jäsenvaltiot ovat valinneet erilaisia tapoja tulkita käsitettä ”samankaltainen rikos”. Jotkin jäsenvaltiot mukauttavat rangaistukset lainsäädäntönsä mukaiseen yleiseen enimmäisvankeusrangaistukseen, kun taas toiset jäsenvaltiot mukauttavat ne vastaavista rikoksista määrättäviin enimmäisrangaistuksiin.

Kaikissa tapauksissa on tehtävä oikeudellinen analyysi, jotta voidaan todeta, että rikoksen muodostavat tosiseikat ja täytäntöönpanovaltion kansallisen lainsäädännön mukainen rikosoikeudellinen luokittelu vastaavat toisiaan.

Arviointi on osoittanut, että jäsenvaltiot täytäntöönpanojäsenvaltioina toimiessaan arvioivat, mikä voi olla puitepäättöksen 2008/909/YOS 8 artiklassa tarkoitettu ”samankaltainen rikos”, käyttäen samankaltaisia perusteita, kuten rikoksen tunnusmerkistö, rikoksen laji ja rangaistuksen kesto, todistuksessa kuvatut tapauksen tosiseikat ja rikoksen oikeudellinen luokittelu tuomion antaneen valtion mukaan.

Vaikuttaa kuitenkin siltä, että puitepäättöksen 2008/909/YOS 8 artiklan 2 kohdassa mainittu ”samankaltaisen rikoksen” käsite voi aiheuttaa vaikeuksia, jos todistukseen sisältyvät rikosta koskevat tiedot (h kohta) eivät ole johdonmukaisia tuomion tai todistuksessa olevan kuvauksen kanssa tai todistuksessa kuvatut tosiseikat ovat epäselviä tai riittämättömiä tosiseikkojen luonnehdinnan vastaavuuden varmistamiseksi. Tällaisissa tapauksissa täytäntöönpanovaltio voi pyytää tuomion antaneelta jäsenvaltiolta lisätietoja tai jäljennöksen tuomiosta.

Joissakin arviointikertomuksissa mainitaan, että tuomion antaneen viranomaisen ja täytäntöönpanoviranomaisen väliset ennakkokuulemiset voivat olla hyödyllisiä, jotta voidaan välttää todistusten peruuttaminen täytäntöönpanojäsenvaltion mukauttamisvaatimusten vuoksi puitepäättöksen 2008/909/YOS nojalla missä tahansa menettelyn vaiheessa (asiaankuuluvan oikeudellisen päätöksen tunnustaminen, sen täytäntöönpano tai sen lähettäminen täytäntöönpanoa varten toiseen jäsenvaltioon).

Joissakin kertomuksissa todettiin, että sellaisten rangaistusten mukauttaminen on usein ongelmallista, joissa asetetaan psykiatrasta hoitoa tai terveydenhuoltoa koskeva vaatimus, johon liittyy tavanomaisesta vankeudesta poikkeava vapaudenmenetys, mikä johtuu toimivaltaisia viranomaisia, psykiatrisen hoidon velvoittavuutta tai eristyksen kestoa koskevista eroista kansallisissa järjestelmissä.

Joissakin kertomuksissa korostettiin, että suoritettavan rangaistuksen jäljellä olevan osan laskemiseen voi liittyä ongelmia oikeusjärjestelmien ja niiden laskentamenetelmien erojen vuoksi. Jotkin jäsenvaltiot laskevat vapaudenmenetyksen vuosina ja kuukausina, kun taas toiset laskevat sen päivinä; tämä vaikeuttaa rangaistuksen tai sen jäljellä olevan osan tarkan keston laskemista. Tällaisissa tapauksissa voidaan pyytää lisätietoja tuomion antaneilta viranomaisilta. Vaikeuksista huolimatta näillä perusteilla tehdyt kieltäytymiset ovat kuitenkin edelleen poikkeuksellisia.

Useimmat jäsenvaltiot eivät ilmoittaneet uusista käytännön vaikeuksista tällä alalla edellä mainittujen seikkojen lisäksi. Jotkin jäsenvaltiot eivät itse asiassa olleet havainneet tarvetta mukauttaa rangaistusta sen vuoksi, että sen kesto tai luonne oli ristiriidassa niiden kansallisen lainsäädännön kanssa tai ne olivat kohdanneet tällaisia tilanteita vain harvoissa tapauksissa. Useimmissa jäsenvaltioissa oli harvoin tapauksia, joissa todistukset peruutettiin liian lievän rangaistuksen vuoksi.

4.5.2. Osittainen tunnustaminen

Puitepäättöksen 2008/909/YOS 10 artiklassa säädetään, että jos täytäntöönpanojäsenvaltion toimivaltainen viranomainen katsoo aiheelliseksi harkita osittaista tuomion tunnustamista ja rangaistuksen täytäntöönpanoa, se voi, ennen kuin se päättää kieltäytyä tunnustamasta tuomiota ja panemasta rangaistusta täytäntöön kokonaisuudessaan, kuulla tuomion antaneen jäsenvaltion toimivaltaista viranomaista tarkoituksena päästä sopimukseen. Tuomion antaneet ja täytäntöönpanevat toimivaltaiset viranomaiset voivat tapauskohtaisesti sopia rangaistuksen osittaisesta tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta edellyttäen, että tämä ei johda rangaistuksen ankaroitumiseen.

Jos tuomion antanutta viranomaista tyydyttävästä ratkaisusta ei päästä yksimielisyyteen, tuomion antaneen viranomaisen lopullinen päätös voi olla todistuksen peruuttaminen, jos se katsoo, että rangaistusta ei suoritettaisi asianmukaisesti.

Yhdeksäs keskinäinen arviointikierros on osoittanut, että useimmissa jäsenvaltioissa osittaista tunnustamista ei tapahdu usein. Vain muutamat jäsenvaltiot ilmoittivat tilanteista, joissa tuomion antaneen jäsenvaltion määräämät rangaistukset on tunnustettu osittain. Vaikka käytännön kokemusta tältä osin on vain vähän, oikeusalan toimijat näyttävät olevan tietoisia puitepäättöksen 2008/909/YOS 10 artiklan mukaisesti noudatettavasta menettelystä, mukaan lukien mahdollinen kuuleminen tuomion antaneen jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten kanssa ja tarve sopia viimeksi mainittujen kanssa osittaisen tunnustamisen ja täytäntöönpanon edellytyksistä edellyttäen, että rangaistusta ei ankaroiteta.

Kansallisessa lainsäädännössä tai muissa virallisissa säädöksissä ei yleensä säädetä erityisistä kriteereistä, joiden mukaan osittaisesta tuomion tunnustamisesta ja rangaistuksen täytäntöönpanosta päätetään, eli miten arvioidaan, onko tämä mahdollista vai ei, mitä olisi otettava huomioon tätä tarkoitusta varten tai missä tapauksissa oikeusviranomaisten olisi peruutettava todistus. Tällainen arviointi jätetään pääasiassa toimivaltaisen viranomaisen harkintavaltaan.

Tuomioiden osittaista tunnustamista sovelletaan pääosin tapauksissa, joissa henkilö on tuomittu useista rinnakkaisista rikoksista, tekoja tarkastellaan erillisinä ja edellytykset täyttyvät vain joidenkin rikosten osalta, kun yksi tai useampi rikos ei ole rangaistavuuden piirissä täytäntöönpanovaltiossa. Tämä voi koskea erityisesti rikoksia, jotka joissakin jäsenvaltioissa kuuluvat hallintoviranomaisten toimivaltaan, kuten talousrikoksia, huumausainerikoksia, liikenneriikkomuksia jne.

On tärkeää, että tuomion antanut valtio varmistaa rangaistuksen lieventämisen osittaisen tunnustamisen jälkeen, jotta voidaan arvioida onko osittainen tunnustaminen täytäntöönpanovaltiossa hyväksyttävissä vai olisiko todistus peruutettava. Kuten joissakin kertomuksissa korostettiin, joissakin harvoissa tapauksissa osittainen tunnustaminen voi johtaa todistuksen peruuttamiseen, jos lievennystä pidetään merkittävänä.

Muutamat jäsenvaltiot mainitsivat joitakin ongelmia, jotka johtuvat oikeusjärjestelmien eroista. Ne viittasivat pääasiassa joidenkin toimenpiteiden yhteensopimattomuuteen täytäntöönpanovaltion lainsäädännön kanssa, erilaisiin kriteereihin ja menetelmiin, joita kukin jäsenvaltio käyttää lopullisen rangaistuksen laskemiseen, sekä määrättyjen seuraamusten yhteenlaskuperiaatteeseen. Näin voi olla silloin, kun yksi perusmuotoisista rangaistuksista liittyy toimintaan, jota ei ole kriminalisoitu täytäntöönpanovaltiossa, ja kyseisestä rikoksesta määrättyä rangaistuksen osaa voi olla vaikeaa määrittää jälkikäteen, minkä vuoksi voidaan tarvita yksityiskohtaisia tietojauseiden rikosten osalta määrätyn rangaistuksen määrittämisestä.

Useimmilla jäsenvaltioilla ei ole ollut merkittäviä vaikeuksia puitepäättöksen 2008/909/YOS 10 artiklan 1 kohdan nojalla toteutetuissa kuulemismenettelyissä; tuomion antaneen valtion ja täytäntöönpanovaltion välillä päästään usein sopimukseen tuomion osittaisesta tunnustamisesta ja rangaistuksen täytäntöönpanosta. Jos tässä prosessissa kuitenkin ilmenee vaikeuksia, ne voidaan ratkaista Eurojustin tai EJN:n yhteyspisteiden avustuksella.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioita, jotka toimivat tuomion antaneena valtiona ja täytäntöönpanovaltiona tapauksissa, joissa rangaistuksen täysimääräinen tunnustaminen puitepäättöksen 2008/909/YOS nojalla ei ole mahdollista, kannustetaan varmistamaan, että niiden toimivaltaiset viranomaiset toteuttavat kuulemisia kyseisen puitepäättöksen 10 artiklan 1 kohdan pohjalta, jotta päästäisiin sopimukseen osittaisen tuomion tunnustamisen ja rangaistuksen täytäntöönpanon mahdollisuudesta, koska tämä voi helpottaa vastavuoroista tunnustamista.*
- *Jäsenvaltioita kannustetaan varmistamaan, että niiden toimivaltaiset viranomaiset, jotka toimivat puitepäättöksen 2008/909/YOS mukaisissa menettelyissä tuomion antavina viranomaisina, laativat todistuksen h alakohtaa täyttäessään mahdollisimman täydellisen ja täsmällisen selvityksen, jolla täydennetään tarvittaessa tuomioon sisältyviä tietoja, jotta voidaan välttää vaikeudet täytäntöönpanoviranomaisten suorittamassa rikoksen arvioinnissa.*

4.6. Kääntämiseen liittyvät kysymykset

Puitepäätöksen 2008/909/YOS mukaan asiakirjat, jotka on toimitettava täytäntöönpanojäsenvaltiolle tuomion tunnustamista ja rangaistuksen täytäntöönpanoa varten, ovat jäljennös todistuksesta, jäljennös tuomiosta sekä käännös todistuksesta täytäntöönpanojäsenvaltion viralliselle kielelle tai virallisille kielille taikka tapauksen mukaan jollekin muulle kyseisen jäsenvaltion hyväksymälle unionin viralliselle kielelle.

Puitepäätöksen 2008/909/YOS 23 artiklan 2 kohdan mukaan tuomiosta ei periaatteessa vaadita käännöstä; näin ollen useiden jäsenvaltioiden lainsäädännössä ei edellytetä tuomion kääntämistä.

Kyseisen säännöksen 3 kohdan mukaan ainoastaan jäsenvaltiot, jotka ovat tallettaneet ilmoituksen neuvoston pääsihteeristöön, voivat täytäntöönpanovaltioina toimiessaan pyytää, että tuomiosta tai sen olennaisista osista toimitetaan käännös niiden virallisella kielellä tapauksissa, joissa ne katsovat, että todistuksen sisältö on riittämätön, jotta päätös rangaistuksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta voitaisiin tehdä. Jäsenvaltiot, jotka eivät ole tehneet tällaista ilmoitusta, mutta käännös on tarpeen (esim. monimutkaisemmissa tuomioissa), voivat tehdä sen turvautumatta tuomion antaneeseen jäsenvaltioon.

Vaikka tuomion antaneelta valtiolta ei tällaisissa tapauksissa pyydetä käännöstä tuomiosta, joidenkin jäsenvaltioiden rikosprosessia koskevassa lainsäädännössä edellytetään virallisen kielen käyttöä oikeudenkäyntimenettelyissä. Sen vuoksi joidenkin jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset pitävät tuomion kääntämistä toivottavana ja pyytävät sitä usein tai jos ne eivät saa käännöstä tuomion antaneelta jäsenvaltiolta, käännättävät tuomion usein omalla kustannuksellaan.

Tuomion täydellinen kääntäminen voidaan katsoa tarpeelliseksi tapauksissa, joissa todistuksen sisältö vaikuttaa riittämättömältä rangaistuksen täytäntöönpanosta päättämiseksi ja joissa mahdollisia kieltäytymisperusteita tai mukauttamisen tarvetta on tarkasteltava yksityiskohtaisemmin. Lisäksi jotkin jäsenvaltiot pyytävät käännöksiä kaikista liiteasiakirjoista.

Näissä tapauksissa asiaankuuluvien jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten välillä voidaan käydä neuvotteluja, jotka voivat johtaa jäsenvaltioiden erilaiset lainsäädännöt huomioon ottavaan kompromissiin. Tuomion antanutta jäsenvaltiota voidaan pyytää toimittamaan käännös ainoastaan tuomion asiaankuuluvista osista (esim. rikosten tutkinnasta ja tuomioistuimen tekemistä arvioinneista koskien rangaistuksen valintaa ja kestoja) tai toimittamaan summaarinen tuomio täydellisen tuomion sijaan, koska kokonaisten tuomioiden kääntäminen on yleensä kallista ja aikaa vievää. Näillä järjestelyillä voidaan säästää aikaa ja tarpeetonta resurssien kohdentamista.

On selvää, että jos pyydetään käännöstä langettavalle tuomiolle ja tarvittaessa sen liiteasiakirjoille, jotkin jäsenvaltiot eivät useinkaan noudata pyyntöä asettujen määräaikojen puitteissa, mikä johtaa tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan päätöksen lykkäämiseen.

Muutamit täytäntöönpanojäsenvaltiot eivät vaadi säännönmukaisesti tuomion ja lisäasiakirjojen kääntämistä kielelleen ja/tai hyväksyvät sen englannin kielellä, mitä asiantuntijaryhmät pitivät hyvänä käytäntönä.

Muutamit tuomion antaneet jäsenvaltiot toimittavat useimmiten täytäntöönpanojäsenvaltiolle käännökset tuomiosta ja todistuksesta kyseisen jäsenvaltion hyväksymällä kielellä, vaikka niitä ei erityisesti vaadita tai erikseen pyydetä, mikä on myös hyvä tapa helpottaa ja nopeuttaa menettelyä.

Joissakin tapauksissa täytäntöönpanovaltion toimivaltaiset viranomaiset voivat kieltäytyä tunnustamasta toisen jäsenvaltion vapausrangaistuksen määräävää tuomiota, jos saatua todistusta ei ole käännetty tai tuomiosta tai sen olennaisista osista ei ole toimitettu käännöstä ja kyseisten asiakirjojen sisältö ole riittävä päätöksen tekemiseksi, jolloin menettely päätetään.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioiden olisi varmistettava puitepäättöksen 2008/909/YOS mukaisina täytäntöönpanojäsenvaltioina toimiessaan, että niiden toimivaltaiset viranomaiset rajoittavat kokonaisten tuomioiden kääntämistä koskevat pyynnot tapauksiin, joissa ne katsovat todistuksen sisällön riittämättömäksi rangaistuksen täytäntöönpanosta päättämiseksi, ja kuulevat tarvittaessa tuomion antaneiden valtioiden toimivaltaisia viranomaisia, jotta voidaan arvioida, onko ainoastaan tuomioiden olennaisten osien kääntäminen riittävää puitepäättöksen 2008/909/YOS 23 artiklan 3 kohdan mukaisesti.*

4.7. Määräajat

Useilla jäsenvaltioilla on täytäntöönpanovaltioina toimiessaan vaikeuksia noudattaa puitepäättöksen 2008/909/YOS 12 artiklan 2 kohdassa säädettyä 90 päivän määräaikaa tuomion tunnustamista ja rangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan päätöksen osalta.

Yhdeksäs keskinäinen arviointikierros on osoittanut, että asianomaisten täytäntöönpanoviranomaisten oikea-aikaisiin vastauksiin liittyy haasteita erityisesti silloin, kun todistuksesta puuttuu tietoja tai tiettyjä näkökohtia on selvennettävä, pääasiassa määrätyn rangaistuksen, puuttuvien asiakirjojen, tuomitun puutteellisten tunnistetietojen jne. osalta, tai asiakirjoja on käännettävä. Nämä ongelmat johtavat usein viivästyksiin, eikä puitepäättöksen 2008/909/YOS 12 artiklan 2 kohdan mukaisia määräaikoja mahdollisesti noudateta.

Tämä voi olla erityisen merkityksellistä tapauksissa, joissa todistus koskee useita tuomioita tai tuomioon sisältyy useita rikoksia, jolloin prosessi kestää kauemmin asiaan liittyvien viranomaisten lukumäärän ja mahdollisten erillisten muutoksenhakumenettelyjen vuoksi. Tämä ei välttämättä ole erityinen ongelma niissä jäsenvaltioissa, joissa oikeussuojakeinojen käytön määräajat ovat melko lyhyet. Määräaikojen noudattamiseen voi liittyä vaikeuksia myös silloin, kun rangaistusta on mukautettava.

Jos puitepäättöksen 2008/909/YOS 12 artiklan 2 kohdassa säädettyä määräaikaa ei voida noudattaa, täytäntöönpanojäsenvaltioiden olisi ilmoitettava asiasta välittömästi tuomion antaneelle jäsenvaltiolle esittäen syyt asetettujen määräaikojen noudattamatta jättämiselle sekä arvion lopullisen päätöksen tekemiseen tarvittavasta ajasta, mutta käytännössä kaikki jäsenvaltiot eivät sitä tee.

Yhdeksannen keskinäisen arviointikierroksen tulosten perusteella joissakin tapauksissa todistus on peruutettu tuomitun välittömän (ehdollisen) vapauttamisen vuoksi tai siksi, että tällainen vapauttaminen on jo tapahtunut.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioiden olisi sekä tuomion antaneena valtiona että täytäntöönpanovaltiona toimiessaan pyrittävä parhaansa mukaan päätöksentekoprosessissaan varmistamaan, että puitepäätöksessä 2008/909/YOS vahvistettuja määräaikoja noudatetaan menettelyjen monimutkaisuudesta huolimatta. Tätä varten on suositeltavaa, että jäsenvaltiot toimittavat tuomion antaneina valtioina toimiessaan pyydetyt lisätiedot hyvissä ajoin tarpeettomien viivästysten välttämiseksi.*
- *Jäsenvaltioille suositellaan täytäntöönpanovaltioina toimiessaan, että ne ilmoittavat tuomion antaneelle oikeusviranomaiselle, jos pyyntöä ei voida täyttää puitepäätöksessä 2008/909/YOS säädetyssä määräajassa, ja esittävät viivästyksen syyt sekä arvion lopullisen päätöksen tekemiseen tarvittavasta ajasta.*

5. PUITEPÄÄTÖSTEN 2002/584/YOS JA 2008/909/YOS VÄLISET YHTEYDET

Puitepäättöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 6 kohdan sekä 5 artiklan 3 kohdan ja puitepäättöksen 2008/909/YOS toiminnallista suhdetta ja täydentävyyttä on melko monimutkaista hallinnoida erityisesti jäsenvaltioissa, joissa näitä kahta välinettä koskeva toimivalta on eri viranomaisilla, kuten lähes kaikissa jäsenvaltioissa. Useimmissa jäsenvaltioissa näiden viranomaisten välillä ei ole erityistä yhteisymmärryspöytäkirjaa; asiantuntijat antoivat joillekin jäsenvaltioille suosituksen laatia suuntaviivoja, joissa määriteltäisiin, miten tämä yhteistyö olisi järjestettävä.

Vain muutamissa jäsenvaltioissa tapauksissa, joissa sovelletaan puitepäättöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 6 kohtaa, samat viranomaiset päättävät tuomion tunnustamisesta samassa menettelyssä.

Tapauksissa, joissa eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta kieltäydytään puitepäättöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 6 kohdan nojalla tai se tehdään kyseisen puitepäättöksen 5 artiklan 3 kohdan nojalla ehdolliseksi, päätöksen tekeminen eurooppalaisen pidätysmääräyksen voimassa pitämisestä tai puitepäättöksen 2008/909/YOS mukaisen todistuksen antamisesta ei välttämättä ole helppoa.

Vain muutamat jäsenvaltiot ovat antaneet ohjeita tai tiedotteita, joissa oikeusalan toimijoille selvitetään, missä olosuhteissa tuomio olisi pantava täytäntöön joko luovuttamalla asianomainen henkilö tai tunnustamalla tuomio; asiantuntijat pitivät tätä parhaana käytäntönä.

Useimmissa jäsenvaltioissa lainsäädännössä tai hallinnollisissa suuntaviivoissa ei ole erityisiä perusteita sen arvioimiseksi, olisiko annettava eurooppalainen pidätysmääräys vai puitepäättöksen 2008/909/YOS mukainen todistus, vaikka joissakin tapauksissa tällaiset kriteerit on määritetty hyvin. Oikeusalan toimijat tekevät valinnan tapauskohtaisesti. Jos tuomitun olinpaikka ei ole tiedossa, annetaan kuitenkin yleensä eurooppalainen pidätysmääräys.

Joidenkin jäsenvaltioiden viranomaiset mainitsivat kriteereinä asianmukaisen vastavuoroisen tunnustamisen välineen valinnalle rangaistuksen tosiasiallisen täytäntöönpanon mahdollisuudet, tuomitun kansalaisuuden ja asuinpaikan, henkilön ja täytäntöönpanovaltion väliset yhteydet ja mahdollisuudet edistää sosiaalista kuntoutusta ja integraatiota sekä tarpeen välttää rankaisematta jättämistä.

Koska puitepäättöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 6 kohtaan perustuva luovuttamisesta kieltäytymistä koskeva päätös on monimutkainen, jotkin asiantuntijaryhmät korostivat, että tuomion antaneiden viranomaisten on pohdittava perusteellisesti ja huolellisesti, annetaanko eurooppalainen pidätysmääräys vai puitepäättöksen 2008/909/YOS mukainen todistus, jotta voidaan löytää tasapaino rangaistuksen täytäntöönpanon tarpeen ja tuomitun sosiaalisen kuntoutuksen varmistamisen välillä, sekä annettava asianmukaista painoarvoa asiaankuuluville kriteereille. Joissakin kertomuksissa korostettiin, että viestintä ja kuuleminen muiden jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa voi olla hyödyllistä sovellettavan välineen määrittämiseksi. Tarvittaessa voitaisiin myös harkita Eurojustin tai EJN:n yhteyspisteiden osallistumista näiden kuulemisten helpottamiseksi. Yhdessä arviointikertomuksessa hyvänä käytäntönä pidettiin kahdenvälisiä kokouksia toisen jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten kanssa sellaisten järjestelyjen vahvistamiseksi, jotka koskevat eurooppalaista pidätysmääräystä koskevan menettelyn mahdollista muuttamista puitepäättöksen 2008/909/YOS mukaiseksi tuomion tunnustamismenettelyksi.

Jotkin jäsenvaltiot kieltäytyvät puitepäättöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 6 kohdan nojalla luovuttamisesta ennen kuin päätös tuomion vastavuoroisesta tunnustamisesta tai määrätty rangaistus on tullut lainvoimaiseksi antamatta takeita rangaistuksen täytäntöönpanosta. Arviointiryhmät katsoivat, että tätä käytäntöä olisi muutettava ottaen huomioon puitepäättöksen 2008/909/YOS 25 artikla sellaisena kuin Euroopan unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut.

Puitepäättöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 6 kohdassa ja puitepäättöksen 2002/584/YOS 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa jäsenvaltioiden välillä ei ole yhteistä käytäntöä siitä, annetaanko tai vaaditaanko puitepäättöksen 2008/909/YOS mukainen todistus.

Jotkin jäsenvaltiot nimittäin edellyttävät puitepäättöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 6 kohdan perusteella aina, että todistus annetaan puitepäättöksen 2008/909/YOS mukaisesti, jotta voidaan luoda oikeusperusta toisen jäsenvaltion rangaistuksen täytäntöönpanolle. Jotkut oikeusalan toimijat katsoivat, että puitepäättöksen 2008/909/YOS mukainen todistus antaa enemmän takeita kuin ”suora” täytäntöönpano ilman todistusta, vaikka tämä käytäntö voi viivästyttää tuomion täytäntöönpanoa.

Yhdessä kertomuksessa huomautetaan myös, että todistus sisältää erittäin arvokkaita tietoja, joita voidaan joutua pyytämään myöhemmin jatkokäsittelyä varten tuomion antaneelta viranomaiselta, esimerkiksi pidätysajan pituus, jos henkilö on ollut vangittuna oikeudenkäynnin aikana, oikeussäännöt ja se, edellyttääkö tuomiovaltio ehdonalaista vapauttamista koskevien tietojen antamista. On syytä muistaa, että tätä kysymystä koskeva asia (C-179/22) on parhaillaan Euroopan unionin tuomioistuimen käsiteltävänä.

Muut jäsenvaltiot panevat tuomion antaneen jäsenvaltion tuomion täytäntöön suoraan luovuttamisesta kieltäytymisen jälkeen eurooppalaiseen pidätysmääräykseen sisältyvien tietojen perusteella, erityisesti tapauksissa, joissa etsitty henkilö on täytäntöönpanojäsenvaltion kansalainen tai oleskelee laillisesti täytäntöönpanojäsenvaltiossa. Näissä tapauksissa tuomion tunnustamisen ja täytäntöönpanon katsotaan johtuvan automaattisesti luovuttamisesta kieltäytymisestä.

Vaikka tämä takaa puhtaasti käytännön näkökulmasta rangaistusten nopean täytäntöönpanon, yhdeksännen keskinäisen arviointikierroksen yhteydessä jotkin arviointiryhmät ja jotkin arvioitujen jäsenvaltioiden oikeusalan toimijat eivät kannattaneet tätä vaihtoehtoa ja korostivat muun muassa sitä, että se vie tuomion antaneilta viranomaisilta, jotka eivät ehkä halua, että rangaistus pannaan täytäntöön täytäntöönpanovaltiossa, puitepäättöksessä 2008/909/YOS säädetyn mahdollisuuden päättää todistuksen peruuttamisesta.

Näissä tapauksissa suositeltiin, että täytäntöönpanoviranomaiset pyytävät ja hankkivat todistuksen tuomion antaneelta viranomaiselta ennen vapausrangaistuksen ottamista hoidettavakseen. On kuitenkin myös korostettava, että kuten joissakin kertomuksissa painotetaan, tällaisella käytännöllä vältetään etsityn henkilön pakenemisen riski, mikä auttaa välttämään rankaisemattomuutta.

Yhdessä kertomuksessa katsotaan, että nämä erot voivat johtua puitepäättöksen 2008/909/YOS tietynasteisesta moniselitteisyydestä tältä osin. Puitepäättöksen 25 artiklassa säädetään, että puitepäättöksen 2008/909/YOS säännöksiä sovelletaan soveltuvin osin, sikäli kuin ne ovat puitepäättöksen 2002/584/YOS säännösten mukaisia (puitepäättöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 6 kohta), tai jos luovuttamisen edellytyksenä on henkilön myöhempi palauttaminen (puitepäättöksen 2002/584/YOS 5 artiklan 3 kohta), sanotun kuitenkaan rajoittamatta puitepäättöksen 2002/584/YOS soveltamista. Ilmaisujen ”sanotun kuitenkaan rajoittamatta puitepäättöksen 2002/584/YOS soveltamista” ja ”sikäli kuin [säännökset] ovat [puitepäättöksen 2002/584/YOS] säännösten mukaisia” perusteella todettiin, että puitepäättös 2002/584/YOS vaikuttaisi olevan ensisijainen. Saman säädöksen johdanto-osan 12 kappaleessa todetaan kuitenkin, että ”täytäntöön paneva valtio voi todentaa puitepäättöksen 2008/909/YOS 9 artiklassa säädettyjen kieltäytymisperusteiden olemassaolon tuomion tunnustamisen ja täytäntöönpanon edellytyksenä”. Tämä oikeudellinen epävarmuus näkyy jäsenvaltioiden erilaisissa käytännöissä ja kansallisissa lainsäädännöissä.

Lisäksi muistutetaan, että *Poplawski* I- ja II -oikeuskäytäntöä, jossa todetaan, että täytäntöönpanovaltion on taattava täytäntöönpanon tai luovuttamisen tehokas toteuttaminen, ei tulkita eikä sovelleta yhdenmukaisesti koko EU:ssa.

Yhdeksännellä keskinäisellä arviointikierroksella sekä arvioitujen jäsenvaltioiden oikeusalan toimijat että asiantuntijaryhmät korostivat, että EU:n tasolla on selvennettävä puitepäättöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 6 kohdan ja puitepäättöksen 2008/909/YOS yhdistetyn soveltamisen vaikutuksia ja erityisesti sitä, onko rangaistus mahdollista panna suoraan täytäntöön sen jälkeen, kun luovuttamisesta on kieltäydytty eurooppalaisessa pidätysmääräyksessä olevien tietojen perusteella ilman todistusta.

Kun luovuttamisesta on sovittu palauttamistakein puitepäättöksen 2002/584/YOS 5 artiklan 3 kohdan perusteella, vaikuttaa siltä, että useimmat jäsenvaltiot voivat sopia tarpeesta antaa todistus sen jälkeen, kun etsitty henkilö on tuomittu tuomion antaneessa valtiossa.

Toinen puitepäättöksen 2002/584/YOS ja puitepäättöksen 2008/909/YOS yhdistettyyn soveltamiseen liittyvä merkityksellinen kysymys on se, mitä pidätetylle henkilölle tapahtuu luovuttamisesta kieltäytymisen ja vapausrangaistuksen tunnustamisen välillä.

Tämä kysymys ei kosketa jäsenvaltioita, jotka panevat rangaistuksen suoraan täytäntöön. Toiset jäsenvaltiot lykkäävät luovuttamista koskevaa päätöstään odottaessaan todistuksen toimittamista; näissä tapauksissa henkilö voi mahdollisesti paeta viiveen vuoksi. Jotkin näistä jäsenvaltioista pitävät etsityn henkilön väliaikaisesti säilöönotettuna puitepäättöksen 2008/909/YOS 14 artiklan mukaisesti, kunnes tuomion antanut valtio antaa todistuksen. Arvioinnin yhteydessä korostettiin, että tällaisella lähestymistavalla vältetään etsityn henkilön mahdollinen pakeneminen vapausrangaistuksen tunnustamista odotettaessa ja edistetään siten keskinäistä luottamusta.

Toisissa jäsenvaltioissa tällaista väliaikaista säilöönottoa ei sovelleta. Tässä tapauksessa asiantuntijat suosittelivat, että kansalliset viranomaiset hyödyntäisivät puitepäättöksen 2008/909/YOS 14 artiklaa, jos eurooppalaisen pidätysmääräyksen nojalla tapahtuvasta luovuttamisesta rangaistuksen täytäntöönpanoa varten kieltäydytään, jotta vältetään rankaisemattomuuden riski.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioita kehotetaan varmistamaan, että ennen eurooppalaisen pidätysmääräyksen antamista rangaistuksen täytäntöönpanoa varten toimivaltaiset oikeusviranomaiset tarkistavat perusteellisesti, olisiko asianmukaisempaa noudattaa puitepäätöksessä 2008/909/YOS säädettyjä menettelyjä.*
- *Jäsenvaltioita kehotetaan hyödyntämään väliaikaista säilöönottoa puitepäätöksen 2008/909/YOS 14 artiklan mukaisesti, jos eurooppalaisen pidätysmääräyksen nojalla tapahtuvasta luovuttamisesta rangaistuksen täytäntöönpanoa varten kieltäydytään, jotta vältetään rankaisemattomuuden riski.*
- *Eurojustia ja EJN:ää pyydetään antamaan ohjeita puitepäätöksen 2002/584/YOS 4 artiklan 6 kohdan ja puitepäätöksen 2008/909/YOS toiminnallisesta suhteesta ja täydentävyydestä sekä niiden yhdistetyn soveltamisen vaikutuksista ja mahdollisista ongelmista, jotta voidaan lisätä jäsenvaltioiden käytäntöjen johdonmukaisuutta Euroopan unionin tuomioistuimen asiassa C-179/22 antaman tuomion perusteella.*

6. PUITEPÄÄTÖKSET 2008/947/YOS JA 2009/829/YOS

6.1. Soveltamisen laiminlyönti

Muiden kuin vapausrangaistuksena toteutettavien rangaistusten siirtämisestä annetun puitepääatöksen 2008/947/YOS ja eurooppalaisesta valvontamääräyksestä annetun puitepääatöksen 2009/829/YOS soveltaminen on melko vähäistä kaikkialla unionissa.

Yhdeksannen keskinäisen arviointikierroksen tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että puitepääatösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS soveltamisen laiminlyönnin syynä ei ole se, miten nämä puitepääatöset on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä. Useimmat tämän keskinäisen arviointikierroksen yhteydessä haastatellut oikeusalan toimijat pitävät yleisesti ottaen kansallista täytäntöönpanolainsäädäntöä kattavana ja ymmärrettävänä.

Puitepääatösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS vähäisen käytön syyt näyttävät monitahoisilta ja useiden tekijöiden rinnakkaiseen olemassaoloon liittyviltä. Osa niistä yksilöitiin jo jonkin aikaa sitten kaikkien jäsenvaltioiden oikeusalan toimijoiden EJN:n puitteissa käymissä keskusteluissa (ST 14754/18). Yksi tärkeimmistä esiin tuoduista seikoista oli se, että EU:n oikeusalan toimijat eivät tunne välineitä laajasti, mikä on johtanut kokemuksen puutteeseen ja viivästyksiin täytäntöönpanossa. Toinen esitetty ongelma koski vaikeutta määrittää muiden jäsenvaltioiden toimivaltainen viranomainen, johon otetaan yhteyttä.

Tämä keskinäinen arviointikierros tarjosi tilaisuuden tarkastella perusteellisesti näitä ja muita olosuhteita, jotka ovat puitepääatösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS harvinaisen käytön taustalla, ja löytää mahdollisia keinoja parantaa tilannetta. Tiettyjä molemmille puitepääatöksille yhteisiä kysymyksiä ja haasteita käsitellään tässä alaluvussa, kun taas muita, jotka koskevat kutakin oikeudellista välinettä, käsitellään seuraavissa alaluvuissa.

Sen lisäksi, että nämä välineet ovat suhteellisen uusia lisäyksiä, arvioinnissa korostettiin, että toistuvana ongelmana on riittämätön tietoisuus sekä tuntemuksen ja kokemuksen puute puitepäätöksistä 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS jäsenvaltioiden oikeusalan toimijoiden keskuudessa, eikä ainoastaan tuomareiden ja syyttäjien, mutta myös rikosseuraamuslaitosten ja puolustusasianajajien keskuudessa, joiden olisi oltava keskeisiä toimijoita tällä alalla. Myös näitä välineitä koskevan riittävän koulutuksen puute on ongelma.

Näitä puutteita esiintyy useimmissa jäsenvaltioissa, ja ne osoittavat selvästi, että tarvitaan aloitteita puitepäätösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS tuntemuksen ja käytön edistämiseksi kaikkien niiden soveltamiseen osallistuvien sidosryhmien keskuudessa varmistamalla koulutus, tietojen ja hyvien käytäntöjen vaihto oikeusalan toimijoiden kesken sekä kansallisella että EU:n tasolla. Lisäksi oikeusalan toimijat hyötyisivät käsikirjoista, jotka käsittelevät näiden välineiden käytännön täytäntöönpanoa sekä EU:n että kansallisella tasolla, sillä erityisten kansallisten menettelyohjeiden puuttuminen voi johtaa siihen, että tuomarit ovat jossain määrin haluttomia käyttämään näitä oikeudellisia välineitä.

On havaittu, että puitepäätösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS erittäin vähäinen käyttö johtuu myös niihin liittyvien menettelyjen pituudesta ja monimutkaisuudesta. Tämän seurauksena oikeusviranomaiset valitsevat useimmiten yksinkertaisemmat ratkaisut sen sijaan, että käytettäisiin monimutkaisia ja aikaa vieviä mekanismeja. Jotkut oikeusalan toimijat katsovatkin, että menettelyjen yksinkertaistaminen voisi olla mahdollinen EU:n tason toimenpide niiden käytön lisäämiseksi.

Lisäksi oikeusalan toimijat ovat huomauttaneet, että näiden välineiden tehokas käyttö on asianmukaista ja tarkoituksenmukaista vain harvoissa tapauksissa, myös silloin, kun niillä ei ole rajatylittäviä vaikutuksia.

Tällä arviointikierroksella selvästi havaittu merkittävä este puitepäätösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS käytölle on kansallisten järjestelmien väliset huomattavat erot sovellettavien valvontatoimenpiteiden sekä vaihtoehtoisten toimenpiteiden luonteen ja keston osalta. Joidenkin jäsenvaltioiden lainkäyttövalta ei ehkä edes sisällä näiden puitepäätösten kattamia toimenpiteitä. Lisäksi tuomion antaneen valtion toimittamat tiedot ovat toisinaan puutteellisia tai todistusta ei lähetetä täytäntöönpanoviranomaisille.

Arviointikierroksella todettiin selvästi, että kansallisten oikeusjärjestelmien väliset erot vaikeuttavat tällaisten toimenpiteiden siirtämistä toiseen jäsenvaltioon. Muiden oikeusjärjestelmien ja kansallisten käytäntöjen tuntemus oikeudenkäyntiä edeltävien ja sen jälkeisten toimenpiteiden osalta ei ole laajalle levinnyttä jäsenvaltioiden oikeusalan toimijoiden keskuudessa, mikä voi vaikuttaa toimivaltaisten oikeusviranomaisten keskinäiseen luottamukseen, joka on edellytys vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen moitteettomalle toiminnalle, myös puitepäättösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS perusteella.

Tämän keskinäisen arviointikierroksen yhteydessä korostettiin, että näiden ongelmien ratkaisemiseksi olisi erittäin hyödyllistä luoda yksi ainoa tietolähde kaikkien jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä muina kuin vapausrangaistuksina toteutettavista toimenpiteistä, esimerkiksi EJN:n verkkosivustolle. Puitepäättösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS soveltamisen helpottamiseksi korostettiin myös, että jäsenvaltioiden olisi päivitettävä EJN:n verkkosivustolla olevat tiedot toimivaltaisista viranomaisista (Euroopan oikeudellinen kartasto), jotka käsittelevät edellä mainittuja vastavuoroisen tunnustamisen välineitä, mikä mahdollistaisi tehokkaan suoran yhteydenpidon toimivaltaisten viranomaisten välillä.

Toinen puitepäättöksiä 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS yhdistävä seikka on se, että näissä säädöksissä säädettyihin toimenpiteisiin oikeutetut henkilöt eivät ole tietoisia niiden tarjoamista mahdollisuuksista. Sen vuoksi suositeltiin, että toimivaltaiset kansalliset viranomaiset antavat tehokkaasti tietoja näistä mahdollisuuksista syytetyille tai tuomitulle kuulemisen tai oikeudenkäynnin aikana. Yhdessä kertomuksessa huomautettiin, että oikeuslaitoksen, yleisten syyttäjien ja muiden asiaan liittyvien viranomaisten välillä voitaisiin järjestää säännöllisiä kokouksia sellaisten tapausten tunnistamiseksi, joissa puitepäättöä 2008/947/YOS voidaan soveltaa menettelyn varhaisessa vaiheessa, sekä niiden toiminnan koordinoimiseksi kansallisella tasolla. Sama koskee puitepäättöä 2009/829/YOS.

6.2. Puitepäättös 2008/947/YOS

Vaikka puitepäättös 2008/947/YOS, joka on oikeudenkäyntien jälkeinen tuomitun menestyksestä yhteiskuntaan sopeuttamista tukeva vastavuoroisen tunnustamisen väline, onkin suhteellisen uusi, tämä arviointikierros on osoittanut, että sitä käytetään harvoin.

Kuten edellä on jo todettu, erot jäsenvaltioiden rangaistusjärjestelmissä, myös vaihtoehtoisten seuraamusten ja ehdollisten rangaistusten rakenteessa, aiheuttavat käytännön ongelmia. Vaikka vankeusrangaistusten tunnustaminen on melko helppoa jäsenvaltioissa, vaikuttaa siltä, että se ei suinkaan ole helppoa sellaisten vaihtoehtoisten ja ehdollisten seuraamusten osalta, joihin liittyy tietyn tyyppistä huolenpitoa tai rajoituksia ja joille ei välttämättä ole vastaavuutta täytäntöönpanoviranomaisen kansallisessa järjestelmässä. Sen vuoksi olisi kerättävä enemmän tietoa eri jäsenvaltioissa muina kuin vapausrangaistuksina määrätyistä rangaistuksista, jotta voidaan parantaa oikeusalan toimijoiden tietämystä ja helpottaa siirtoja. Tämä voitaisiin tehdä EJN:n verkkosivustolla, kuten edellisessä alaluvussa mainittiin.

Useilla kansallisilla viranomaisilla on lisäksi toimivalta panna puitepäättös 2008/947/YOS täytäntöön, mikä monimutkaistaa asioita ja aiheuttaa epävarmuutta siitä, mihin viranomaiseen olisi otettava yhteyttä. Toimivaltaisten viranomaisten yksilöiminen Euroopan oikeudellisessa kartastossa on vaikeaa, sillä siihen ei tällä hetkellä sisälly tietoja valvontatoimenpiteistä vastaavista viranomaisista.

Kun valvontatoimenpiteiden kesto on lyhyt, on lisäksi niin, että siihen mennessä kun tuomion antanut viranomainen on toteuttanut tarvittavat toimet toimenpiteen toteuttamiseksi, koeaika on usein jo päättynyt tai on juuri päättymässä; lisäksi päätös toimenpiteen tunnustamisesta voi tulla koeajan päättymisen jälkeen.

Kuten yhdessä kertomuksessa todetaan, on äärimmäisen tärkeää varmistaa tehokas ja oikea-aikainen viestintä jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten välillä, jotta voidaan varmistaa valvontatoimenpiteiden tai vaihtoehtoisten toimenpiteiden valvonnan onnistunut ja oikea-aikainen siirtäminen puitepäättöksen 2008/947/YOS mukaisesti ja siten edistää vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamista tuomioihin ja valvontapäätöksiin. Jotkin asiantuntijaryhmät havaitsivat useita tapauksia, joissa jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten välinen viestintä oli tehotonta, mikä aiheutti viivästyksiä ja siirtojen loppuun saattamiselle asetettujen määräaikojen noudattamatta jättämistä. Yhden jäsenvaltion viranomaiset ehdottivat, että kaikkien jäsenvaltioiden puitepäättöstä 2008/947/YOS noudattavien rikosseuraamuslaitosten välisiä yhteyksiä voitaisiin tehostaa EU:n tasolla, koska tämä helpottaisi tarvittaessa kuulemista ja yhteistyötä erityistapauksissa.

Lisäksi puitepäättöksen 2008/947/YOS erityinen soveltamisala eli valvontatoimenpiteet ja vaihtoehtoiset seuraamukset edellyttävät tuomittujen erityistä seuranta ja valvontaa. Tehokas seuranta edellyttää jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten välistä lujaa luottamusta ja siten muiden oikeusjärjestelmien tuntemusta. Tältä osin näyttäisi kuitenkin olevan parantamisen varaa, koska jotkin kansalliset oikeusviranomaiset pitävät rangaistuksen tai toimenpiteen täytäntöönpanon, myös etänä toteutettavan, mieluummin kansallisten yksiköidensä vastuulla kuin hyväksyvät rajat ylittävän valvonnan, koska ne katsovat, että tämä takaa toimenpiteiden tehokkaamman seurannan.

Puitepäättöksen 2008/947/YOS näkyvyyden lisäämiseksi EU:n tasolla joissakin kertomuksissa ehdotettiin jäsenvaltioiden asiaankuuluvista viranomaisista koostuvan verkoston perustamista kokemusten ja parhaiden käytäntöjen jakamiseksi ja yhteisten ratkaisujen löytämiseksi tätä oikeudellista välinettä käytettäessä.

Yksi askel oikeaan suuntaan on METIS-hanke, jonka tavoitteena on edistää muun muassa puitepäättöksen 2008/947/YOS käyttöä kehittämällä käytännön välineitä sekä oikeusalan toimijoille että tuomituille ja heidän asianajajilleen. METIS-hankkeeseen osallistuvat jäsenvaltiot laativat myös taulukon, jossa vertaillaan ehdonalaisia tuomioita. Jotkut asiantuntijat katsoivat, että hanke edistäisi tämän vastavuoroisen tunnustamisen välineen käyttöä ja vahvistaisi laajemmin jäsenvaltioiden keskinäistä luottamusta.

6.3. Puitepäättös 2009/829/YOS

Joitakin edellisessä alaluvussa esitettyjä puitepäättöstä 2008/947/YOS koskevia päätelmiä voidaan soveltaa myös puitepäättökseen 2009/829/YOS: viimeksi mainittu on ennen oikeudenkäyntiä toteutettava vastavuoroisen tunnustamisen väline, jossa säädetään valvontatoimien siirtämisestä toiseen jäsenvaltioon, jotta voidaan torjua maassa asuvien ja ulkomailla asuvien henkilöiden välistä eriarvoisuutta oikeudenkäyntivaltiossa sekä ottaa huomioon se, että ulkomailla asuvat henkilöt ovat vastaavissa olosuhteissa useammin tutkintavankeudessa kuin maassa asuvat.

Yksi syy siihen, miksi tuomarit ovat haluttomia soveltamaan puitepäättöstä 2009/829/YOS, liittyy vaikeuksiin sellaisten tapausten tunnistamisessa, joissa eurooppalaisen valvontamääräyksen antaminen olisi tehokasta ja tarkoituksenmukaista. Joidenkin jäsenvaltioiden oikeusalan toimijat katsoivat, että eurooppalaisen tutkintamääräyksen antama lisäarvo on kyseenalainen, koska se ei vastaa rikosoikeudellisten menettelyjen tarpeita. Erityisesti asiaankuluvien menettelyjen käynnistämiseen tarvittava aika ei ole yhteensopiva tutkintavankeutta koskevien kuulemisten määräaikojen kanssa. Päätös tutkintavankeuteen määraamisestä on tehtävä lyhyessä ajassa, eikä tämän ajan puitteissa ole mahdollista antaa eurooppalaista tutkintamääräystä ja saada vastausta täytäntöönpanojäsenvaltiolta.

Lisäksi toimivaltaiset viranomaiset eivät useinkaan ole halukkaita sallimaan epäillyn tai syytetyn maasta poistumista, silloin kun hänen läsnäoloon vaaditaan rikosoikeudellisessa menettelyssä, koska ne katsovat, että säilöönotto ja näin ollen eurooppalainen pidätysmääräys ovat tarpeen.

Joidenkin jäsenvaltioiden oikeusalan toimijat katsoivat, että tapauksissa, joissa esitutkinta voidaan saattaa päätökseen melko nopeasti, eurooppalaisen tutkintamääräyksen antaminen ei olisi tarkoituksenmukaista, koska se voisi vaikeuttaa asian hallintaa. Parempi vaihtoehto rikosasian nopeampaan ratkaisemiseen on se, että asianomainen henkilö pidetään lyhyen aikaa väliaikaisesti säilöönotettuna sen sijaan, että hänet vapautettaisiin palaamaan tutkintaa tai oikeudenkäyntiä varten.

Jotkin oikeusalan toimijat ja asiantuntijaryhmät esittivät eriäviä näkemyksiä monimutkaisemmista ja enemmän aikaa vievistä tutkimuksista. Jotkut oikeusalan toimijat uskovat, että eurooppalainen tutkintamääräys voisi vaarantaa tutkinnan tällaisissa tapauksissa, jolloin epäilty ovat yleensä säilöönnotettuina.

Yksi asiantuntijaryhmä esitti päinvastaisen kannan: pitkäkestoisissa rikostapauksissa olisi asetettava etusijalle puitepäättöksen 2009/829/YOS tarjoamat edut (syyttömyysolettama ja oikeus vapauteen).

Yleisemmällä tasolla tämä arviointikierros on osoittanut, että haluttomuus käyttää eurooppalaista valvontamääräystä johtuu myös päätöksen tekvän viranomaisen epävarmuudesta sen suhteen, miten tehokkaasti täytäntöönpanoviranomaiset seuraavat valvontatoimia. Eräät oikeusalan toimijat katsovat, että asiaankuuluvien viranomaisten jatkuva vuorovaikutus ja viestintä määrättyjen toimenpiteiden noudattamisen valvomiseksi vaikuttaa käytännössä varsin vaikealta.

Yhden jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset perustelivat puitepäättöksen 2009/829/YOS harvinaista käyttöä myös sillä, että valvontatoimien kustannukset eivät oikeuta sen käyttöä vähäisissä rikoksissa.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioita kehotetaan toteuttamaan asianmukaisia toimenpiteitä, joilla lisätään oikeusalan toimijoiden tietoisuutta puitepäättöksistä 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS, sekä sisällyttämään näitä oikeudellisia välineitä koskevat tiedot kaikille asiaankuuluville sidosryhmille tarkoitettuihin koulutusohjelmiin ja laatimaan erityisiä ohjeita näiden välineiden käytön helpottamiseksi ja edistämiseksi.*
- *On suositeltavaa, että Euroopan komissio toteuttaa konkreettisia muita kuin lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, joilla tehostetaan valvontatoimenpiteitä ja vaihtoehtoisia seuraamuksia koskevan EU:n puitepäättöksen 2008/947/YOS ja eurooppalaisesta valvontamääräyksestä annetun puitepäättöksen 2009/829/YOS soveltamista, ottaen huomioon tämän keskinäisen arviointikierroksen aikana kerätyt tiedot.*

- *Euroopan komissiota kannustetaan harkitsemaan tarvittaessa yhteistyössä EJN:n ja Eurojustin kanssa EU:n käsikirjojen, jotka sisältävät käytännön ohjeita puitepäättösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS soveltamiseen, toimittamista oikeusalan toimijoille.*
- *Puitepäättösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS soveltamisen helpottamiseksi EJN:ää kannustetaan sisällyttämään yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa EJN:n verkkosivustolle asiaankuuluvat tiedot kaikista kansallisista järjestelmistä ja niissä säädetyistä muista kuin vapausrangaistusta koskevista toimenpiteistä sekä ajantasaiset tiedot kaikista jäsenvaltioiden viranomaisista, joilla on toimivalta soveltaa näitä puitepäätöksiä.*

7. HORIZONTAALISET KYSYMYKSET

Keskusviranomainen ja suorat yhteydet

7.1.1. Puitepäättöksen 2002/584/YOS mukaiset keskusviranomainen ja suorat yhteydet

Puitepäättöksen 2002/584/YOS 7 artiklan 1 kohdan mukaan kukin jäsenvaltio voi nimetä keskusviranomaisen tai, jos sen oikeusjärjestelmässä niin säädetään, useamman kuin yhden keskusviranomaisen. Jäsenvaltiot voivat, jos niiden oikeusjärjestelmän rakenne sitä edellyttää, antaa keskusviranomaisensa tai keskusviranomaistensa hallinnolliseksi tehtäväksi eurooppalaisten pidätysmääräysten sekä kaiken muun niihin liittyvän virallisen kirjeenvaihdon lähettämisen ja vastaanottamisen.

Yksi jäsenvaltio on nimennyt keskusviranomaisiksi kaksi elintä. Muutamissa jäsenvaltioissa ei ole puitepäättöksen 2002/584/YOS 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua nimettyä keskusviranomaista. Keskusviranomaisen nimenneistä jäsenvaltioista useimmat ovat nimenneet keskusviranomaisekseen oikeusministeriön, kun taas muutamat ovat nimenneet jonkun muun kansallisen (oikeus)viranomaisen kuin oikeusministeriön.

Lähes kaikissa jäsenvaltioissa keskusviranomaisella on rajallinen rooli, ja se osallistuu menettelyihin vain pyydettyä. Se ei puutu oikeusviranomaisten välisiin suhteisiin eikä sillä ole yhteyksiä muiden jäsenvaltioiden oikeusviranomaisiin, vaikka se pitää yllä yhteyksiä muiden jäsenvaltioiden oikeusministeriöihin.

Tavallisimmin keskusviranomaisen avustaa pidätysmääräyksen antanutta oikeusviranomaista ja täytäntöönpanosta vastaavaa oikeusviranomaista kaikkein monimutkaisimmissa tapauksissa, esimerkiksi helpottamalla yhteydenpitoa asianomaisten jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten kanssa, tai sellaisten vaikeuksien ilmetessä, joita ei voida ratkaista suoraan muiden jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa, muun muassa toimivaltaisen viranomaisen tai keskusviranomaisen nimeämisessä, asiakirjojen lähettämisessä tai niiden aitouden tarkastamisessa. Se tuottaa usein aineistoa (käsikirja, intranet, ohjeet, kiertokirjeet jne.) toimivaltaisten viranomaisten tukemiseksi tai käsittelee tilastoja. Joissakin tapauksissa se voi myös suorittaa laaduntarkastuksen ennen eurooppalaisen pidätysmääräyksen antamista.

Joissakin kertomuksissa todettiin, että keskusviranomaisten avustava rooli eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä on viime aikoina vähentynyt ja että niiden apuun turvautuminen rajoittuu useimmiten tilanteisiin, joissa ongelmaa ei voida ratkaista asianomaisten oikeusviranomaisten välisillä suorilla yhteyksillä. Joissakin tapauksissa tämä muutos on seurausta neljännen keskinäisen arviointikierroksen suositusten jatkotoimista, kun taas toisissa tapauksissa muutos voi johtua siitä, että oikeusviranomaiset ovat paremmin tietoisia puitepäättöksen 2002/584/YOS soveltamisalasta ja heillä on enemmän käytännön kokemusta sen soveltamisesta.

Muutamissa jäsenvaltioissa keskusviranomaisella on kuitenkin edelleen tärkeä rooli luovuttamismenettelyjen keskeisissä näkökohdissa, mikä ylittää niille puitepäättöksen 2002/584/YOS 7 artiklan 1 ja 2 kohdassa osoitetut hallinnolliset, käytännölliset ja metodologiset tehtävät. Se voi esimerkiksi antaa ja panna täytäntöön eurooppalaisia pidätysmääräyksiä tai se on nimetty ainoaksi kanavaksi, jonka kautta kaiken muihin jäsenmaihiin suuntautuvan yhteydenpidon, myös lähetettävien pyyntöjen, olisi kuljettava tai sillä voi myös olla valtuudet pyytää lisätietoja pidätysmääräyksen antaneelta toimivaltaiselta viranomaiselta puitepäättöksen 2002/584/YOS 15 artiklan 2 kohdan nojalla ja siten hoitaa oikeuslaitoksen tavallisesti suorittamia tehtäviä. Näitä jäsenvaltioita on kehoitettu toteuttamaan toimenpiteitä niiden keskusviranomaisen roolin rajoittamiseksi sekä edistämään suoria yhteyksiä toimivaltaisten viranomaisten välillä vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen mukaisesti.

Yhdeksännen arviointikierroksen yhteydessä on korostettu, että tämä uusi oikeudellisen yhteistyön malli merkitsee radikaalia muutosta jäsenvaltioiden välisiin suhteisiin, sillä se korvaa aiemman lähestymistavan eli keskus- tai hallintoviranomaisten välisen viestinnän jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten välisellä suoralla viestinnällä, jolla pyritään helpottamaan oikeudellista yhteistyötä ilman täytäntöönpanoelinten osallistumista.

Muutamit oikeusalan toimijat huomauttivat, että joissakin tapauksissa kielimuurit saavat heidät luopumaan tällaisista suorista yhteyksistä, koska muun muassa toimivaltaisen viranomaisen tunnistaminen huolettaa niitä. Asiantuntijaryhmä korosti, että koska kielelliset esteet voivat haitata tehokkaita suoria yhteyksiä, jotka ovat keskeinen osa vastavuoroista tunnustamista, olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin tällaisten vaikeuksien voittamiseksi.

7.1.2. Puitepäätöksen 2008/909/YOS mukaiset keskusviranomainen ja suorat yhteydet

Keskusviranomainen avustaa oikeusviranomaisia menettelyissä, jotka liittyvät todistusten ja tuomioiden sekä niihin liittyvän virallisen kirjeenvaihdon vastaanottamiseen ja lähettämiseen. Se voi myös avustaa toimivaltaisia viranomaisia puitepäätöksen 2008/909/YOS mukaisissa menettelyissä antamalla menettelyjä koskevia neuvoja tai tietoja. Kaikki jäsenvaltiot eivät kuitenkaan ole nimenneet keskusviranomaista tätä puitepäätöstä varten.

Oikeusviranomaisten välisten suorien yhteyksien periaatteen ja puitepäätöksen 2008/909/YOS mukaisten keskusviranomaisten roolin välinen yhteys heijastaa tavallisesti toimivaltajakoa eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä; ks. näin ollen yllä oleva asiaa koskeva luku.

7.1.3. Puitepäättösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS mukaiset keskusviranomaiset ja suorat yhteydet

Useat jäsenvaltiot eivät ole nimenneet keskusviranomaista päätöksen tekemäksi tai tuomion antavaksi tai täytäntöönpanevaksi viranomaiseksi puitepäättösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS mukaisten päätösten ja todistusten antamista ja toimittamista varten. Oikeusministeriö yleensä kuitenkin avustaa toimivaltaisia oikeusviranomaisia vaikeuksissa, joita ei voida ratkaista suoraan muiden jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa.

7.2. Toimivaltaisten viranomaisten erikoistuminen

Jäsenvaltioilla on erilaisia organisatorisia lähestymistapoja, kun ne jakavat vastuun EU:n vastavuoroista tunnustamista koskevien välineiden käsittelystä. Toiset ovat perustaneet keskitetyn järjestelmän yhdelle tai kaikille näistä välineistä, kun taas toiset soveltavat hajautettua lähestymistapaa. Keskitetyt elimet, joka useimmissa jäsenvaltioissa on oikeusministeriö, ovat pitkälle erikoistuneita EU:n vastavuoroisen tunnustamisen välineiden käytössä (sekä antavana viranomaisena että täytäntöönpanoviranomaisena), ja ne voivat antaa neuvoja ja tukea paikallisille oikeusalan toimijoille.

Erikoistumista voi olla vaikeampi saavuttaa paikallisissa tuomioistuimissa, eivätkä oikeusalan toimijat useinkaan ole erikoistuneet EU:n vastavuoroisen tunnustamisen välineiden käyttöön, koska kukin syyttäjä tai rikostuomioistuin käsittelee niitä muiden tehtäviensä ohella. Tämän arvointikierroksen yhteydessä näitä jäsenvaltioita on kannustettu harkitsemaan, mahdollisina keinoina parantaa alan erityisasiantuntemusta, sellaisten erikoistuneiden yksiköiden perustamista tuomioistuihin, jotka erikoistuisivat kansainväliseen oikeudelliseen yhteistyöhön liittyviin asioihin, tai vaihtoehtoisesti lisäämään yksinomaan näihin välineisiin liittyvissä asioissa työskentelevien tuomareiden määrää sekä tarjoamaan asianmukaista erityiskoulutusta näistä välineistä.

Joissakin jäsenvaltioissa oikeuslaitoksen eri tasoilla on kuitenkin vaihtelevassa määrin jonkinasteista erikoistumista, sillä joillakin tuomareilla ja/tai tuomioistuimilla, jotka sijaitsevat useimmiten suuremmissa tuomiopiireissä, on jonkinasteista erikoistumista.

Tämä pätee useammin puitepäätökseen 2002/584/YOS, koska eurooppalaista pidätysmääräystä on käytetty laajalti huomattavan pitkään ja alan toimijat ovat kartuttaneet kokemusta siitä, sekä vähäisemmässä määrin myös puitepäätökseen 2008/909/YOS, sillä vain muutamalla jäsenvaltiolla on erillinen erikoistunut yksikkö, joka käsittelee tämän puitepäätöksen mukaisia asioita. Puitepäätösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS osalta ei ole tapahtunut erikoistumista.

Yhdessä jäsenvaltiossa toimivaltaisten viranomaisten rakenne perustuu tiettyjä välineitä koskevaan alueelliseen erikoistumiseen, jossa hyödynnetään asianomaisten tuomareiden ja hallintohenkilöstön korkeaa asiantuntemusta. Eräissä jäsenvaltiossa erityistuomioistuimien tarkastaa eurooppalaisen pidätysmääräyksen ennen sen antamista, mikä minimoi puutteellisen lomakkeen esittämisen riskin. Joissakin jäsenvaltioissa on kansainväliseen rikosoikeudelliseen yhteistyöhön erikoistuneiden oikeusalan toimijoiden tai työryhmien verkostoja, jotka kokoontuvat säännöllisesti keskustelemaan oikeudellisen yhteistyön alan keskeisistä kysymyksistä ja voivat antaa ohjeita ja apua muille toimijoille vastavuoroista tunnustamista koskevien pyyntöjen antamisessa ja täytäntöönpanossa. Lisäksi EJN:n yhteyspisteillä on yleensä tietämystä ja kokemusta voidakseen antaa neuvoja kollegoilleen.

Lähes missään jäsenvaltiossa ei ole EU:n vastavuoroisen tunnustamisen välineisiin erikoistuneita asianajajia. Asianajajat eivät myöskään ole lähimainkaan riittävän tietoisia EU:n lainsäädännöstä ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä tällä alalla. Joissakin jäsenvaltioissa on kuitenkin asianajajia, joilla on jonkin verran tietoa eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja vähäisemmässä määrin tuntemusta puitepäätöksestä 2008/909/YOS, mutta asianajajien keskuudessa ei ole erikoistumista puitepäätöksiin 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS. Koska nämä asianajajat nimitetään yleensä viran puolesta, on olemassa riski, että tälle tietylle alalle erikoistumattomat asianajajat eivät kykene asianmukaisesti suojelemaan tuomittujen tai epäiltyjen oikeuksia ja oikeutettuja etuja.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioita kannustetaan varmistamaan, että kaikkia yhdeksännellä keskinäisellä arviointikierroksella arvioituja vapauden menetystä tai rajoittamista koskevia EU:n vastavuoroisen tunnustamisen oikeudellisia välineitä käsittelevillä oikeusalan toimijoilla, mukaan lukien mahdollisuuksien mukaan asianajajat, on riittävä erikoistumistaso, tarjoamalla erityiskoulutusta ja edistämällä tähän alaan erikoistuneiden tuomareiden verkostoja.*

7.3. Yhteistyö ja tietojenvaihto

Oikeusviranomaisten välinen tietojenvaihto on olennaisen tärkeää menettelyissä, jotka liittyvät kaikkiin yhdeksännellä keskinäisellä arviointikierroksella arvioituihin vapauden menetyistä tai rajoittamista koskeviin EU:n vastavuoroisen tunnustamisen oikeudellisiin välineisiin.

Täytäntöönpanovaltio voi tarvita lisätietoja antaneen valtion jo lähettämien tietojen lisäksi. Tämän arviointikierroksen yhteydessä kuitenkin huomautettiin, että pyydetty lisätiedot eivät aina ole merkityksellisiä tai ne ovat tarpeettomia, koska ne menevät kussakin oikeudellisessa välineessä asetettuja vaatimuksia pidemmälle, minkä vuoksi menettelyn kesto voi pidentyä perusteettomasti.

Tietojenvaihtoa on tällä keskinäisellä arviointikierroksella käsitelty pääasiassa puitepäättöksen 2002/584/YOS osalta ja vähäisemmässä määrin puitepäättöksen 2008/909/YOS osalta.

Eurooppalaisen pidätysmääräyksen osalta pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion toimittamat tiedot saattavat olla riittämättömiä, jotta voidaan päättää eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta. Yksi tavallisimmista tiedon puutteista on puutteellinen yksityiskohtainen kuvaus rikosta koskevista tosiasioista ja olosuhteista, kuten yksittäisten tekojen tapahtuma-ajasta ja -paikasta. Tietojen olisi oltava riittävän yksityiskohtaisia, jotta kyseiset teot voidaan erottaa muista teoista, mikä on välttämätöntä kaksoisrangaistavuuden, *ne bis in idem* -periaatteen tai vastaajan poissa ollessa annettujen tuomioiden todentamiseksi. Joissain tapauksissa tiedot pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion vankeusolosuhteista ovat riittämättömät. Jos eurooppalainen pidätysmääräys on annettu tuomion täytäntöönpanoa varten, puuttuvat tiedot voivat koskea rangaistuksen kestoa tai sitä, onko asianomaiselle henkilölle ilmoitettu tuomioistuinkäsittelyn ajankohdasta.

Useimmissa tapauksissa, joissa tarvitaan lisätietoja puitepäättöksen 2002/584/YOS 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti, pidätysmääräyksen antaneita oikeusviranomaisia pyydetään toimittamaan asiaankuuluvat tiedot asetetussa määräajassa. Pidätysmääräyksen antaneet oikeusviranomaiset noudattavat yleensä, vaikkakaan eivät aina, määräaikoja, jos ne ovat kohtuullisia, ja vastaukset ovat yleensä oikea-aikaisia ja asianmukaisia.

Joissakin tapauksissa, joissa määräajat ovat lyhyitä ja vaikeasti noudatettavia tai joissa tarvitaan toistuvia lisätietopyyntöjä siksi, että pidätysmääräyksen antanut valtio ei vastaa ajoissa tai anna oikeanlaista vastausta, tämä voi johtaa menettelyjen pitkittymiseen ja tekee puitepäätöksen 2002/584/YOS 17 artiklassa säädettyjen määräaikojen noudattamisesta haasteellista. Lisäksi joissain tilanteissa pidätysmääräyksen antanut valtio ei ole toimittanut pyydettyjä tietoja ja täytäntöönpanovaltio on kieltäytynyt luovuttamisesta.

Tämä tietojenvaihto ei pääty henkilön luovuttamiseen, sillä täytäntöönpanoviranomaisten tulisi myös toimittaa luovutuspäätös sekä muita tarpeellisia tietoja jatkotoimista, erityisesti säilöön otettuna vietetystä ajasta, eurooppalaisen pidätysmääräyksen antamista ja täytäntöönpanoa koskevan komission käsikirjan liitteessä VII olevaa vakiolomaketta käyttäen sen jälkeen, kun eurooppalaista pidätysmääräystä koskeva päätös on tehty. Kaikki täytäntöönpanojäsenvaltiot eivät kuitenkaan lähetä tällaisia tietoja jatkotoimista säännöllisesti, ja joskus pidätysmääräyksen antaneen valtion on pyydettävä niitä.

Puitepäätöksen 2008/909/YOS osalta lisätietoja voidaan pyytää, jos todistus on puutteellinen tai virheellisesti täytetty. Tämä voi koskea erityyppisiä tietoja, joita voivat olla: rikoksen oikeudellinen luokittelu ja nimeäminen; väliaikaiseen säilöönottoon käytetyn ajan ja rangaistuksen suorittamatta jääneen osan tarkka kesto; ehdonalaiseen vapauteen sovellettava järjestelmä jne. Yleisesti ottaen tuomion antaneen valtion todistukseen sisältyvät tiedot ovat kuitenkin riittävät.

Puitepäätöksen 2008/909/YOS mukaisten menettelyjen yhteydessä tuomion antaneen valtion ja täytäntöönpanovaltion toimivaltaisten viranomaisten välillä voidaan järjestää tai on järjestettävä kuuleminen sen määrittämiseksi, edistäisikö rangaistus tuomitun sosiaalista kuntoutusta ja menestyksestä yhteiskuntaan sopeuttamista. Tällaiset kuulemiset eivät ole pakollisia kaikissa tapauksissa. Tuomion antaneet viranomaiset eivät aina ole etukäteen yhteydessä täytäntöönpanojäsenvaltion viranomaisiin, paitsi jos niiden suostumus on tarpeen. Jotkin asiantuntijaryhmät ovat kuitenkin huomauttaneet, että täytäntöönpanojäsenvaltion ennakkokuuleminen voisi olla hyödyllistä kaikkien tarvittavien tietojen saamiseksi, jotta voidaan päättää annetaanko puitepäätöksen 2008/909/YOS mukainen todistus vai ei. Lisätietoja on sosiaalisen kuntoutuksen arvioimista koskevassa luvussa.

Täytäntöönpanovaltion toimivaltaisilla oikeusviranomaisilla on puitepäättöksen 2008/909/YOS 21 artiklan mukaisesti velvollisuus toimittaa tuomion antaneelle valtiolle kyseisessä säännöksessä luetellut tiedot viipymättä; kaikki jäsenvaltiot eivät kuitenkaan noudata tähän liittyviä velvoitteita täysimääräisesti.

Tietojenvaihto tai kuulemiset toteutetaan eri kanavien kautta. Keskinäisen luottamuksen periaatteen – joka on olennainen osa vastavuoroisen tunnustamisen välineiden järjestelmää EU:ssa – mukaisesti yleisenä sääntönä on, että jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset ovat suoraan yhteydessä muiden jäsenvaltioiden toimivaltaisiin viranomaisiin. Yhdeksännen keskinäisen arviointikierroksen tulosten perusteella oikeusviranomaisten välinen suora yhteydenpito on yleisesti ottaen tyydyttävää. Muutamat jäsenvaltiot pyytävät lisätietoja keskusviranomaistensa kautta.

Yhteydenpito voi tapahtua postitse tai puhelimitse, faksilla, sähköpostilla tai muilla tavoin. Puitepäättöksen 2008/909/YOS soveltamisen helpottamiseksi joidenkin jäsenvaltioiden viranomaiset ovat sopineet, että ne lähettävät siirtopyynnöt ja tietoja niihin liittyvistä jatkotoimista (asiaankuuluvat asiakirjat, tunnustamispäätökset, lisätiedot) sähköisesti.

Uuden teknologian laajempi käyttö ja saatavuus nopeuttaa vuorovaikutusta, mutta samalla se edellyttää sitä, että oikeus- ja keskusviranomaisten sähköpostiosoitteet sisältävä Euroopan oikeudellinen kartasto pidetään ajan tasalla.

Joissakin tapauksissa Eurojustin ja EJN:n kanavat voivat olla hyödyllisiä nopean ja tehokkaan viestinnän aikaansaamiseksi, erityisesti kiireellisissä tapauksissa ja/tai silloin, kun vastausta ei saada tai on tarpeen kiertää kielimuureista johtuvia vaikeuksia. Schengenin tietojärjestelmää käyttävien jäsenvaltioiden osalta satunnaista yhteydenpitoa voidaan tarvittaessa toteuttaa myös SIRENE-toimiston kautta ja niiden jäsenvaltioiden osalta, jotka eivät käytä Schengenin tietojärjestelmää, Interpolin toimiston kautta.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioita kehoitetaan varmistamaan, että niiden keskusviranomaisten rooli rajoittuu siihen, mitä kussakin yhdeksännellä keskinäisellä arviointikierroksella arvioidussa EU:n vastavuoroisen tunnustamisen välineessä säädetään, ja edistämään toimivaltaisten viranomaisten välisiä suoria yhteyksiä SEUT-sopimuksen 82 artiklan 1 kohdassa vahvistetun tuomioistuinten tuomioiden ja oikeusviranomaisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen mukaisesti.*
- *Jäsenvaltioita kehoitetaan varmistamaan puitepätösten 2002/584/YOS ja 2008/909/YOS mukaisina pidätysmääräyksen antavina valtioina ja tuomion antavina valtioina toimiessaan, että niiden toimivaltaiset viranomaiset toimittavat täytäntöönpanovaltion toimivaltaisille viranomaisille kaikki tiedot, jotka ovat tarpeen pyynnön täytäntöönpanosta päättämiseksi, ja jos nämä tarvitsevat lisätietoja, tällaiset tiedot toimitetaan mahdollisimman pian.*

7.4. Etsityn tai tuomitun henkilön kauttakuljetus

Kauttakuljetus, joka tapahtuu muun jäsenvaltion kuin täytäntöönpanovaltion alueen kautta puitepäättöksen 2002/584/YOS 25 artiklan mukaista luovuttamista varten ja tuomitun siirtämiseksi toiseen jäsenvaltioon puitepäättöksen 2008/909/YOS nojalla, on olennainen osa näiden puitepäättösten mukaisten menettelyjen päätökseen saattamista.

Useimmissa jäsenvaltioissa oikeusministeriö on sekä saapuvaa että lähtevää kauttakuljetusta käsittelevä toimivaltainen viranomainen. Kauttakulkua koskevat pyynnöt tehdään SIRENE-toimiston ja joissakin tapauksissa Interpolin toimiston kautta. Varsinaisen kauttakuljetuksen toteuttamista koskevat käytännön järjestelyt järjestetään yhteistyössä operatiivisista näkökohdista vastaavan poliisin kanssa.

Useimmilla jäsenvaltioilla ei ole ollut merkittäviä ongelmia etsittyjen henkilöiden kauttakuljetuksessa. Kauttakulun järjestämisessä voi kuitenkin esiintyä joitakin käytännön haasteita, jotka johtuvat erityisesti erittäin tiukoista kauttakuljetuksen määräajoista – luovutus on saatettava päätökseen kymmenen päivän kuluessa – ja tällaisissa tapauksissa toistuvat viiveet vastausajassa voivat johtaa toimenpiteen lykkäämiseen, koska kauttakulkua koskevan pyynnön vastaanottaminen hyvin lyhyellä varoitusaajalla ennen kauttakuljetuspäivää voi lyhentää luovuttamisen järjestämiseen käytettävää aikaa. Muut käytännön vaikeudet voivat koskea toisen jäsenvaltion kauttakulusta vastaavan toimivaltaisen viranomaisen määrittämistä. Eräät oikeusalan toimijat ja asiantuntijaryhmät huomauttivat, että olisi hyödyllistä, jos Euroopan oikeudellinen kartasto sisältäisi nämä tiedot, ja suosittelivat, että EJN:n verkkosivustoa päivitetään tätä tarkoitusta varten. Ongelmia voivat aiheuttaa myös kauttakulkulupaa koskevat asiakirjat ja kääntämiseen liittyvät vaatimukset.

Kauttakulkuluvat ovat usein kiireellisiä, mutta ne ovat aikaavieviä erityisesti silloin, kun siirtopyyntö on käännettävä pyynnön vastaanottaneen jäsenvaltion viralliselle kielelle.

Joissakin tapauksissa kauttakulkua koskevat pyynnöt ovat puutteellisia; muutamat jäsenvaltiot edellyttävät pyynnön kääntämistä ja joissakin tapauksissa myös eurooppalaisen pidätysmääräyksen kääntämistä. EJN:n verkkosivustolla olevat Fiches Belges -vertailun tiedot voisivat päivitettyinä auttaa määrittämään tarvittavia asiakirjoja, aikataulua ja hyväksyttyjä kieliä koskevat vaatimukset. Jotkin jäsenvaltiot mainitsivat myös, että lentoliikenteen häiriöt vaikeuttavat kauttakuljetuksen toteuttamista. Useat jäsenvaltiot ovat havainneet ongelmia tapauksissa, joissa täytäntöönpanovaltio on määrännyt etsityn henkilön luovuttamisesta toteuttamatta mitään varotoimenpiteitä hänen saatavuutensa varmistamiseksi, ilmoittamalla henkilölle ainoastaan luovuttamisen päivämäärän vapaaehtoista paikalle saapumista varten. Joskus luovutettava henkilö, jota ei ole otettu säilöön, ei saavu noutopaikalle, jolloin kauttakuljetus on järjestettävä useita kertoja.

Logistisesta näkökulmasta katsottuna tarvitaan laajoja valmisteluja, jotta varsinainen siirto voidaan toteuttaa. Lisäksi joidenkin jäsenvaltioiden maantieteellinen sijainti voi aiheuttaa haasteita pitkien välimatkojen ja suorien lentojen puuttumisen vuoksi. Yleisesti ottaen kahdenväliset keskustelut tärkeimpien naapuri- ja kumppanijäsenvaltioiden kanssa ovat osoittautuneet hyödyllisiksi kauttakuljetuksen käytännön toteutuksen parantamisessa. EJN:n yhteyspisteet voivat auttaa nopeuttamaan menettelyä sekä luomaan joustavia ja nopeita yhteyksiä toimivaltaisiin viranomaisiin.

Olisi myös korostettava, että covid-19-pandemian aikana kaikilla jäsenvaltioilla oli ongelmia rajatylittävissä henkilökuljetuksissa muihin jäsenvaltioihin kuin naapurijäsenvaltioihin lentomatkustamista ja muita liikennemuotoja koskevien merkittävien rajoitusten vuoksi.

SUOSITUKSET

- *EJN:ää pyydetään varmistamaan yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa, että Euroopan oikeudellisessa kartastossa ja Fiches Belges -vertailussa on prosessin helpottamiseksi ja nopeuttamiseksi saatavilla ajantasaiset tiedot kauttakulun luvanannosta vastaavista toimivaltaisista viranomaisista sekä tarvittavista asiakirjoista, aikataulusta ja hyväksytyistä kielistä.*

7.5. Yhteistyö Eurojustin ja EJN:n kanssa

Yhdeksannen keskinäisen arviointikierroksen tulosten perusteella toimivaltaisilla kansallisilla viranomaisilla on yleisesti ottaen riittävästi tietoa Eurojustin ja Euroopan oikeudellisen verkoston toimivallasta oikeudellisen yhteistyön alalla sekä niiden tarjoamista mahdollisuuksista, ja jäsenvaltioiden oikeusalan toimijat pitävät niiden tarjoamaa apua yleisesti arvokkaana ja tarpeellisena. Eurojustia ja EJN:ää pidetään tehokkaimpina viestintäkanavina rajatylittävissä menettelyissä, ja niiden toiminnan raportoidaan yleisesti olevan erittäin tuloksellista, koska ne vahvistavat yhteistyötä ja keskinäistä luottamusta eri jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten välillä.

Vain muutamat jäsenvaltiot eivät menettelyjen nopeuttamiseksi ota mukaan Eurojustia ja EJN:ää vastavuoroisen tunnustamisen menettelyihin liittyviin rajatylittäviin tapauksiin niin usein kuin se olisi mahdollista.

Jäsenvaltioiden viranomaiset voivat harkita joko Eurojustin tai EJN:n apua soveltaessaan EU:n vastavuoroisen tunnustamisen välineitä tapauksen ratkaisuperusteista ja erityisesti sen monimutkaisuudesta ja kiireellisyydestä riippuen. Teoriassa ne voivat tarjota erilaisia, mutta toisiaan täydentäviä avustuskeinoja. EJN:n yhteyspisteiltä pyydetään yleensä apua viestinnän helpottamiseksi ja virtaviivaistamiseksi sekä päätöksen tekemiseen tarvittavien tietojen hankkimiseksi, kun taas kiireellisissä tai monimutkaisemmissa tapauksissa, jotka koskevat vakavaa rikollista toimintaa tai jos useampi jäsenvaltio on osallisena asiassa, voidaan ottaa yhteyttä Eurojustin kansalliseen jäseneseen yhteistyön helpottamiseksi.

Aina ei kuitenkaan ole helppoa määrittää selkeää jakoa niiden roolien välillä. Käytännössä jäsenvaltioiden viranomaiset pyytävät apua vaihtoehtoisesti Eurojustilta tai EJN:n kansallisilta yhteyspisteiltä, kun ne tarvitsevat apua yhteyden luomisessa, joka on niille vaikeaa tai ongelmallista, myös kielellisistä syistä, tai kun ilmenee ongelmia lisätietojen tai asiakirjojen saamisessa määräyksen antaneelta valtiolta.

Erityisesti puitepäättöksen 2002/584/YOS osalta Eurojustin ja EJN:n kanavia pidetään hyödyllisinä, koska ne mahdollistavat tehokkaat ja nopeat yhteydet eurooppalaisen pidätysmääräyksen antaneeseen viranomaiseen. Myös määräaikojen noudattaminen toteutuu usein EJN:n yhteyspisteiden avulla ja kiireellisissä tai monimutkaisemmissa tapauksissa Eurojustin kansallisen toimiston avustuksella.

Eurooppalaisen pidätysmääräyksen osalta Eurojustin kanavia käytetään ratkaisemaan nopeasti ongelmat, jotka liittyvät esimerkiksi luovutuspyynnön täyttämiseen liittyviin vaikeuksiin tai useiden jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten esittämiin etsittyä henkilöä koskeviin keskenään kilpaileviin samanaikaisiin luovutuspyyntöihin (puitepäättöksen 2002/584/YOS 16 artikla). Vaikka Eurojustin osallistuminen ei ole velvoite, se on mahdollisuus antaa täytäntöönpanoviranomaiselle nopeasti koordinoitua ja tietoon perustuvaa neuvontaa siitä, mikä keskenään kilpailevista eurooppalaisista pidätysmääräyksistä olisi pantava täytäntöön, ottaen huomioon kaikki merkitykselliset näkökohdat. Monissa kertomuksissa asiantuntijat korostivat sitä, kuinka hyödyllinen Eurojust voi olla tällaisissa tapauksissa, kun käytetään Eurojustin nykyisiä ohjeita (tarkistettu vuonna 2019) päätettäessä keskenään kilpailevista luovuttamispyynnöistä ja kun on mahdollista päästä sopimukseen kaikkien sidosryhmien kesken lyhyessä määräajassa. Monissa jäsenvaltioissa tätä vaihtoehtoa ei ole sisällytetty kansalliseen lainsäädäntöön tai sitä sovelletaan hyvin harvoin. Useissa kertomuksissa suositellaan, että Eurojust otettaisiin useammin mukaan keskenään kilpailevia eurooppalaisia pidätysmääräyksiä koskeviin menettelyihin.

Eurojustista voi olla paljon hyötyä myös silloin, kun ilmenee ongelmia eurooppalaisen pidätysmääräyksen liittyessä muihin vastavuoroisen tunnustamisen välineisiin, kuten eurooppalaiseen tutkintamääräykseen, joka on toteutettava samanaikaisesti tai välittömästi etsityn henkilön pidättämisen jälkeen ja toimivaltaiset viranomaiset voivat yksittäisten välineiden osalta olla myös eri viranomaisia.

Eurojustin osallistuminen eurooppalaista pidätysmääräystä koskeviin menettelyihin on tärkeää myös tapauksissa, joissa oikeusviranomaisen on eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanon mahdolliseen viivästymiseen johtavissa poikkeuksellisissa olosuhteissa ilmoitettava viivästyksestä ja sen syistä Eurojustille puitepäättöksen 2002/584/YOS 17 artiklan 7 kohdan mukaisesti. Joissakin kertomuksissa korostettiin Eurojustin järjestämien koordinoitavien kokousten lisäarvoa erityisesti tapauksissa, joissa voidaan soveltaa useampia EU:n oikeudellisia välineitä sekä koordinoitavien keskuksen lisäarvoa tapauksissa, joissa eurooppalaiset pidätysmääräykset ja muut toimenpiteet on pantava täytäntöön samanaikaisesti useissa jäsenvaltioissa.

Tiedusteluja muiden jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten tunnistamiseksi tekee pääasiassa EJN, esimerkiksi EJN:n yhteyspisteiksi määriteltujen asiantuntijoiden tai Eurojustin avustuksella. Käytännössä on osoittautunut hyödylliseksi kääntyä EJN:n yhteyspisteiden tai Eurojustin puoleen erityisesti kiireellisissä tapauksissa, kun tietojen hankkiminen täytäntöönpanoviranomaiselta viivästyy tai jos annetut tiedot ovat riittämättömiä, jotta voidaan saada apua lisäselvityksiin tai nopeuttaa asian käsittelyä.

Oikeusalan toimijat arvostavat suuresti EJN:n kautta tehtävää yhteistyötä, sillä EJN:n yhteyspisteet voivat yleensä antaa kollegoilleen neuvontaa eurooppalaista pidätysmääräystä koskevien tapausten käsittelyssä ja jakaa muille alan toimijoille kaikki asiaankuuluvat tiedot, myös tiedot Euroopan unionin tuomioistuimen viimeaikaisista tuomioista. Arviointiryhmät korostivat useissa kertomuksissa eurooppalaista pidätysmääräystä koskevaa Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä käsittelevän Eurojustin yleiskatsauksen sekä muiden Eurojustin tuotteiden hyödyllisyyttä.

Monissa jäsenvaltioissa tuomarit ovat tietoisia EJN:n verkkosivustosta ja verkkoresursseista, käyttävät niitä säännöllisesti sekä pitävät niitä erittäin käytännöllisinä ja välttämättöminä välineinä, joiden avulla eri jäsenvaltioiden oikeusalan toimijat voivat laatia ja lähettää sekä pyynnöt että vastaukset tehokkaasti ja helposti. Joissakin jäsenvaltioissa EJN:n välineitä ei sitä vastoin tunneta eikä käytetä riittävästi oikeusalan toimijoiden keskuudessa, ja on tarpeen lisätä tietoisuutta rajatylittävää oikeudellista yhteistyötä helpottavista välineistä.

Käytetyin ja tärkeimpänä pidetty EJN:n väline on Euroopan oikeudellinen kartasto, joka helpottaa toimivaltaisten viranomaisten tunnistamista. Yhdeksännellä keskinäisellä arviointikierroksella korostettiin kuitenkin, että Euroopan oikeudellisen kartaston yhteystiedot ovat toisinaan vanhentuneita tai puutteellisia eivätkä sisällä kaikkien jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten sähköpostiosoitteita. Sen vuoksi korostettiin, että kartaston tietoja olisi päivitettävä säännöllisesti kaikkien jäsenvaltioiden osalta. EJN:lla on myös suojattu televiestintäjärjestelmä, jota voidaan käyttää rikosasioissa, myös eurooppalaisten pidätysmääräysten välittämisessä. Yhdessä kertomuksessa suositeltiin, että oikeudellista yhteistyötä koskevien oikeudellisten välineiden täytäntöönpanossa käytetyt mallit voitaisiin kääntää, kuten eurooppalaisen pidätysmääräyksen tapauksessa, kaikille EU:n kielille ja asettaa ne saataville EJN:n verkkosivustolle.

Muita EJN:n välineitä ovat:

- *Fiches Belges* -vertailu, joka sisältää käytännön tietoa rikosoikeudellisen yhteistyön erityisistä toimenpidekokonaisuuksista;
- *oikeudellinen kirjasto*, jonka avulla oikeusalan toimijat voivat tarkistaa eri oikeudellisten välineiden täytäntöönpanon tilanteen ja jäsenvaltioiden niistä antamat ilmoitukset;
- *kokoelma*, joka tukee oikeudellista yhteistyötä koskevien pyyntöjen laatimista;
- *raportti* ”Criminal detention conditions in the European Union: rules and reality”, jossa käsitellään valikoidusti pääpiirteissään rikosoikeudellista vapaudenmenetystä koskevat kansainvälisen ja EU:n tason vähimmäisvaatimukset, kuten tilojen koko, sanitaatio (käymälään ja suihkutiloihin pääsy) ja vankien ulkoiluun käyttämä aika sekä useiden eurooppalaisten toimielinten näitä olosuhteita koskevat raportit.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioita kannustetaan edistämään tietoisuutta Eurojustista ja EJN:stä ja niiden tarjoamista välineistä sekä niiden käyttöä ottaen huomioon lisäarvo, jota ne voivat tarjota EU:n vastavuoroista tunnustamista koskevien välineiden soveltamiseen liittyvien ongelmien ratkaisemisessa, ja yleisemmin tehostamaan oikeudellista yhteistyötä muiden EU:n jäsenvaltioiden kanssa.*

EJN:ää pyydetään varmistamaan yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa verkkosivustonsa säännöllinen päivittäminen, koska se on olennainen ja arvokas keskeinen voimavara, ja erityisesti pitämään ajan tasalla asianomaisten jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten yhteystiedot sekä yhteyspisteiden osion Euroopan oikeudellisessa kartastossa, jotta jäsenvaltioiden toimijat voivat helposti tunnistaa muiden jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset rajatylittävissä tapauksissa, joihin liittyy EU:n vastavuoroisen tunnustamisen välineitä.

7.6. Koulutus

Useimmissa jäsenvaltioissa on melko kattavat ja hyvin organisoidut järjestelmät oikeusalan toimijoiden kouluttamiseksi oikeudellisen yhteistyön alalla; jotkin jäsenvaltiot hyödyntävät uusia ja nykyaikaisia tietoteknisiä välineitä verkko-opiskelukurssien tarjoamiseksi. Lisätoimet näyttävät kuitenkin olevan tarpeen sen varmistamiseksi, että tuomarit saavat uransa kaikissa vaiheissa jatkuvaa koulutusta kaikista tämän arviointikierroksen kattamista vastavuoroisen tunnustamisen välineistä, kuten jäljempänä esitetään.

Puitepäätos 2002/584/YOS eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä on ollut olemassa jo pitkään, ja se on nykyään melko lailla jokapäiväinen väline kaikkialla EU:ssa oikeusalan toimijoiden keskuudessa. Myös vapausrangaistusten siirtämisestä tehty puitepäätos 2008/909/YOS on tunnettu ja sitä sovelletaan melko tyydyttävällä tavalla. Alan toimijoilta puuttuu kuitenkin tietoa ja kokemusta valvontatoimenpiteistä ja vaihtoehtoisista seuraamuksista tehdystä puitepäätoksestä 2008/947/YOS ja eurooppalaisesta valvontamääräyksestä annetusta puitepäätoksestä 2009/829/YOS, mikä estää näiden välineiden laajemman soveltamisen.

Arviointikierroksella havaittiin, että useimmissa jäsenvaltioissa järjestetään säännöllisesti puitepäätoista 2002/584/YOS koskevaa koulutusta ja että puitepäätoista 2008/909/YOS koskevaa koulutusta tarjotaan usein, vaikkakaan ei järjestelmällisesti. Puitepäätoiksi 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS koskevaa koulutusta on kuitenkin saatavilla harvoin, lukuun ottamatta muutamia tapauskohtaisia aloitteita joissakin jäsenvaltioissa.

Parantamisen varaa on selvästi, ja tämä voitaisiin toteuttaa lisäämällä tuomareiden, syyttäjien, asianajajien ja muun tähän arviointikierrokseen kuuluvien vastavuoroisen tunnustamisen välineiden soveltamiseen osallistuvan henkilöstön koulutusta, sillä tämä kannustaisi niiden käyttöön, parantaisi tietoisuutta ja lisäisi mahdollisuuksia jakaa käytännön kokemuksia ja oikeuskäytännön kehitystä. Tämän arviointikierroksen yhteydessä suositeltiin toistuvasti, että järjestettäisiin sekä kansallisella että EU:n tasolla kaikkia edellä mainittuja oikeudellisia välineitä koskevaa säännöllistä erityiskoulutusta kaikille niiden täytäntöönpanoon osallistuville viranomaisille.

Koulutuksen tarve koskee erityisesti vähemmän tunnettuja puitepäätöksiä 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS. Erityiskoulutuksen puute on todettu yhdeksi merkittävimmistä esteistä näiden puitepäätösten laajalle käytölle. Jotta voitaisiin hyödyntää näiden puitepäätösten koko potentiaalia, on tärkeää lisätä tietoisuutta niistä ja edistää niiden tuntemusta alan toimijoiden keskuudessa.

Useat arviointiryhmät ja monet arvioitujen jäsenvaltioiden toimijat korostivat, että puitepäätöksiin 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS liittyvää koulutusta on tarjottava säännöllisesti ja että se on suunnattava kaikille asiaankuuluville sidosryhmille, jotta ne olisivat tietoisia näiden vastavuoroisen tunnustamisen välineiden tavoitteista ja mahdollisuuksista. Lisäksi korostettiin, että olisi hyödyllistä laatia näitä puitepäätöksiä koskevia ohjeita tai käsikirjoja.

Arviointikierros osoitti, että useimmissa jäsenvaltioissa kaikkia edellä mainittuja puitepäätöksiä koskevat koulutusohjelmat, jotka on suunnattu puolustusasianajajille, ovat riittämättömiä tai niitä ei ole saatavilla. Asianajajia, jotka olisivat erikoistuneita EU:n vastavuoroisen tunnustamisen välineisiin, ei ole, joten on myös selvästi tarpeen edistää tapoja parantaa puolustusasianajajien tietämystä näistä välineistä, jotta he voisi tarjota asiakkailleen laadukasta neuvontaa tällä alalla.

Useissa kertomuksissa ehdotettiin, että tuomareille, syyttäjille ja asianajajille sekä muille asiaankuuluville sidosryhmille voitaisiin järjestää yhteistä koulutusta kokemusten jakamiseksi ja käytännön ongelmien ratkaisemiseksi. Puitepäätöksen 2008/947/YOS osalta olisi hyödyllistä ottaa rikosseuraamustyöntekijät ja vankilahenkilöstö mukaan tällaiseen yhteiseen koulutukseen.

Muutamit jäsenvaltiot ovat järjestäneet yhteisiä koulutuksia naapurimaiden kanssa; asiantuntijaryhmät pitivät tätä hyödyllisenä käytännön ongelmien ratkaisemisessa, eri oikeusjärjestelmien välisten erojen ymmärtämisessä ja keskinäisen luottamuksen vahvistamisessa.

Tuomarit ja syyttäjät voivat osallistua myös EU:n vastavuoroisen tunnustamisen välineitä käsitteleviin EU:n tason koulutustilaisuuksiin, joita tarjoavat esimerkiksi Euroopan juridinen koulutusverkosto (EJTN) ja Eurooppaoikeuden akatemia (ERA). Muita EU:n laajuisia koulutusmahdollisuuksia ovat rikosoikeuden tutkimus- ja kehittämissyhdistyksen (Association for Criminal Justice Research and Development (ACJRD)) tarjoamat mahdollisuudet sekä Eurojustin tai EJNI:n järjestämät koulutukset ja seminaarit.

Asianajajat voivat myös osallistua EU:n tasolla järjestettäviin koulutustilaisuuksiin, jos ne ovat heidän tiedossaan ja saatavillaan, etenkin ERA:n tarjoamiin koulutusohjelmiin, sillä EJTN:n järjestämät koulutusohjelmat on tarkoitettu ainoastaan oikeuslaitoksen jäsenille.

Arvioinnin ajankohtana nämä EU:n tason koulutusmahdollisuudet eivät kuitenkaan kattaneet kaikkia tämän keskinäisen arviointikierroksen kohteena olevia EU:n vastavuoroisen tunnustamisen välineitä, erityisesti puitepäätöksiä 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS, eivätkä kaikki jäsenvaltiot hyödyntäneet niitä täysimääräisesti.

Kuten joissakin kertomuksissa todetaan, EU:n koulutusohjelmat tarjoavat kuitenkin erityisiä etuja, jotka ulottuvat pelkkää EU:n välineiden käytännön soveltamista koskevan tiedon välittämistä ja tietoisuuden lisäämistä pidemmälle, sillä ne tarjoavat alan toimijoille erinomaisen tilaisuuden verkostoitua ja jakaa kokemuksiaan muiden jäsenvaltioiden kollegojen kanssa. Tältä osin useissa arviointikertomuksissa tuotiin esiin EU:n tason koulutuksen merkitys erityisesti puitepäästösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS alalla.

Lisäksi EU:n tason oikeudellista yhteistyötä pyritään tehostamaan hankkeilla ja aloitteilla. CrossJustice-foorumi tarjoaa pääasiassa oikeusalan toimijoille – tuomareille, syyttäjille, tutkintatuomareille ja asianajajille – tarkoitettua oikeudellista tietopalvelua, joka on myös oikeusalan opiskelijoiden, kansalaisjärjestöjen ja kaikkien EU:n kansalaisten käytettävissä, ja sitä on tarkoitus laajentaa koskemaan rikosasioissa tehtävän jäsenvaltioiden välisen yhteistyön mekanismeja, myös eurooppalaista pidätysmääräystä.

Puitepäättösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS osalta eurooppalaisella yhdyskuntaseuraamusjärjestöllä (CEP – www.cep-probation.org) on näihin puitepäätöksiin erikoistunut avoin asiantuntijaverkostoryhmä. Asiantuntijat jakavat asiantuntemusta, kokemusta ja tietämystä sekä edistävät näiden puitepäättösten käyttöä rikosseuraamuslaitosten ja ammattilaisten keskuudessa. Euroopan komission oikeusohjelmasta rahoitettu PONT-hanke (www.probationobservatory.eu) sisältää useita maksuttomia verkkokursseja, jotka koskevat puitepäättösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS soveltamista, vaadittujen asiakirjojen täyttämistä sekä mukauttamis- ja siirtoprosessien hallinnointia.

Useiden jäsenvaltioiden oikeusalan toimijat korostivat, että ohjeita puitepäättösten 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS, joita ei sovelleta usein ja joista näin ollen on vain vähän kokemusta, soveltamiseen sisältävät EU:n käsikirjat olisivat tärkeä tietolähde, kuten puitepäättösten 2002/584/YOS ja 2008/909/YOS osalta jo olemassa olevat käsikirjat ovat.

Useat jäsenvaltiot ovat tietoisia EuroPris-järjestön tekemästä työstä ja osallistuvat sen toimintaan, etenkin puitepäätöksen 2008/909/YOS osalta, ja vähäisemmässä määrin eurooppalaisen yhdyskuntaseuraamusjärjestön työstä (CEP) puitepäätöksen 2008/947/YOS osalta. Jäsenvaltioissa EuroPris-järjestön ja CEP:n kokousten tuloksista tiedottaa yleensä niihin osallistunut oikeusalan toimija.

SUOSITUKSET

- *Jäsenvaltioita kannustetaan tarjoamaan säännöllistä ja järjestelmällistä erityiskoulutusta puitepäätöksistä 2002/584/YOS, 2008/909/YOS, 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS sekä niihin liittyvästä Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä kaikille niiden soveltamiseen osallistuville oikeusalan toimijoille, mukaan lukien yhteinen koulutus tuomareille, syyttäjille sekä mahdollisuuksien mukaan lakimiehille, ottaen huomioon oikeusalan ammattilaisten riippumattomuus kansallisen lainsäädännön mukaisesti, ja muulle asiaankuuluvalla henkilöstölle.*
- *Jäsenvaltioita kannustetaan edistämään edellä mainittujen EU:n vastavuoroisen tunnustamisen välineiden parissa toimivien oikeusalan toimijoiden osallistumista EU:n tasolla tarjolla oleviin koulutustoimiin, jotta voidaan hyödyntää tämäntyyppisen koulutuksen tarjoamia mahdollisuuksia lisätä tietämystä ja jakaa kokemuksia.*
- *EJTN:ää kannustetaan lisäämään pyrkimyksiään tarjota oikeusalan toimijoille koulutusta EU:n vastavuoroisen tunnustamisen välineistä, mukaan lukien puitepäätökset 2008/947/YOS valvontatoimenpiteistä ja vaihtoehtoisista seuraamuksista ja 2009/829/YOS eurooppalaisesta valvontamääräyksestä, sekä lisäämään koulutusohjelmansa näkyvyyttä.*

7.7. Tilastot

Tämän arviointikierroksen yhteydessä lähes kaikissa jäsenvaltioissa havaittu yleinen puute koskee luotettavia ja yksityiskohtaisia tilastotietoja, joita kerättäisiin säännöllisesti kaikkien neljän tämän arvioinnin kattamien vastavuoroisen tunnustamisen välineen lähtevistä ja saapuvista pyynnöistä.

Muita haasteita ovat tietojen koostaminen, keruu ja tilastojen käsittely keskustasolla. Nämä puutteet ovat vielä vakavampia jäsenvaltioissa, joissa on hajautettu järjestelmä, koska tietojen kerääminen eri viranomaisilta eri tasoilla on vaikeampaa kuin yhdestä yksittäisestä elimestä.

Vain muutamat jäsenvaltiot keräävät vuotuisia tilastoja edellä mainituista säädöksistä keskustasolla, ja koska ne yleensä kerätään ja käsitellään manuaalisesti, niihin liittyvistä tapauksista ei ole olemassa digitaalista rekisteriä. Lisäksi nämä toimet ovat aikaavieviä, epätarkkoja ja hajanaisia.

Yhdessä jäsenvaltiossa oikeusministeriö vastaa tilastojen keräämisestä, ja tuomarit, tuomioistuimet ja syyttäjät, jotka ovat vastuussa vastavuoroisen tunnustamisen välineiden perusteella tehtävästä päätösten toimittamisesta tai täytäntöönpanosta, ovat velvollisia lähettämään jäljennöksen päätöksestä oikeusministeriölle. Arviointiryhmä piti tätä hyvänä käytäntönä.

Useimpien jäsenvaltioiden viranomaiset pystyivät toimittamaan asiaankuuluville arviointiryhmille yleisiä lukuja, kuten määrättyjen tai toteutettujen toimenpiteiden lukumäärän eri välineiden osalta, mutta ne eivät kerää tällaisia tietoja järjestelmällisesti eivätkä usein pysty toimittamaan yksityiskohtaisempia tilastoja.

Kaikki jäsenvaltiot keräävät tilastoja eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä, koska niiden on toimitettava nämä tilastot Euroopan komissiolle. Nämä tilastot sisältävät kuitenkin yleensä vain vastaanotettujen ja täytäntöön pantujen eurooppalaisten pidätysmääräysten lukumäärän, ja lisätietoja määräajoista, kieltäytymisperusteista tai menettelyn kestosta ei yleensä ole saatavilla.

Useat jäsenvaltiot keräävät ja kokoavat tilastoja puitepäätyöksestä 2008/909/YOS, mutta muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta menettelyn tuloksesta ei yleensä ole saatavilla yksityiskohtaisia tietoja, esimerkiksi siitä, kuinka monta pyyntöä on hyväksytty tai hylätty. Useimmissa jäsenvaltioissa ei ole puitepäätyöksiä 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS koskevia rekisteröityjä tilastoja.

Yhdeksännellä keskinäisellä arviointikierroksella korostettiin, että hyvin toimiva ja kattava tilastojärjestelmä antaisi paremman kuvan eri puitepäätyösten käytöstä ja mahdollistaisi niiden soveltamisen, kohdattujen vaikeuksien ja mahdollisten epäämisten syiden seurannan ja analysoinnin, jotta saataisiin tarkempaa ohjausta niiden soveltamisesta sekä toimintapolitiikkojen ja työmenetelmien mukauttamisesta vastaavasti. Tällainen tilastojärjestelmä voisi lisätä vastavuoroisen tunnustamisen välineiden tehokkuutta rikos oikeudellisessa yhteistyössä.

Lisäksi todettiin, että sähköisten aineistojen puuttuminen voi johtaa riittämättömään seurantaan. Tällä hetkellä vain muutamat jäsenvaltiot käyttävät sähköisiä välineitä tilastointitarkoituksiin. Muutamilla jäsenvaltioilla on asianhallintajärjestelmiä, jotka voisivat muiden tiedonkeruujärjestelmien kanssa koordinoituina tai edelleen kehitettyinä edistää kyseessä olevan keskinäisen arviointikierroksen piiriin kuuluvien puitepäätyösten parempaa soveltamista.

Kuten yhdessä kertomuksessa mainittiin, automaattiset järjestelmät voisivat auttaa tarkastelemaan vapausrangaistuksia koskevan vastavuoroisen tunnustamisen välineen käyttöä tarkasti ja määrittämään muun muassa menettelyn keston tai pääasialliset rangaistuksen tunnustamisesta kieltäytymisen perusteet sekä hallinnoimaan täytäntöönpanojäsenvaltioille lähetettyjen pyyntöjen jatkotoimia.

Yhdessä jäsenvaltiossa on käynnissä eurooppalaista pidätysmääräystä koskeva hanke, jota voidaan, tarvittaessa asianmukaisin mukautuksin, pitää lähtökohtana muita tämän arvioinnin piiriin kuuluvia vastavuoroisen tunnustamisen välineitä koskevien tilastojen keräämisen keskittämiseksi. Eräässä toisessa jäsenvaltiossa on myös käynnissä järjestelyjä eritellyn keruun järjestämiseksi eurooppalaista pidätysmääräystä koskevista tapauksista, jotta lähitulevaisuudessa voidaan esittää niitä koskevia tilastollisia indikaattoreita.

SUOSITUKSET

- *Suosittelaa, että jäsenvaltiot perustavat tehokkaan ja luotettavan järjestelmän puitepäättösten 2002/584/YOS, 2008/909/YOS, 2008/947/YOS ja 2009/829/YOS käyttöä koskevien tilastojen keräämiseksi, jotta voidaan helpottaa niiden soveltamisen analysointia ja mukauttaa toimintapolitiikkoja ja työmenetelmiä vastaavasti. Tässä yhteydessä niitä kannustetaan harkitsemaan sähköisten välineiden käyttöä, jotta kaikki toimivaltaiset viranomaiset säästävät aikaa ja saadaan parempi kuva edellä mainittujen oikeudellisten välineiden käytöstä.*
-